

Täysistunto

Tiistai 17.6.2025 klo 14.00—21.25

Täysistunto alkoi klo 14.00. Täysistunto keskeytettiin klo 20.06. Täysistuntoa jatkettiin klo 20.28. Täysistunto päättyi klo 21.25.

Puhetta johtivat ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko (14.00—17.00 ja 17.59—21.25) ja puhemies Jussi Halla-aho (17.00—17.59).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Mikko Ollikaisen vapautuspyyntö sivistysvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 54/2025 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan keskiviikkona 18.6.2025 kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 18.6.2025 kello 11.

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 41/2025 vp

Valiokunnan mietintö YmVM 8/2025 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Mennään puhujalistaan. Edustaja Koponen.

Keskustelu

14.00 **Ari Koponen ps:** Arvoisa rouva puhemies! Tällä hallituksen esityksellä nopeutetaan lupakäsittelyä ympäristöasioissa. Lupakäsittelyiden nopeuttaminen on ollut yksi tärkeimmistä tavoitteista, joita tällä hallituksella on. Jokainen meistä tietää ja on kuullut, kuinka raskaat lupaprosessit Suomessa on.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Puhemies! Esityksen hyväksymisen myötä saadaan uusi laki ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa, joka yhdistää useita nykyisiä lakeja ja tärkeimpänä asiana tuo yhden luukun periaatteen ympäristölupien käsittelyyn.

Puhemies! Laissa on priorisoitu puhtaan siirtymän hankkeita vuoden 2030 loppuun saakka, eli kyseessä on myös ilmastotoimi. Hämmäntävää onkin, että vihreät ja vasemmistoliitto ovat jättäneet valiokunnassa vastalauseen lakiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Strandman.

14.01 Jaana Strandman ps: Arvoisa rouva puhemies! Tämän esityksen myötä otetaan tärkeä askel kohti hallitusohjelman mukaista tavoitetta sujuvoittaa ja yhdenmukaistaa ympäristöasioiden lupakäsittelyä Suomessa. Esityksessä ehdotetaan uuden Lupa- ja valvontaviraston perustamista, jonka tehtävänä on koota yhteen nykyisin usean eri viranomaisen vastuulla olevia ympäristönsuojeluun, vesiasioihin, luonnonsuojeluun ja ympäristövaikutusten arviointiin liittyviä lupatehtäviä. Yhden luukun periaatteen mukaisesti lupa-asioita voi jatkossa hoitaa yhdestä paikasta, mikä parantaa asioinnin selkeyttä ja helpottaa erityisesti laajoja hankkeita toteuttavia toimijoita. Samalla pyritään varmistamaan, että viranomaisilla on ajantasainen ja yhtenäinen tieto käsiteltävistä asioista.

Arvoisa rouva puhemies! Erityisen myönteistä on se, että esityksessä kiinnitetään huomiota myös ennakkolliseen ohjaukseen. Tämä auttaa tunnistamaan mahdolliset lupakäsittelyyn vaikuttavat tekijät hyvissä ajoin ja voi näin nopeuttaa prosessien etenemistä. Tavoitteena on myös turvata lupakäsittelyn laatu ja asiantuntemus sekä varmistaa, että ympäristönsuojelun korkea taso säilyy. Vaikka uusi viranomainen toimii valtakunnallisesti, on tärkeätä, että alueelliset erityispiirteet tulevat huomioiduiksi. Esityksessä tätä tuetaan asiantuntemusta ja ratkaisukokoonpanoja koskevilla säännöksillä, jotka mahdollistavat paikallistiedon hyödyntämisen.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä uudistus on osa laajempaa valtion aluehallinnon uudistusta ja liittyy myös uusiutuvan energian hankkeita koskevien lupamenettelyjen kehittämiseen. Näillä muutoksilla pyritään rakentamaan entistä ennakoitavampaa ja toimivampaa hallintoa, joka vastaa sekä elinkeinoelämän että ympäristönsuojelun tarpeisiin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kallio.

14.03 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kuten jo aiemmin olen täällä todennut, keskusta on valiokunnan mietinnön takana. Tämä keskustelua herättänyt yleisen edun valvontayksikkö sisältää kuitenkin eräitä ongelmia, joihin valiokunta mietinnössään ottaa tarpeellisesti kantaa. Mietinnössä on myös hyvin otettu huomioon alueellisuuteen liittyvät tekijät sekä nostettu esille lupien hintoihin kohdistuvat paineet. Erityisesti tämä koskettaa maataloutta, jonka ympäristölupien hinnat ovat jo tällä hetkellä täysin kohtuuttomat suhteessa hakijoiden maksukykyyn ja toiminnan laajuuteen.

Yleisen edun valvonta ja hallituksen esittämä yleisen edun valvontayksikkö ovat hie-
man menneet sekaisin täällä keskustelussa. Yleisen edun valvonta ei edellytä erillisen valitusosaston perustamista uuteen Lupa- ja valvontavirastoon, ja tällainen yleisen edun valvontayksiköstä uhkaa pahimmillaan tulla. Tällä yksiköllä olisi yleisen edun valvontatehtävässään itsenäinen ratkaisuvallta. Yleisen edun valvonta ei kuitenkaan edellytä tällaisen yksikön perustamista.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa puhemies! Yleisen ympäristön edun valvonnan tulee olla keskeinen osa normaalia viranhaltijan työtä lupapäätöksiä tehtäessä. Erillisen yksikön perustamisen sijaan resursseja tulisikin keskittää osaamisen lisäämiseen, viranomaisten välisen yhteistyön tehostamiseen sekä yhtenäisten ratkaisukäytäntöjen varmistamiseen läpi Suomen. Tavoitteena tulee olla, että Suomi on houkutteleva investointiympäristö kansainvälisille toimijoille mutta myös pienemmille ja pienille kotimaisille toimijoille, yrityksille, kuten maataloille. Itsenäinen ja valitusoikeudet omaava yksikkö viranomaisen sisällä on vastoin tätä tavoitetta, koska se ylläpitää nykyistä arvaamatonta luvitusprosessia, jossa viranomainen voi valittaa omasta päätöksestään. Esitys, jossa valtion viranomaiset voivat valittaa toistensa päätöksistä, on hallitusohjelman vastainen. Aluehallintouudistuksen keskeisimpiä tavoitteita oli lupien sujuvoittaminen, nopeuttaminen ja päätöksenteon ennakoitavuuden lisääminen. Erillisen yksikön perustaminen valitusoikeuksilla ei edistä tätä tavoitetta.

Arvoisa puhemies! Uuteen Lupa- ja valvontavirastoon perustettavan yleisen edun valvontayksikön toimintaa on arvioitava erityisesti luvituksen sujuvuuden ja toimintaympäristön ennakoitavuuden kannalta. Näillä tekijöillä on suuri merkitys luvituksen sujuvalle käsittelylle, mikä on hallituksen suurin lupaus koko aluehallinnon uudistukselle. Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että yleisen edun valvontayksikön perustamiselle ei ole mitään pakkoa, vaan se on hallituksen tekemä oma poliittinen valinta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mikkonen, Krista.

14.06 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesityshän on oikein hyvä ja perusteltu, ja edustaja Koponen tässä aiemmin ihmetteli, miksi vihreät ja vasemmistoliitto ovat jättäneet tähän vastalauseen. No, tässä on muutamia asioita, mihin me haluamme kiinnittää huomiota. Jätimme myös joitakin pykälämuutosesityksiä, jotka mielestämme olisivat parantaneet lakia. Esimerkiksi se, että datakeskukset on nyt laitettu nopean luvitusmenetelmän piiriin, ei meistä ollut perusteltua.

Sinänsä todellakin se, että luvat ovat sujuvia ja niissä ei kestä liian kauan ja että toiminnanharjoittajilla on yksi selkeä luokku, jossa asioida, niin että kaikki luvat hoituvat sen luokun takaa, ovat kaikki sellaisia ajatuksia, mitä me tässä yhdessä jaamme ja mitkä ovat tärkeitä, mutta tietysti me haluamme varmistaa myös sen, että viranomaisilla on tähän riittävät resurssit. Valiokunnan kuulemisissa tuli esille, että vaikka sinänsä tämä laki ei ole säästölaki, niin nyt näitä eri viranomaisia, jotka tässä menevät yhteen, kaikkia koskevat merkittävät säästövaatimukset. Se tarkoittaa sitä, että meillä on iso huoli siitä, onko viranomaisella riittävät resurssit. Esimerkiksi tämä meidän ensimmäinen vastalauseen lausumaehdotus nimenomaan koskee sitä, että tulee varmistaa, että Lupa- ja valvontaviraston resurssit ovat riittävät ja tätä asiaa arvioidaan ja tarvittaessa sitten osoitetaan lisävoimavaroja. Samanaikaisestihan ei ainoastaan tämän lakiesityksen myötä, vaan myös EU:sta on tullut hyvin useita asetuksia siihen, että tietäntyyppisille hankkeille pitää taata tällainen etusijamenettely, eli pitää kiireellisesti varmistaa, että lupakäsittely otetaan heti käsittelyyn ja lupakäsittelyt ovat riittävän ripeitä. Tämä tarkoittaa sitä, että meidän lupaviranomaisillamme on paljon työtä ja vaaditaan riittävästi resursseja, jotta ne voivat tästä selvitä. Tämä on meidän huolestus, ja tämä on yksi lausumaesitys, jota me tässä olemme nostaneet.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

No, toinen kysymys ja toinen lausumaesitys, mikä meillä on, on itse asiassa eduskunnan yhteinen tahto. Viime kaudella kun täällä talossa yhdessä uudistimme kaivoslakia, eduskunnan lausuma oli, että jatkossa tulisi varmistaa, että ”kaivoslupan ja ympäristölupan yhteensovittamista edistetään. Lupaprosessien yhteensovittamisessa tulee turvata prosessien nopeus, sujuvuus ja ennakoitavuus ympäristötavoitteita vaarantamatta.” Mutta nyt tässä hallituksen esityksessä kaivosluvut eivät tule tähän Lupa- ja valvontaviraston piiriin, vaan Tukes jää erillisenä, eli tämä ei ole nyt sellainen esitys, jossa nämä kaikki luvat olisivat samassa, vaan nyt kaivoksen, joka tarvitsee sekä vesiluvan että kaivoslupan että ympäristöluvan, kaivoslupa jää tästä erikseen ja vain vesilupa ja ympäristölupa ovat tässä samassa piirissä.

Tämä on meidän yksi huolestumme, koska voi olla, että siihen ikään kuin kaivoslupan ja näiden muiden lupien väliin, jotka täällä Lupa- ja valvontavirastossa käsitellään ja myönnetään mahdollisesti, jos edellytykset täyttyvät, jää asioita, joita kukaan ei huomioi. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuus on tämäntyyppinen asia, jonka pitäisi olla kaivoslaissa huomioitu, mutta se, tuleeko se huomioitua ja miten katsotaan tätä kokonaisuutta, on meidän huolestumme. Siksi meidän toinen lausumaehdotus koskeekin sitä, että eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee eduskunnalle esityksen, jolla myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto eli Tukes liitetään tähän Lupa- ja valvontavirastoon, ja näin ollen Tukesin alaiset kaivos- ja ympäristöasiat saadaan lakisääteisesti osaksi yhden luukun periaatetta, koska tässä lakiesityksessähän nyt tämä yksi luukku ei toteudu, vaikka se nimenomaisesti viime kaudella oli eduskunnan yhteinen tahto.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinonen.

14.11 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies, hyvät edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Tämä on tervetullut, odotettu lakiuudistus, jossa perustetaan uusi Lupa- ja valvontavirasto. Se on kaivattu lupaviranomainen. Meillä kauan on nostettu esille erilaisten luvitusten yhteydessä tarve kansallisesta lupavirastosta, ja nyt tämä toteuttaa tätä tavoitetta osaltaan.

Nämä lupaprosessit ovat olleet tässä salissa esillä ainakin niin kauan kuin itse täällä olen ollut, ja usein hitaat, arvaamattomat, hajanaiset, ennakoimattomat lupaprosessit ovat syy siihen, että investoinnit eivät etene. Erilaisia lukuja kuulee sanottavan siitä, kuinka paljon meillä lupaprosessissa seisoo erilaisia hankkeita — puhutaan joka tapauksessa miljardien hankkeista, jotka odottavat näitä luvituksia. Ympäristölupa saattaa viedä aikaa jopa kolme vuotta, ja vielä pidempiä aikoja niissä tilanteissa, kun näistä valitetaan, ja usein vielä tehdään ketjutettuja valituksia ja valituksia lupaprosessin eri vaiheissa.

Meillä on myös hyviä esimerkkejä. Muistan aikanaan yhden, jossa tällaista pyöreän pöydän neuvottelua kokeiltiin ja otettiin kaikki eri viranomaiset samaan pöytään isossa hankkeessa ja saatiin nopeasti löydettyä yksituumaisuus. Eli vastaukset tulivat samassa pöydässä toiselta viranhaltijalta, ja näin luvitus saatiin sujuvasti vietyä maaliin. Sitä voisi kuvata ehkä enempiin malliksi, jossa ei etsitä uusia ongelmia vaan etsitään ongelmiin ratkaisuja, ja ne ratkaisut yleensä löytyvät sieltä toisesta viranomaistahosta, jolle jokin asia lähti lausuntokierrokselle, lausuntopyynnölle, ja jokainen vaihe vie tässä meidän byrokraattisessa järjestelmässämme vähintäänkin viikkoja, usein jopa kuukausia.

Itse asiassa yksi ihan oleellinen asia on tämä lupamenettelyiden keventämisen tarve, ja yksi, mikä usein nousee esille, kun tapaa näiden hakemusten ja investointien parissa toimi-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

via henkilöitä, on se, voisiko meillä olla malleja, joissa voitaisiin vaikkapa tällaisia Euroopasta hyviä kokemuksia sisältäviä teollisuuspuistoajatteluja ja teollisuusalueajatteluja vahvistaa niin, että niillä voisi olla voimassa huomattavasti kevyemmät lupamenettelyt silloin, kun alue on erityisesti varattu teollisuutta varten. Näistä on hyviä kokemuksia Euroopassa, ja minun mielestäni sitä kannattaisi kokeilla Suomessakin, että alueilla, missä entuudestaan on esimerkiksi vastaavaa teollisuutta, olisi vielä kevyempi luvitus käytössä.

Sitten ihan oma on tämä valitusten rajaaminen. Pääministeri Juha Sipilän hallitus aikanaan sitä vei eteenpäin. Yritimme siinä tehdä parhaita ratkaisuja, mutta silloin aika monet niistä kuitenkin tyrmättiin erilaisilla perusteluilisilla ongelmilla tai jollain muulla, ja sama tulppa investoinneille jäi isolta osin silloin vielä voimaan.

Niin kuin tuossa alussa totesin, meillä on miljardien investoinnit, jopa viiden miljardin investoinnit, jonossa odottamassa luvitusta, ja tällä hetkellä valitettavasti tilanne on se, että monet investoinnit karkaavat muihin Euroopan maihin. Meillä on esimerkiksi Rotterdam yksi esimerkki, joka on investointeja aktiivisesti vetänyt puoleensa. En tunne tapausta niin hyvin, että osaisin sanoa, onko siellä ongelmia, mutta sen tiedän, että lukuisat eurooppalaiset investoinnit sinne ovat menneet syystä tai toisesta. Oppia näistä kannattaa ehdottomasti ottaa.

Tämä on yksi hyvä hanke jälleen pääministeri Petteri Orpon hallitukselta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi.

14.16 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Se on juuri näin: elinvoimahankkeiden luvat kestävät aivan liian kauan. Kuulin juuri tällaisesta biokaasuhankkeesta, jonka lupaprosessi vei seitsemän vuotta ennen kuin päästiin edes siihen vaiheeseen, että hanketta voidaan edistää. Tämähän on käytännössä nykytila monessa elinvoimahankkeessa Suomessa.

Mutta sitten, mitä tähän esitykseen tulee:

Yritysten luvitukset pitää saada sujuvammiksi. Tässä esityksessä ja puheenvuoroissa on kauniisti kuvattu sitä, miten luodaan yhden luukun periaatetta luvitukseen ja pyritään jouduttamaan luvitusta, ympäristöluvitusta ja luvitusta laajemmin, ja itsessään nämä periaatteet ovat hyviä ja kannatettavia. Mutta se, mistä keskusta on erityisesti tässä puhunut, niin me olemme ihmetelleet, ja jättäneet myös vastalauseita ja eriävää mielipidettä siihen esimerkiksi tuolla talousvaliokunnassa, miten hallitus on päätenyt tähän erilliseen valitusosastoon, [Keskeltä: Hyvä kysymys!] jolla on siis itsenäinen ratkaisovalta tämän uuden yksikön sisällä. [Antti Kurvinen: Ympäristöpoliisi perustetaan!] Tämä on erittäin erikoinen ratkaisu, ja pahimmillaan se tulee johtamaan tilanteeseen, että kun nämä lupapalvelut nyt keskitetään tähän uuteen Lupa- ja valvontavirastoon, jonka sisällä on oma erillinen valitusosasto, niin on suuri riski, että se yksi yksikkö tulee pysäyttämään kaikki Suomen merkittävimmät investoinnit esimerkiksi tähän yleiseen etuun vedoten. Tämän yleisen edun määritelmä on myös epäselvä, eikä ole mitään takeita, että tämä rajautuu sillä tavalla, että näitä investointeja voidaan edistää. Olemme kuitenkin suoraan riippuvaisia esimerkiksi siitä, että uusiutuvan energian investoinnit etenevät tässä maassa, että omavaraisuus myös energian osalta paranee ja että me saamme investointeja Suomeen. Tätä olemme suunnattomasti ihmetelleet.

On hyvä, että valiokunta on nyt kirjoittanut sen sisään tähän mietintöönsä ja ottanut sen huomion vakavasti, mutta odotan kyllä myös suuria muutoksia hallitukselta tämän lainsä-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

dännön suhteen, koska tämä uusi Lupa- ja valvontavirasto ei nähdäkseni helpota byrokraatia vaan lisää sitä ja vaikeuttaa luvitusta. Ainakin uhkakuvat sinne suuntaan ovat selvät, ja asiantuntijat ovat tämän myös nostaneet esille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kalmari.

14.19 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! On hyvä, että vaikka tämä lupavalvontayksikkö keskittyy, niin alueellista asiantuntemusta ja osaamista käytetään jatkossakin hyväksi. Mielestäni siinäkin mielessä on ihan järkevää, että päätöksenteko keskittyy, että päätökset, jotka ovat vaihdelleet hyvin paljon eri maakunnissa, yhtenäistyvät. Mutta toki sitä samaan aikaan toivoisi, että kun ennenkin on ollut elinkeino-, ympäristö- ja liikenneyksiköt samassa ja olisi tullut miettiä aina näitä kaikkia elementtejä, ei pelkästään ympäristöasioita vaan myös elinkeinojen kehittymistä, niin sen soisi, että näin tapahtuu myös tässä uudessa järjestelmässä.

Sen sijaan en ymmärrä sitä, miksi tällainen yleinen edunvalvontayksikkö perustettiin. Huomautan, että kestävyys arvioinnissa on ympäristökestävyyden lisäksi syytä arvioida sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys, alueellinen kestävyys myös, ja vaadinkin, että se edunvalvontayksikkö ei ole tällainen valitusautomaatti oman viraston päätöksistä, jolla on ikään kuin veto-oikeus ja joka ohjaa päätöksentekoa jo valmiiksi ylivarovaisuuteen sen takia, että se yleisen edun valvontayksikkö ei valittaisi. Tätä asiaa tulee seurata, ja jo valmisteluvaiheessa ja rekrytoinneissa pitää huomioida niin, että tämä toimii hallituksen toivomalla tavalla.

Sinänsä tosiaan tämä lakiesitys on ihan hyvä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kivelä.

14.21 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Täällä tosiaan ihmeteltiin, miten voi olla, että vasemmisto ja vihreät eivät tue tätä hallituksen esitystä sellaisenaan. Olemme käsitelleet tätä aiemmissa keskusteluissa ja kyllä tuoneet sen meidän linjan jo esille, mutta voin lyhyesti vielä todeta, että totta kai myös vasemmistoliitto kannattaa yhden luukun periaatteen edistämistä ja muutenkin luvituksen sujuvoittamista, ja näemme, että tätä energiamurrosta on välttämätöntä edistää, mutta sitten eroavaisuudet syntyivät siitä, miten se tehdään ja miten samanaikaisesti otetaan huomioon muut kysymykset, jotka meidän täytyy ottaa huomioon. Eli vihreää siirtymää ei tietenkään voi toteuttaa tavalla, jossa esimerkiksi ympäristökysymyksistä, luonnon monimuotoisuuden ylläpidosta tai esimerkiksi ihmisoikeuksista, kuten saamelaisten oikeuksista, ei pidetä tiukasti kiinni.

Tässä näitä muutostarpeita pykälien osalta me olemme tosiaan aiemmin käsitelleet, ja erityisesti olemme kritisoineet sitä, että ympäristövaikutusten arviointia ja tätä yleisen edun valvontaa heikennetään, ja näistä olemme tehneet ne muutokset pykäliin. Eli nyt tässä näiden hankkeiden toteuttajien näkökulma korostuu liikaa, ja sitten taas se tehdään ympäristövaatimuksista kiinni pitämisen kustannuksella.

Nyt kun me tosiaan käsittelemme näitä lausumaehdotuksia, niin haluan ihan alkuun todeta, että kannatan näitä edustaja Mikkosen tekemiä esityksiä. Tämä ensimmäinen lausumahan tosiaan koskee sitä, että varmistetaan riittävät resurssit tälle muutokselle, mikä osaltaan nimenomaan vahvistaisi tätä esitystä. Siitä kuulumme hyvin monien asiantuntijoiden huolen ympäristövaliokunnassa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Sitten tämä toinen lausuma koskee sitä, että myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto tulisi liittää osaksi tätä Lupa- ja valvontavirastoa, jotta myös nämä Turvallisuus- ja kemikaaliviraston alaiset kaivosasiat ja muut ympäristöasiat saataisiin lakisääteisesti osaksi tätä yhden luukun periaatetta. Eli sanoisin tässäkin kohtaa, että nämä meidän tekemät lausumaehdotukset nimenomaan vahvistaisivat sitä tavoitetta, että luvitus on sujuvaa ja tämä yhden luukun periaate aidosti toteutuu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

14.24 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on puhuttu yhdeksän hyvää ja kymmenen kaunista tästä valtavasta möhkäleestä, jota suunnitellaan ja jossa luvat keskitetään, mutta tällähän täydellisesti hävitetään paikallistuntemuksen osuus näissä lupahakemuksissa. Kun Suomessa esimerkiksi Natura-alueita on viisi miljoonaa hehtaaria, niin tähän tarkoittaa sitä, että kun keskitetään lupahakemukset, niin edunvalvonta voi sen luodun järjestelmän puitteissa luoda sellaisen tilanteen, jossa voidaan joka asiasta valittaa, ja se on itsenäinen toimija ja kukaan ei mahda mitään.

Kerron lyhyen esimerkin kotikunnastani Ilomantsista: Kun tehtiin valokuitua, 2012—2015 rakennettiin koko kunnan kattava valokuituyhteys, jokaiseen kotiin, kaikki sen saivat, ketkä halusivat. Eräälle pienelle kylälle yhteys oli helpoin toteuttaa laskemalla se valokuitukaapeli järvenpohjaan, ja siihen tietenkin piti olla paikallisen ely-keskuksen lupa. No, jo silloin kesti toista vuotta saada se lupa, että lasketaan semmoinen noin pikkurillin paksuinen kaapeli painoineen järvenpohjaan. Toista vuotta se seisoi Tampereella jollakin pöydällä. Entisaikaan, jos olisi 10 tai 20 vuotta sitten tuo valokuitu rakennettu, sen luvan olisi antanut Tielaitoksen paikallinen tiemestari — joka muistaakseni silloin oli sukunimeltään Korhonen. Jos Korhoselle olisi vienyt aamulla paperit, niin illalla olisi voinut käydä hakemassa paperin leiman kanssa pois, että se lupa on myönnetty. Nyt sitä lupaa toista vuotta haudottiin siellä viraston pöydällä, ja tulihan se sieltä, mutta kallis organisaatio joutui odottamaan ja se kylä joutui odottamaan valokuituyhteyttä toista vuotta sen takia, että joku viranomainen ei vain viitsinyt katsoa sitä paperia. Siis ihan oikeasti, tätäkö me haamme?

Kun katsoo tätä Suomen taloudellista tilannetta tällä hetkellä, niin nyt lähestymme, hyvät ystävät, hyvät edustajakollegat, sitä rajaa, jossa Suomi joutuu siihen porukkaan, jolle eivät kansainväliset rahoittajat myönnä enää rahoitusta, ja velanotto loppuu tässä maassa. Tällaisia valtavia ympäristökeskittymiä kun hoidamme, niin emme kannu globaalia vastuuta siitä, että jos me emme kaivostoimintaa taikka jotain muuta taloustoimintaa tässä maassa harjoita, niin sitten ne menevät Suomesta pois, eikä tarvinne kellekään mainita esimerkkejä, mitä muualla maailmassa esimerkiksi kaivosasioissa tehdään. Voi hyvänen aika, katsokaa vaikka Kongon tilannetta, miten siellä kobolttikaivoksissa toimitaan, tai josakin muualla. Jos emme omia energiaraaka-aineitamme saa käyttää, niin mitä tapahtuu kivihiiikaivoksissa tai jossakin? Meille ympäri maailmaa ajettiin aikanaan kivihiiiltä, ja sitä ajetaan edelleen ympäri maailmaa. Mikä on ympäristökädenjälki niillä alueilla? Mikä on ihmisen kädenjälki niillä alueilla?

Kyllä meidän on hienoa täällä leikkiä hienoa luonnonystävää, nauttia korkeasta elintasosta ja ottaa 20 miljardia vuodessa velkaa. Jos tässä joku on varmaa tässä asiassa, niin se, että tämä juhla loppuu äkkiä. Tämä ei jatku enää pitkään. Kun luottoluokittajat painavat peukalon alaspäin, niin luulen, että silloin jollakin tässäkin talossa rupeaa heräilemään aja-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

tuksia, että kannattaisiko meidän jotain tehdä itsekkin ja nimenomaan niin, että teemme omaa työtä tässä maassa ja hakkaamme metsiämme ja kaivamme kaivoksista mineraaliraukka-aineita ja teemme työmme itse. Se jatkuva velassa eläminen ja toisten syyttely siitä, että olette pilanneet ympäristön, on aivan uskomatonta. Toivottavasti lähiaikoina tässä suomalaisten ja ennen kaikkea edustajien näköalat laajenevat ja ymmärrämme, mistä tässä on kysymys.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen.

14.27 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessähän on monia kannatettavia puolia. Tämä yhden luukun periaate, lupa- ja luvituskäytäntöjen sujuvoittaminen, on erittäin kannatettava, ja hyvä, että tässä nyt sitä kohti ponnistellaan osana tätä uuden Tampereen jättiviraston perustamista.

Mutta se, mikä tässä on huolestuttavaa, on se, että lupakynnys tulee monissa, varsinkin ympäristöllisissä, luvissa nousemaan, ja jos tässä nyt jotakin voisi sanoa, niin siteeraisin erästä tunnettua iskelmää, ”en tahdo, että vuokseni sä järkytyt”, ainakin perussuomalaisten äänestäjille, kun olette ajamassa tällaista uudenlaista ympäristöviranomaisesta, jolleka annetaan todella iso valta vaikuttaa kaikkiin tämän uuden Lupa- ja valvontaviraston sisällä käsitellyssä oleviin ympäristöviranomaisien asioihin, vieläpä näin epämääräisessä asiassa kuin ympäristön yleinen etu. Mielestäni on ihan käsittämätöntä, että tämä ollaan nyt säättämässä osana tätä hallituksen isoa uudistusta. Useat asiantuntijat esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa totesivat, että ympäristön yleinen etu on todella epämääräinen käsite ja tälle yleisen edun valvontayksikölle tulee todella iso valta sen viraston sisällä. Käytännössä se johtanee lupakynnyksen nousemiseen ja myöskin varmasti johtaa tiettyssä mielessä oikeusturvan heikkenemiseen, vieläpä kun on kyse sitten asioista, joissa ei sellaista pysyvää tiukkaa tieteellistä totuutta aina ole vaan paljon on myös spekulatiota ja sitä kautta poliittisia tulkintoja.

Olen surullinen tästä ratkaisusta, vaikka tässä kyseisessä hallituksen esityksessä nyten tähän yhden luukun periaatteeseen sinänsä hyvin pyritäänkin. Mutta tällaisen ison vallan antamisen tällaiselle viranomaiselle, jonka tehtävä on valittaa viranomaisen päätöksistä ympäristöasioissa, en usko johtavan Suomea mitenkään parempaan suuntaan, varsinkaan kun se ympäristön etu voitaisiin ottaa huomioon ihan tavanomaisesti osana sitä normaalia lupaharkintaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viljanen.

14.29 Eerikki Viljanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Aivan kuten edellä edustaja Honkonen totesi, lain tavoitteet ovat pitkälti sinänsä kannatettavia. Luvituksen sujuvoittaminen, pyrkimys kohti yhden luukun periaatetta, kriteeristön yhtenäistäminen, hakijoiden kohtelun yhtenäistäminen ja prosessien nopeuttaminen ovat kaikki kannatettavia tavoitteita, ja siltä osin lakiesitystä voi kannattaa. Mutta kuten täällä on monessa puheenvuorossa jo nostettu esille, tätä ympäristön yleistä etua olisi voinut valvoa ja vaalia ilman erillistä yksikköä, joka nyt tämän viranomaisen sisälle perustetaan. Ja aivan kuten edustaja Honkonen edellä erinomaisesti kuvasi, ympäristön yleinen etu ei ole tarkkarajaisesti määriteltävissä oleva selkeä käsite, joita tämmöisissä lupaprosesseissa ja tämmöisissä yhteyksissä pitäisi valvottavien ja arvioitavien asioiden olla.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa rouva puhemies! Pelko on suuri, että tässä esityksessä sinänsä sisällä olevat kannatettavat ja tavoiteltavat asiat tulevat vesittymään sen myötä, että tämä uusi yksikkö ryhtyessään toimimaan tekee tyhjäksi tämän lain sinänsä hyvät tavoitteet nopeuttamisesta, sujuvoittamisesta ja yhtenäismitallistamisesta näissä ympäristöluvituskysymyksissä. Ja jos ja kun tässä eduskunnan käsittelyvaiheessa pidetään tämän yksikön toimivaltaa erittäin laajana ja osittain määrittelemättömänä, niin mikä tulee olemaan se käytännön toimi ja se sovellus, minkä tämä yksikkö tulee ottamaan? Pelko ja riski on suuri, että sen toimintakenttä tulee olemaan todella laaja ja että se ei ole yhteismitallinen, tarkkarajainen eikä ennustettava. Joten, arvoisa puhemies, vaikka lakiesityksessä on erinomaisen hyviäkin kohtia, niin riski on siitä, että tämä ympäristövalvonnan ja ympäristösäätelyn kenttä tulee entistä vaikeammin hahmotettavaksi ja vaikeammin ennustettavaksi. Tältä osin tätä esitystä ei kyllä voi kannattaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

14.32 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä on viime kädessä kysymys siitä, että meillä on käynnissä laaja vihreä siirtymä ja meidän tehtävänä siinä on löytää uusiutuvia energianlähteitä ja pystyä varmistamaan se, että samaan aikaan, kun siirrymme pois fossiilisesta energiataloudesta, saamme tilalle tätä uusiutuvaa ja sitten samaan aikaan etteivät nämä uudet uusiutuvan energian hankkeet myöskään vaaranna meidän luonnon monimuotoisuutta, joten moni asia tässä ajassa liittyy tähän esitykseen.

Itse kyllä ajattelen niin, että tämä hallituu uudistus ja yhden luukun periaate, jossa viranomaisten osaaminen ja resurssit kytketään yhteen virastoon, on aivan järkevä lähtökohta tässä ajassa, jossa osaamisen tarve korostuu ja samaan aikaan resurssit ovat varsin vähäiset kuitenkin tässä meidän Suomenmaassa. Jotenkin näen tämän myöskin vähän tällaisena soiteuudistuksena, eli että on ihan selvää, ettei tämä uudistus tule kerralla valmiiksi, vaan on varmasti niin, että seuraava hallitus pääsee myöskin arvioimaan sitä, miten tämä uusi malli on lähtenyt toimimaan, ja sitten tarvittaessa myöskin tekemään korjauksia, niin kuin suomalaisen hyvään lainsäädäntötapaan kuuluu. Joten tämän osalta pidän tärkeänä ja SDP on pitänyt tärkeänä, että tämä virastomalli saadaan eteenpäin ja saamme viranomaisten resurssit entistä tehokkaammin käyttöön.

Mutta sitten, arvoisa puhemies, se kysymys, joka ei ole tässä tullut esille, on se, miten turvaamme riittävät viranomaisresurssit. Se on se iso huoli tässä uudistuksen yhteydessä keskellä näitä valtiontalouden ja valtionhallinnon säästötalkoita, miten turvaamme tässä siirtymässä ja tässä uudistuksessa riittävät viranomaisresurssit, jotta nämä tärkeät hankkeet menevät nopeasti eteenpäin, ilman että niiden laatu kuitenkaan kärsii ja ilman että näitä esimerkiksi ympäristöarviointiin liittyviä töitä tehdään huolimattomasti tai huonommalla laadulla kuin aikaisemmin. Tästä on ainakin SDP:n eduskuntaryhmä kantanut huolta tämän lainsäädännön yhteydessä, ja olemme edellyttäneet, että tätä resurssipuolen arviointia hallitus tekee.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joona.

14.35 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä edellä edustaja Heinäluoma puhui erittäin viisaasti, ja niihin huomioihin on helppo yhtyä. — Yleisesti ottaen, kun pohtii tätä esitystä ja kokonaisuutta, johon tämä liittyy, ajattelen näin, että en ole koskaan kuullut, että

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

joku olisi valittanut, että Suomessa lupaprosessit hoituvat liian nopeasti. Kyllä se palaute enemmän on aina joka puolelta Suomea kohdistunut siihen, niin kuin yhteinen tahto tässä salissakin on ollut, että erilaisilla toiminnallisilla muutoksilla ja lainsäädännön muutoksilla meidän pitäisi pyrkiä siihen, että kauttaaltaan lupaprosessit Suomessa olisivat sujuvampia ja lopputulos olisi toimijalle nopeammin tiedossa. Sehän ei tarkoita aina sitä, että lopputulos olisi välttämättä toimijalle myönteinen, mutta ratkaisu pitää saada nopeammin, jotta sitten toimijatkin voivat omia ratkaisujaan tehdä. Siltä osin niitä muutoksia, joita tässä kokonaisuudessa esitetään, on helppo kannattaa.

Puuttuisin nyt oikeastaan vain siihen kokonaisuuteen, kun tässä käsitellään määräaikoja. Sinänsähän tämä esitys lähtee siitä, että yksittäistä eksaktia määräaikaa, joka olisi sama kaikille hankkeille, ei tietenkään ole tarkoituksenmukaista säätää, mutta tässähän tuodaan hyvin esille se, että jatkossa jokaiselle lupaprosessille täytyy ensinnäkin tehdä arvio siitä, kuinka kauan tämä prosessi kestää, missä ajassa lupa olisi saatavissa, ja sitten sitä pitää päivittää, mikäli hankkeessa muutoksia tapahtuu. Ja sitten edellytän, että viranomaiset myös pysyvät siinä annetussa arviossa, joka toimijalle annetaan.

Toinen iso kokonaisuushan liittyy sitten määräaikoihin vihreän siirtymän hankkeiden osalta, joissa todella säädetään tämä etusija ja sitten se, että nämä lupaprosessit kestäisivät vain sen 12 kuukautta. Tuossa mietinnössähän hyvin myös kuvataan sitä, että itse asiassa tänä päivänä monissa hankkeissa jo myös päästään nopeammin eteenpäin kuin tämä vuoden määräaika. Pidän sitä toivottavana. Toivon mukaan tämä kehityssuunta edelleen jatkuu, koska tilanne maailmassa on erittäin vaikea. Suomen asema investointikohteena tässä epävarmassa maailmassa on haasteellinen, ja sen takia niitä kaikkia toimenpiteitä, mitä meillä itsellämme on käytössä sen vauhdittamiseksi, että investointeja Suomeen saadaan ja saadaan kuokka maahan, kannattaa kyllä tehdä. Ja nyt, kun näitä säädetään, on totta kai huolehdittava siitä, että nämä myös käytäntöön menevät ja osoittavat sitten sen, että jatkossa toimijat saavat eri luvat nopeammin ja sitä kautta pystyvät laittamaan hankkeensa nopeammin liikkeelle.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

14.38 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Vielä sen verran edelliseen puheenvuoroon viitatakseni, että jos kuvittelemme, että keskittämällä yhteen paikkaan ja antamalla yhdelle edunvalvontayksikölle, suljetulle piirille, täydellisen veto-oikeuden asioihin... Sitten kun sanon tämän, että annetaan veto-oikeus, niin jokuhan heti nousee seisomaan ja pyytää puheenvuoroa ja sanoo, että eihän se tarkoita, että kielletään. Ei kielletä, ei tietenkään välttämättä aina kielletä.

Mutta arvatkaapas, hyvät kollegat, kun tällainen edunvalvontayksikkö tekee valituksen ja hanke pysähtyy, niin se menee sitten tietenkin hallinto-oikeuteen. Se kestää vuoden kaksi, sitten pyydetään lausuntoja ja taas valitetaan. Taas uusi hallinto-oikeuskierron, ja samantasoisesta valituksesta on täydennettävä lupa-anomusta. Sitten kun sitä täydennetään, kestää kolme vuotta. Ystäväni — tiedän sen henkilön — haki lupaa kasvuturpeen ja kuiviketurpeen nostoa varten, ja luvan saanti kesti 16 vuotta. Kuvitteleeko joku arvoisa edustajakollega tässä salissa, että 16 vuoden ajalla edustaja Räsänen mainitsema investointi Suomeen tulee jostakin muusta valtiosta? Ne viimeisetkin lähtevät täältä. He pistävät, kuule, pillit pussiin ja sanovat, että se on näkemiin ja palaamme seuraavalla vuosisadalla.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Täällä leikitään tällaisilla asioilla kuin Suomen tulevaisuus ja näitä valtavia hallintokokonaisuuksia luodaan, niin kuin Neuvostoliitossa oli aikoinaan Gosplan, joka ei tarvinnut edes mitään muuta, se oli valtio valtiossa, kunhan vain joku mätti rahaa sinne. No, miten sille kävi? Ei tarvinne kenellekään ruveta siitä luennoimaan sen enempää. Ja nyt kun annetaan tällainen ylimaallinen oikeus yhdelle pienelle porukalle tehdä mitä haluaa, niin kuvitteleeko joku vielä, että joku yrittäjä tässä maassa lähtisi investoimaan, kokeilemaan onnea, että jos viisi vuotta jaksan yrittää ja valittaa ja vielä kerran valittaa ja odottaa hallinto-oikeudesta, niin viimein korkein hallinto-oikeushan sen päättää sitten joskus?

Kyllä minä olen tästä surullinen. Näissä puheenvuoroissa äsken kuulimme hyviä esimerkkejä siitä, että ollaan nyt jo vaatimassa — huom: te olette vaatimassa lisää virkamiehiä. Sanokaa nyt, kuinka monta sataa tuhatta virkamiestä tähän maahan valitaan lisää vielä, että saamme tämän elintason nousemaan. Nyt te puhutte, hyvät edustajakollegat, meidän lastemme tulevaisuudesta. Meillä on 200 miljardia velkaa tällä valtiolla, ja kuntien velat päälle. Luomme valtavaa hallintohimmeliä ja sen jälkeen täällä ihmettelemme, miksi meillä ei mikään kehity. Tulkaa nyt tälle vuosisadalle. Toivoisin, että ymmärtäisitte, mistä tässä on kysymys. Käykää kysymässä joltakin pieneltä yrittäjältä, joka on yrittänyt investoida eikä ole lupaa saanut ja lähtenyt sen jälkeen maasta pois. Luuletteko, että tällä valtavalla byrokratian kasvatuksella saatte jonkun hyvän aikaan Suomen valtiolle ja ennen kaikkea meidän vastuulla oleville valtionveloille? Jos te tätä teette, niin minä toivon teille onnea ja menestystä ja pitkää, pitkää ikää, koska tästäkin joku varmasti valittaa ja tämäkin menee seuraaville valtiopäiville sitten. Toivon onnea ja menestystä ja hyvää terveyttä. Muutahan tässä ei voi näköjään enää tehdä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly.

14.41 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! Kun Tampere mainittiin, niin heti piti pyytää puheenvuoro. — Ensinnäkin täytyy sanoa, että nämä tavoitteet tällä lainsäädännöllä ovat yhden luokun periaate ja linjakkaammat ja osaavammat päätökset. Sehän on tässä se ydin, ja luulen — edustaja Hoskosenkin mainitsemassa asiassa, että pitää odottaa kauan asioita — että tässä ehkä pystytään rakentamaan semmoisia osaamiskeskittymiä yhteen paikkaan, jotka sitten tarkoittavat nopeampia ja ammattitaitoisempia käsittelyjä. Sitten täällä syntyy myöskin sellaista erikoisosaamista, koska nämä ovat erikoisosaamisen alueita, niin sekin auttaa tätä tilannetta. Nyt kun työskennellään muun muassa uusiutuvan energian ja muilla tämmöisillä aloilla, joilla on ympäristövaikutuksia, niin mielestäni se on hyväkin, että näitä tehdään hyvällä ammattitaidolla. Me emme vaadi lisää resursseja, vaan kun on osaavaa porukkaa, niin sillä me pärjätään, mutta sitä osaavaa porukkaa pitää olla sen verran, että he pystyvät sitä työtä tekemään.

Sitten totta kai nämä tavoitteet ovat kannatettavia, se, että me päästään nopeampia käsittelyjä tekemään ja myöskin ennalta tiedetään, kauanko joku käsittely kestää, mikä on taas sille hakijalle erittäin tärkeä asia.

Sitten tämä hajasijoittaminen, josta tässäkin nyt on kysymys. Tässä hajasijoitetaan ja tehdään Tampereelle tämmöinen keskitetty paikka [Petri Honkonen: Siinä ei ole mitään pahaa!] — ei, siinä ei ole varmasti mitään pahaa — ja voin kokemuksesta sanoa, että Tampere on erittäin hyvä paikka järjestää tällaisia hallintopalveluja. Siellä järjestetään olosuhteet semmoiseksi, että sinne on hyvä sijoittua, ja toivotaan myöskin jatkossa muita hallinnollisia virastoja sinne sijoittuvaksi. — Kiitos.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen, Piritta.

14.43 Piritta Rantanen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Eihän sitä tiedä, jos joku sivukonttori sitten saataisiin vaikka sinne Keski-Suomeen. — Mutta tähän itse asiaan: Meillä on varmasti ihan jokaisella niitä tarinoita ja esimerkkejä siitä, kun lupaviranomaisen toiminta ei onnistu ja se tuntuu kohtuuttomalta, mutta on kyllä pakko nostaa tässä esimerkki myös siitä, että kun Keski-Suomessa Äänekoskella tehtiin biotuotetehdasta, niin se on kyllä esimerkki siitä, missä nimenomaan viranomaisten ja yrityksen yhteistyöllä lupa-asiat saatiin sujumaan erittäin sujuvasti. Tämähän on se tahtotila tässä koko esityksessä, tai näin ainakin itse haluan ajatella, eli ennemminkin niin, että emme ajattele, että se luvanhakija ja luvanantaja ovat jotenkin vastakkaisilla puolilla, vaan se yhteinen tahtotilahan täytyy olla siinä, että löydetään keinot ja ratkaistaan mahdolliset esteet ja ratkaistaan mahdolliset muutoksia tarvitsevat asiat yhteistyössä — ei niin, että tehdään joku hakemus, johonka sitten viranomainen toteaa, että ei ollut rastit oikeassa kohdassa, vaan käydään keskustellen ja yhdessä tehden.

Ehkä se isoin haaste tässä vuoropuhelussa voi tulla sitten siinä, että alueen erityispiirteitä ei tunneta. Se on varmaankin se yksi asia, josta tässä on erityisesti pidettävä huolta, ja joka on varmasti se asia, jota myös sitten pitää seurata, eli kuinka eri alueitten erityispiirteet osataan huomioida. Täällä pääkaupunkiseudulla haasteet ja erityispiirteet ovat aivan erilaisia kuin vaikka siellä meidän Keski-Suomessa.

Lähtökohtaisesti tämä uudistus on varmasti erinomainen, ja kun vain näistä nyansseista pidämme huolen, niin eiköhän tämä etene ihan hyvin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joona.

14.45 Joona Räsänen sd: Arvoisa puheenjohtaja! Minäkin tunnustan, että minullakaan ei ole mitään Tamperetta vastaan, se kun tässä nousi esille. [Lauri Lyly: Kiitos!] — Oikeastaan intouduin tämän puheenvuoron pyytämään sen jälkeen, kun edustaja Hoskonen piti tuossa painokkaan puheenvuoron, jossa erilaista huolta ja murhetta oli jälleen ilmassa, ja hyvä niin, ja ihan perusteltuakin. Näinhän se on, että valtionhallinnon tehokkuus ei varmaan siitä ole kiinni, kuinka paljon meillä on henkilöitä valtionhallinnossa töissä, mutta jotta tämä toteutuisi, että luvat saisi jatkossa nopeammin, niin se varmaan vaatii sen, että meillä myös niin järjestelmät kuin muutkin resurssit on katsottu siten, että oikeasti saadaan asioita aikaan ja saadaan ne luvat myönnettyä.

Kun tuossa vielä tuota valiokunnan mietintöä katsoin läpi, niin itse asiassa koko valiokuntahan kiinnitti tähän kokonaisuuteen huomiota, että nyt kun samanaikaisesti meille tulee tämä uusi lupaviranomainen ja sitten tulee näitä lainsäädännöllisiä uudistuksia, niin täytyy huolehtia siitä, että tosiasiallisesti nämä kyetään viemään voimaan ja kyetään todella toimimaan sen mukaisesti, että lainsäädännön tavoite siitä, että lupaprosessit toteutuvat nopeammin, oikeasti toteutuu. Tästä itse asiassa taisi maan hallituskin kantaa huolta viimeksi kehysriihessään, kun käsitteli erilaisia asioita, joilla pyrittiin vauhdittamaan investointeja. Näissäkin kokonaisuuksissa aina tullaan siihen, että meidän täytyy sitten huolehtia, että valtionhallinnon resurssit on kohdistettu siten, että niistä oikeasti saadaan sitten irti se paras teho, joka tulee siitä, että meillä Suomessa luvat ja muutkin prosessit käsitellään mahdollisimman ripeästi, niin että toimijat sitten saavat kuokan maahan mahdollisimman

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

nopeasti ja sitä kautta sitten tarjottua työtä ja vaurautta tähän maahan, mikä kuitenkin on se meidän keskeinen tavoite, minkä takia me täällä näitä lakeja säädämme.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lehtinen.

14.47 Rami Lehtinen ps: Arvoisa rouva puhemies! Oli pakko tulla ottamaan tähän vielä puheenvuoro, kun kuuntelin noita keskustan näkemyksiä liittyen tähän yleisen edun valvonnan virastoon. Se on totta, että tällaista virastoa ei ole järkevää sinne säätää, ja sitä varmasti tullaan jatkossa tarkastelemaan, voidaanko se kokonaan sieltä ottaa pois. Tässä yhteydessä sitä tarkasteltiin niin, että sille tulee jokin rooli jättää.

Mutta sen haluan sanoa, että se, että ikään kuin tulisi pahempi tilanne kuin nykyhetkenä, ei kyllä valitettavasti oman näkemykseni mukaan pidä paikkaansa. Nimittäin hallintovaliokuntakin aluehallintouudistuksen osalta toteaa mietinnössään, että ”yleistä etua koskevaa muutoksenhakuoikeutta rajataan ehdotetulla lainsäädännöllä nykyiseen verrattuna niin, että se kytkeytyy painavaan yleiseen etuun tai oikeuskäytännön näkökulmasta erityisen merkittäviin tilanteisiin” — siis rajataan nykyiseen verrattuna. Lisäksi siellä todetaan, että jatkossa tämä yleisen edun valvonta tuodaan osaksi prosessia eikä niin kuin nykyisellään, että siitä valitetaan sen jälkeen ja mennään kaikki oikeusasteet läpi.

Eli nykytilanteeseen nähden tämän uudistuksen näiltäkin osin pitäisi olla parannus, ei heikennys, mutta edelleenkin se ei ole optimaalinen tila. Siitä olen täsmälleen samaa mieltä. Mutta väitteitä, joita täällä on esitetty, että se olisi merkittävä heikennys, en kyllä allekirjoita tämän mietinnön pohjalta ja asiantuntijalausuntojen perusteella.

On myöskin äärimmäisen hyvä, että meille tulee yhden luukun periaate, joka nopeuttaa käytäntöä kokonaisuutena.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää.

14.49 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies! Elikkä lain tarkoituksena on tehdä Lupa- ja valvontavirasto, johonka yhdistyvät sitten avi ja ely. Tavoitteena on myös luvituksen sujuvoittaminen ja nopeuttaminen, ja tämä on tärkeä asia. Ehkä suurimpana etuna minä näkisin tässä sen, että avi ja ely eivät pysty enää tekemään toisistansa valituksia, koska niitä on ollut ihan järkyttävä määrä. Muistaakseni se oli noin 15 prosenttia, kun viranomainen on valittanut toisen viranomaisen päätöksestä.

Sitten täällä puheenvuorossa edustaja Hoskonen otti esille metsänkäytön ja kaivosmineraalit. Kyllähän se on niin, että meidän pitää itse osata hyödyntää näitä ja sitä myötä yhtä lailla meidän pitäisi varautua tulevaan. Meidän pitää jatkossa oman turvallisuutemme ja energiahuollon varmistamiseksi alkaa käyttämään turvetta yhä enenevässä määrin sillä tavalla, että sen toimitusketju ja kuljetusketju pysyvät kunnossa. Se on meille sitten huoltovarmuuden kannalta tärkeä asia, jos täällä niin sanotusti kakka osuu tuulettimeen.

Edustaja Hoskonen sanoi täällä kappaleen sanoja, että ”en tahdo, että vuokseni sä järkytyt”. Minä olen kyllä järkyttynyt jo ihan riittävästi. Olen käynyt tuolla turvesuolla, mistä Hoskonen puhui, elikkä luvitus on kestänyt 16 vuotta. Se on sellainen turvesuo, josta muistaakseni nostettiin höyryvetureihin polttoainetta, ja se turpeen ottaminen turvesuolta on lopetettu noin 60—70-luvun vaihteessa. Nyt on ollut tarkoitus, että se aloitetaan uudelleen, koska turve on uusiutuvaa ja ne altaat, jotka sinne on tehty, ovat kasvaneet umpeen. Sieltä pystytään nostamaan jälleen turvetta, ja aikaa on mennyt se noin 50—60 vuotta. En tiedä,

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

voiko järkyttyä sitten, jos Honkosen ennustus pitää paikkansa. Voisiko ajatella näin, että jos se on tähän asti kestänyt 16 vuotta, niin onko se sitten jatkossa 20 vuotta, vai mistä se järkytys tulee? Minun mielestäni tämä pyrkii pienentämään sitä aikaa ja nopeuttamaan sitä käsittelyä. — Taitaa aika loppua. Kiitoksia.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 38/2025 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 17/2025 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Siellä on ensimmäisenä edustaja Lyly. Olkaa hyvä.

Keskustelu

14.52 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta ehkä keskeistä ja yhtenä tavoitteena on, että hyvinvointialueita kannustetaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Esityksessä ehdotetaan nostettavaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen painoarvoa alueiden rahoituksessa sekä tilapäisesti yhteensä 35 miljoonan euron leikkausta Helsingin soterahoituksesta vuosille 26 ja 27. Lisäksi tehdään joukko rahoitusmallin mukaisia päivityksiä ja muutoksia lakiin. Hyvinvointialueiden rahoituksen määräytymistekijöiden osuuksia koko maan tasolla muutettaisiin siten, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kohdennettavan rahoituksen osuus nostettaisiin puoleentoista prosenttiin sosiaali- ja terveyshuollon rahoituksesta ja samalla asukasmäärän ja palvelutarpeen mukaan määräytyviä osuuksia laskettaisiin kumpaakin 0,25 prosenttiyksikköä.

Arvoisa rouva puhemies! Hyvinvoinnin ja terveyden niin sanotun HYTE-kertoimen painoarvon nostamista soterahoituksessa on kannatettava. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusosuuden nostamisella kannustetaan alueita toimiin, joilla voidaan osaltaan ehkäistä ja vähentää asukkaiden tulevaa palvelutarvetta ja siitä syntyviä kustannuksia. Esityksessä ei kuitenkaan huomioida riittäväällä tavalla hyvinvointialueitten rahoitustarpeita, vaan tehdään jälleen uusia leikkauksia aiemmin päätettyyn rahoitukseen. Hyvinvointialueitten rahoitusmallia tulisi kehittää kokonaisuutena, eikä yksittäisinä pieninä muutoksina, joiden vaikutusta rahoitukseen on hankala arvioida. Nyt on vaarana paitsi se, että kokonaisuus voi jäädä yksityiskohtien varjoon, etenkin se, ettei rahoituksen muutoksia voida riittävästi ennakoita alueiden palveluiden järjestämisessä. HYTE-kertoimen painoarvon maltillinen nostaminen on kyllä kannatettavaa, mutta se rahoitusratkaisu olisi pitänyt arvioida toisella tavalla, olisiko pitänyt rahoittaa kokonaan asukasperusteisella osuudella. Se olisi ollut järkevämpi tapa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

On siis totta, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn lisääminen tulee vähentämään palvelutarvetta, mutta tämä tapahtuu vasta pitemmällä aikavälillä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on ainoa keino saada kasvavaa palvelutarvetta hieman väheneeseen. Tämä kehittämissyö on tehtävä erityisesti kuntien kanssa yhdessä. Näiden kahden julkisen toimijan yhdyspintatyöhön satsaisin paljon tulevassa kehittämissyössä. Laittaisin aika paljon työpanosta myös kolmannen sektorin kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Arvoisa rouva puhemies! Miksi olisi niin tärkeää katsoa asiaa kokonaisuutena? Sotereformi ei etene tasaisesti koko maassa eikä riittävällä nopeudella talouden reunaehdot huomioiden. Siksi maailman suurimmalle soteuudistukselle täytyy antaa aikaa ja meillä täytyy olla kärsivällisyyttä niin hyvinvointialueilla, valtiolla kuin meillä poliitikoillakin. Kuvaavaa on näissä hyvinvointialueiden asioissa, että myös oikeuskansleri on omalla kannanotollaan ohjannut palvelujen ja rahoituksen tärkeysjärjestystä, eli sivustakin on tullut ohjausta. Osa hyvinvointialueista pääsee talousmaaliin, jos näin sanotaan, lain säätämässä ajassa, ja ne pääsevät tällä alkaneella valtuustokaudella pureutumaan jonoihin ja palvelujen sisältöön. Niillä, jotka eivät ole siihen kyenneet eri syistä, rakenteelliset uudistukset ja sopeuttaminen vain jatkuvat. Tänä on muun muassa kuultu kolmen hyvinvointialueen joutuneen arviointimenettelyyn. Taloudellinen ohjaus on ollut väkevää, ja sisällön ohjaaminen on jäänyt taka-alalle. Siitä kertoo osaltaan myös alivaltiosihteeri Erholan ohjaustyötä koskeva raportti. Sen perusteella on kehitettäviä yksittäisiä asioita paljon. Ei ole mitään yhteistä hopealuotia, jolla kaikki asiat ratkaistaisiin. Malttia ja aikaa pitää olla. Pääraami on kunnossa, mutta sitä pitää viilata ja ohjata myös muilla keinoilla kuin taloudellisten ohjauskeinojen avulla. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen.

14.57 Juha Hänninen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kivijalka on vahva sosiaali- ja terveydenhuolto. Siksi meillä on oltava myös rahoitusmalli, joka turvaa palvelut ja kannustaa tekemään oikeita asioita oikeaan aikaan. Kyse on siitä, että hyvinvointialueilla olisi paremmat mahdollisuudet ennaltaehkäistä ongelmia, hoitaa ajoissa ja käyttää julkisia varoja viisaasti.

Arvoisa puhemies! Suomessa hyvinvointialueet eivät ole samanlaisia keskenään. Meillä Pohjois-Pohjanmaalla suurimpia haasteita ovat välimatkojen lisäksi kasvava palvelutarve etenkin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa sekä vanhushoivassa. Meidän on pidettävä mielessä alueiden erilaisuus, kun rahoitusmallia kehitetään. Tarvitsemme mallin, joka tunnistaa väestönrakenteen erityispiirteet ja pitkät välimatkat. Siksi palveluiden saatavuus on meille kriittinen kysymys. On hyvä, että uudistuksessa huomioidaan palvelutarvekertoimien päivittäminen ajantasaisella tiedolla. Se auttaa esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaata saamaan rahoituksen oikeammalle tasolle, joka ei perustu keskivertoarvioon vaan todelliseen tarpeeseen.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen keskeinen muutos on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusosuutta nostetaan 1,5 prosenttiin. Tämä on selkeä viesti: ennaltaehkäisevää työtä ei pidä nähdä kuluna vaan investointina. Hyvinvointialueita tulee palkita siitä, että ne vähentävät sairastavuutta ja vahvistavat terveyttä, ei siitä, että menot kasvavat. Esitetty korotus on maltillinen ja perusteltu. Erityisesti on tärkeää, että HYTE-kertoimen laskentaa täsmennetään niin, että alueet voivat saada kannusteen, vaikka tulos-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

indikaattorit ovat jo hyvällä tasolla. Tämä lisää mallin oikeudenmukaisuutta ja kannustavuutta.

Arvoisa puhemies! Kannatan tätä esitystä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Strandman.

15.00 Jaana Strandman ps: Arvoisa rouva puhemies! Käsitlemme hallituksen esitystä, jolla muutetaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia. Tavoitteena on kannustaa hyvinvointialueita edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, parantaa rahoituksen kohdentumista sekä lisätä rahoituksen ennakoitavuutta. Lisäksi esityksessä toteutetaan määräaikaista säästötoimia osana julkisen talouden suunnitelmaa.

On oikein, että rahoitusmallia kehitetään, mutta samalla on oltava tarkka sen alueellisista vaikutuksista. Tulen Etelä-Savosta, ja Etelä-Savo on pinta-alaltaan laaja ja harvaan asuttu alue, jolla on poikkeuksellisia haasteita palveluiden järjestämisessä. Väestö on ikääntyvää, palvelutarve on korkea, välimatkat pitkiä ja myös Manner-Suomen saaristaisuus. Tällaisessa ympäristössä rahoituksen oikeudenmukainen kohdentuminen on erityisen tärkeää. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusosuuden kasvattaminen puoleentoista prosenttiin voi tukea ennaltaehkäisyä, mutta tämä ei saa tapahtua peruspalveluiden rahoituksen kustannuksella.

Meillä Etelä-Savossa jokainen säästö ja laskentaperusteen muutos tuntuu nopeasti arjen palveluissa: terveyskeskuksissa, vanhuspalveluissa ja sosiaalipalveluissa. Positiivista on se, että aluekohtaisissa tarvekertoimissa siirrytään kahden vuoden keskiarvoon. Tämä parantaa rahoituksen ennakoitavuutta myös Etelä-Savossa, jossa yksittäiset vuosivaihtelut voivat aiheuttaa merkittäviä heilahteluja pienellä alueella. Myös pelastustoimen rahoituksen tarkempi kohdentaminen on tärkeää. Etelä-Savon laajoilla metsäalueilla ja pienillä paikkakunnilla sopimuspalokuntien ja paikallisten pelastustoimijoiden merkitys on keskeinen, ja tämän täytyy näkyä myös rahoituksessa.

Arvoisa rouva puhemies! Siirtymätasauksen määräaikaisten leikkaus ei saa vaarantaa lakisääteisten palveluiden toteutumista. On hyvä, että leikkaukset rajataan vain niihin alueisiin, joilla rahoituksen kokonaisuus riittää, mutta painotan, että Etelä-Savo ei kestä epävarmuutta tai yllätyksellisiä muutoksia. Vakaus on edellytys kehittämiselle. Hyvinvointialueiden on voitava keskittyä ydintehtäväänsä, laadukkaiden ja saavutettavien palvelujen turvaamiseen. Hallinnon tehostaminen, työnjaon selkeyttäminen ja vaikuttavat toimintamallit ovat avainasemassa. Rahoituksen on ohjauduttava suoraan sinne, missä ihmiset tarvitsevat apua, ei hallinnon rakenteisiin.

Tämä esitys on askel oikeaan suuntaan, mutta erityisesti Etelä-Savon kaltaisille alueille tarvitaan jatkossakin erityistä huomiota ja vastuullista päätöksentekoa. Jokaisen suomalaisen on voitava luottaa siihen, että saa tarvitsemansa hoidon ja avun, asuipa missä päin maata tahansa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Hanna.

15.04 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Näillä hallituksen näytöillä ja tällä menolla Itä-Uudenmaan, Keski-Suomen ja Lapin hyvinvointialueiden arviointimenettely tulee olemaan vasta alkusoittoa. Vaikka sinänsä tässä lakiesityksessä päämäärä kannustaa hyvinvointialueita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen eli HYTE-kerroin on odotettu

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

ja erittäin kannatettava, keskitytään tässäkin esityksessä sotepalveluiden rahoituksen kokonaisuuden kannalta vääränlaisiin asioihin. Myös nyt ehdotettujen riskikertoimien uudistaminen pelastustoimessa kohtelee hyvinvointialueita epätasa-arvoisella tavalla. Lisäraha yhdelle on toiselta pois.

Myös hallituksen hyvinvointialueiden rahoituslakiin esittämä uusi 39 §, jolla ehdotetaan siirtymätasauksen väliaikaista muutosta, on sisällöltään erittäin ongelmallinen. Menettely, jolla hallitus toteuttaa rahoitusleikkauksen, voi heikentää hyvinvointialueiden kannusteita lisätä toiminnan tehokkuutta ja ennen kaikkea hillitä kustannusten nousua. Uhkana on, että säännös kannustaa hyvinvointialueita käyttämään rahoituksen aina täysimääräisesti ja jopa lisäämään menoja kertaluontoisesti tai pysyvästi sekä tekemään lyhytjänteisesti investointeja, jotta tilinpäätökset eivät olisi ylijäämäisiä taloutta vastuullisesti hoitaneilla hyvinvointialueilla ja jotta nämä alueet eivät joutuisi vastaavanlaisten säästötoimien kohteeksi. Hallituksen ehdotus heikentää hyvinvointialueiden taloudenhallintaa ja rapauttaa niiden luottamusta rahoitusjärjestelmän ennakoitavuuteen.

Täytyy myös todeta, että kansalaisten yhdenvertaisten sote- ja pelastustoimen palveluiden kannalta olisi ollut enemmän kuin suotavaa, että hallitus ottaisi vakavasti oikeuskanslerin 23.4.25 hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmästä esittämät huomautukset hänen ottaessaan kantaa Etelä-Karjalan hyvinvointialueen ja Satakunnan hyvinvointialueen tekemään kanteluun. En ole kuullut, että oikeuskansleria olisi ymmärretty hallituksen toimesta.

Arvoisa puhemies! Nyt esitettyjen pienten mutta hyvinvointialueita epätasa-arvoisesti kohtelevien muutosten sijasta hallituksen olisi pitänyt tässä esityksessä arvioida ja kehittää hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmää niin, että päämäärä olisi ollut turvata lakisääteisten palveluiden järjestäminen ja niiden edellyttämä riittävä rahoitus kaikilla hyvinvointialueilla ja kaikkialla Suomessa. Valitettavasti hallitus on koko meneillään olevan vaalikauden ensisijaisesti ajanut omilla päätöksillään hyvinvointialueiden taloudet niin ahtaalle, että lakisääteisten sote- ja pelastuspalveluiden järjestäminen alkaa olla lähes mahdotonta kaikilla hyvinvointialueilla. Jos hallitus toimisi viisaasti, se olisi keskittynyt tässä esityksessä ennen kaikkea, kun rahoitusjärjestelmästä on jo kokemusta, tekemään hyvinvointialueiden järjestelmästä toimivamman. Olennaista olisi koko ajan huomata, että vuoteen 2029 asti hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän kannalta meneillään on edelleen siirtymävaihe. Valtiovarainministeriön laskelmien mukaan siirtymätasaus vaikuttaisi hyvinvointialueiden rahoitukseen vuosina 24 ja 29 siten, että peräti kuusi hyvinvointialuetta ei tule saavuttamaan täysimääräistä laskennallista rahoitusta siirtymäkauden päättyessä, eikä todellakaan sen päättymiseen ole pitkä aika.

Nykyisen lainsäädännön seurauksena, jota hallitus ei muuten suostu korjaamaan, siirtymäleikkauksista jäisivät kärsimään pysyvästi Itä-Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Päijät-Hämeen, Pohjois-Karjalan, josta minä tulen, Keski-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueet, ellei siis rahoitusmallin valuvikoja pikaisesti korjata. Tämä tulisi tarkoittamaan sitä, että 1,2 miljoonan suomalaisen asukkaan riittäviä palveluita ei voitaisi turvata Suomessa.

Arvoisa puhemies! Myös pelastustoimen uudet riskipainokertoimet eriarvoistavat suomalaisia. Käytännössä lakiehdotuksen mukainen rahoituksen määräytyminen tulisi johtamaan tilanteeseen, jossa harvaan asuttujen alueiden saama pelastustoimen rahoitus tulee laskemaan suhteessa enemmän kuin alueen pelastustoimen palvelutarve oikeasti vähenee. Lisäksi näitä alueita rasittaa rahoituksen väheneminen myös asukasluvun kautta. Esitetty

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

muutos tulisi siirtämään pelastustoimen rahoitusta harvaan asutuilta alueilta hyvinvointialueille, niille, joilla on enemmän asukkaita ja enemmän riskikohteita.

Arvoisa puhemies! Olemme keskustana esittäneet lukuisia eri vaihtoehtoja, miten sote-rahoitusta voitaisiin oikeudenmukaistaa ja kuinka suomalaisten palvelut voitaisiin turvata. Valitettavasti tämä lakiehdotus ei todellakaan tee näin. Tästä syystä keskustan ryhmä esittää, että tämä lakiehdotus hylätään ja että hyväksytään kaksi lausumaa, ja luen vielä nämä lausumat tässä. Eli meidän lausumaehdotukset ovat seuraavat:

”1. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto viipymättä tekee selvityksen hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän toimivuudesta tavoitteella turvata jokaisen sote- ja pelastustoimen palvelut asuinpaikasta riippumatta sekä antaa eduskunnalle tarvittavat lainsäädäntömuutokset viimeistään kevälistuntokaudella 2026.”

”2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä kehittämään hyvinvointialueiden rahoitusta ohjaavia indikaattoreita kuvaamaan nykyistä laajemmin, luotettavammin ja ajantasaisemmin eri alueiden asukkaiden erilaisia palvelutarpeita.” — Nämä ovat vastalause-ehdotuksen 2 esitykset. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen.

15.10 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tähän edustaja Räsäsen käyttämään puheenvuoroon on todellakin hyvä kaikilta osin liittyä. Tämän hyvinvointialueiden rahoituslain ihan ilmiselvien ongelmien korjaaminen tällä tavalla pistemäisesti ei ole kestävä ratkaisu, vaikka tässä sinänsä tietyiltä osin ihan oikeaan suuntaan mennäänkin. Tässä kuitenkin paetaan niitä isoimpia kysymyksiä, jotka tällä hetkellä vaarantavat monien suomalaisten perustuslain suojaamat oikeudet saada sosiaali- ja terveyspalveluita.

Tänäänhän valtiovarainministeriö tiedotti, että kolme hyvinvointialuetta joutuvat tähän niin sanottuun arviointimenettelyyn. Yksi näistä on tosiaankin Lappi, yksi Itä-Uusimaa, ja yksi näistä on Keski-Suomi, oma hyvinvointialueeni. Sitten nämä tietyt hyvinvointialueet, jotka tekevät enemmän näitä säästöjä, saavat lisää aikaa alijäämän kattamisvelvoitteeseen. Minä olisin toivonut, että tässä nyt olisi hallitus ihan reilusti ottanut kantaa tähän edustaja Räsäsenkin viittaamaan oikeuskanslerin linjaukseen tähän kanteluun, jonka muistaakseni Etelä-Karjalan hyvinvointialue teki. Nimittäin sen tekemättä jättäminen johtaa näiden palvelujen vaarantumiseen ja viime kädessä siihen, että suomalaiset eivät ole kaikilla alueilla tasa-arvoisia. Nämä kustannustasojen rajut nousut, kuntien tekemät kikkailut näillä talous-arvioilla ja sitten näiden niin sanottujen diagnoositietojen vaikutus tässä palvelutarveker-toimien laskennassa ovat johtaneet siihen, että tietyt hyvinvointialueet, joista pahiten Keski-Suomen hyvinvointialue, ovat todella vaikeassa asemassa taloutensa osalta. Nyt sitten kun tällä arviointimenettelyllä ajateltaisiin korjattavan tämä paha tilanne, niin se, että nyt pitäisi yhtäkkiä satoja miljoonia säästää — kuitenkin puhutaan ihmisten välttämättömistä peruspalveluista — johtaa kyllä aivan kestävämpään tilanteeseen, ja se on jo mahdotonta. Tällainen kissa ja hiiri -leikki ja pallottelu hallituksen ja hyvinvointialueiden välillä, että mikä on kenenkin vika, pitäisi nyt jo kiireesti lopettaa ja myöntää se, että tämä rahoitusmalli ja menettely vaatisivat nyt kyllä isomman kokonaisuudistuksen ja että tarvitaan hyvinvointialuekohtaisia toimenpiteitä ja sitten tämän rahoitusmallin kokonaistarkastelu ja uudistus. Ihmettelen, että hallitus on pian kaksi vuotta ollut toiminnassa ja kunnollista vaikutusarviointia ja kokonaisuudistusta tästä ei ole vielä saatu tehtyä.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa rouva puhemies! Kannatan edustaja Räsäsen tekemää hylkäysehdotusta ja näitä keskustan vastalauseen mukaisia lausumaehdotuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Nikkanen.

15.13 Saku Nikkanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys hyvinvointialueiden rahoituksen muuttamisesta on jälleen yksi esimerkki lyhytnäköisestä talouspolitiikasta, joka jättää hyvinvointialueet epävarmuuden tilaan. On toki kannatettavaa, niin kuin täälläkin useissa puheenvuoroissa on tullut ilmi, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen HYTE-kertoimen painoarvoa nostetaan. Sehän siirtää tätä rahoitustakin enemmän sinne ennalta ehkäisevien palvelujen suuntaan, mikä sinänsä on ihan kannatettava asia.

Mutta mitä tämä esitys sitten todella tekee? Se jatkaa leikkausten linjaa ilman riittävää kokonaisarviointia hyvinvointialueiden rahoitustarpeista. Hyvinvointialueet tarvitsevat pitkäjänteistä ja ennakoivaa rahoitusta, eivät irrallisia muutoksia, joiden todellisia vaikutuksia ei voida arvioida. Rahoitusperiaatteen pitää olla kannustava, maltillinen ja ennen kaikkea kestävä. Nyt vaarana on se, että alueet eivät voi luotettavasti ennakoida tulevia palvelutarpeita tai suunnitella toimintaansa pitkäjänteisesti.

Erityisen ongelmallinen on hallituksen esitys, jossa 35 miljoonaa euroa leikataan Helsingin sosiaali- ja terveystalouden rahoituksesta. [Eveliina Heinäluoma: Käsittämätöntä!] Onko oikeudenmukaista, että kaupunki, joka on onnistunut pitämään taloutensa tasapainossa, joutuu kärsimään siksi, että sen tilanne on parempi kuin muilla alueilla? [Eveliina Heinäluoma: No ei ole!] Tämä ei ole kannustavaa politiikkaa, päinvastoin. Se tuo epävarmuutta ja vähentää motivaatiota talouden vastuulliseen hoitamiseen.

Lisäksi hallitus esittää, että hyvinvointialueiden rahoituksesta siirtymätasauksen erotus jäisi valtiolle sen sijaan, että se palautettaisiin alueelle. Tämä ei ole hyväksyttävää. Hyvinvointialueiden rahoitusta on jo leikattu merkittävästi, eikä lisäleikkauksille ole perusteita, kun alueet vielä kamppailevat peruspalveluiden riittävyyden kanssa.

Arvoisa rouva puhemies! Näillä perusteilla esitän ja itse asiassa koko SDP:n eduskuntaryhmä esittää, että tämä lakiesitys hylätään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Viitala. — Onko mikrofoni päällä? [Juha Viitala: Anteeksi, pahoittelut, mikrofoni ei tosiaan lähtenyt päälle.]

15.16 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Aloitetaan alusta. — Tosiaan tästä edustaja Nikkanen ansiokkaasta puheesta on hyvä jatkaa samoilla askelmerkeillä todeten, että rahoituslain toimivuuden tarkastelu on tarpeen mutta on tosiaan todettava, että hallituksen esitys ei huomioi riittävällä tavalla hyvinvointialueiden rahoitustarpeita vaan jälleen lisätään rahoitushaastetta useille hyvinvointialueille. Rahoituslakia tulisi yksittäisten pienten muutosten sijaan tarkastella kokonaisuutena, ja rahoituksen tulisi olla alueille mahdollisimman ennakoitavaa, jotta pitkäjänteistä kehitystyötä pystyttäisiin tekemään.

Tänään olemme tosiaan kuulleet uutisia alueiden taloudellisista vaikeuksista jälleen, kun valtiovarainministeriö vahvisti aloittaneensa lainmukaisen arviointimenettelyn kolmen alueen kanssa. Lisäksi useampi alue on vaatinut lisärahoitusta lakisääteisten palveluiden toteutumisen varmistamiseksi.

Arvoisa puhemies! Hyvinvoinnin ja terveyden eli niin sanotun HYTE-kertoimen suurempi painottaminen sen sijaan on kannatettavaa, mutta kokonaisuutena esitys ei kuiten-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kaan ole hyväksyttävissä. Hyvinvoinnin ja terveyden entistä parempi edistäminen ei pelkästään osana sotejärjestelmää vaan myös laajemmin on yksi keskeisistä keinoista hillitä kustannusten nousua pitkällä aikavälillä. Mitä paremmassa kunnossa ihmiset ovat ja mitä aikaisemmin alkaviin ongelmiin pystytään vastaamaan, sitä paremmin vältymme inhimilliseltä kärsimykseltä ja yhteiskunnallisilta kustannuksilta. Siksi hyvinvointialueilla ja myös kunnilla tulee olla mahdollisuuksia kehittää aidosti toimintaansa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hamari.

15.18 Lotta Hamari sd: Arvoisa rouva puhemies! Minun on sitten taas erinomaista jatkaa Viitalan puheenvuorosta. — On todella tärkeää, että HYTE-kerrointa nostetaan ja sillä halutaan kannustaa alueita ennaltaehkäisevään työhön, mikä on siis todellakin inhimillisesti ja myös taloudellisesti järkevää, ja tämä on kannatettava askel. Minusta terveyden edistäminen on ollut yksi soteuudistuksen ja itse asiassa valitettavasti myös tämän hallituskauden väliinputoajista, ja jos mietitään näitä...

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt meni taas mikrofoni.

Arvoisa rouva puhemies! Sanoin, että minusta terveyden edistäminen on ollut yksi tämän soteuudistuksen ja kenties hallituskaudenkin väliinputoajista, ja jos ajatellaan myös kuntien valtionosuuksien leikkaamista, niin myöskin ne osuvat valitettavasti sinne ennaltaehkäisevään työhön. Kun paljon puhutaan aina vaikka avoimesta päivätoiminnasta tai kouluvalmentajista ja niin edelleen, niin kuka nämä rahoittaa? Onko se kunnan vai sitten hyvinvointialueen tehtävä? Tämä on jatkuvasti sellainen väliin putoava asia, vaikka kaikki kuitenkin jakavat sen, että me tarvitaan sitä ennaltaehkäisevää työtä ja terveyden edistämistä.

Mutta takaisin tähän esitykseen: Hyvinvointialueet kamppailevat jo nyt riittämättömän rahoituksen kanssa, ja tämä esitys tuo jälleen uusia leikkauksia. Erityisen ongelmallista on se, että HYTE-kertoimen nosto rahoitetaan osittain tarveperusteista rahoitusta leikkaamalla. Tämä kohdistuu, kuten on kuultu, juuri niille alueille, joilla palvelun tarve on suurin, ja se ei ole reilua eikä kestävää. Rahoitusmallia muutetaan pienin paloin ilman, että siitä kokonaisuudesta saadaan selkeää kuvaa, eikä alueella ole mahdollisuutta sitten ennakoida tulevaa rahoitustaan. Tällainen poukkoilu ei ole kestävää eikä vastuullistakaan taloudenpitoa, ja edustaja Strandmankin nosti tämän rahoituksen ennakoitavuuden omassa puheessaan esille.

Esityksessä on kaksi vastalauseita, joista ensimmäinen on meidän. Siinä näitä huolia tulee hyvin esille, mutta itse asiassa täytyy vähän kehaista keskustankin vastalauseita. Siellähän sanotaan myöskin esimerkiksi siitä, että näiden rahoitusmallin valuvikojen vuoksi joka viidennen suomalaisen yhdenvertainen oikeus riittävään perusturvaan ja hyvinvointipalveluihin jää toteutumatta, ja se on iso määrä suomalaisia. Jokaisen oikeuksien sote- ja pelastustoimen palveluihin asuinpaikasta riippumatta pitää olla turvattuina.

Täällä mainitaan itse asiassa myös tietopohjainen päätöksenteko ja sen tietopohjan oikeellisuus ja luotettavuus. Siitä olen kyllä samaa mieltä, että siinä meillä on kehitettävää, ja tässä yhteydessä on mainittava kansalliset laaturekisterit. Toivon todellakin, että näiden laaturekistereiden osalta nyt pian päästään johonkin tulokseen. Sieltä neuvotteluista ei oikein tihku tietoa, mutta me tarvitsemme sitä kansallista ohjausta kyllä tähän laaturekisteri-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

toimintaan, ja niiden jatko on ihan todella tärkeä. Toivon, että päästään pian maaliin niissä neuvotteluissa.

Arvoisa puhemies! Rahoitusmallia tulisi kehittää kokonaisuutena, ei yksittäisten lyhyt-näköisten leikkausten kautta. Meidän pitäisi rakentaa ennakoitavaa, oikeudenmukaista ja kestävää järjestelmää, joka tukee alueiden työtä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

15.21 Pia Lohikoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys heikentää rajusti soterahoituksen ennakoitavuutta, luotettavuutta ja kannustavuutta. Esimerkiksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin HUSin talouden tasapainottaminen on edellyttänyt hoitohenkilöstön irtisanomisia, joista HUSin suurinta rahoittajaa, Helsinkiä, palkitaan tässä esityksessä nyt lisäleikkauksilla. Tämä on todella pöyristyttävää. En ole itse helsinkiläinen, mutta kyllä Uudenmaan piirin puoleltakin katson tätä aivan kauhulla.

Hallitus ei ole kyennyt soterahoituslain tasapainoiseen ja kokonaisvaltaiseen uudistamiseen, vaan se tuo kerta toisensa jälkeen eduskuntaan pistemäisiä leikkauksia, joita alueiden on mahdotonta ennakoida. Yksikään eduskuntaan tuotu sotepalveluita koskeva esitys ei ole tällä kaudella helpottanut alueiden tilannetta eikä parantanut ihmisten palveluita, vaan valtiovarainministeriö on tänäänkin päättänyt nyt sitten käynnistää hyvinvointialueiden arviointimenettelyn Itä-Uudenmaan, Keski-Suomen ja Lapin hyvinvointialueilla.

No mistä tämä kertoo? Ei ainakaan siitä, että hyvinvointialueiden rahoitus olisi kunnossa ja siitä tulisi leikata. Meillä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella, jonka alueella itse asun, jouduttiin aikaisemmin valtiovarainministeriön tarkkailuluokalle, kun rohkenimme ensimmäisenä alueena hakea meille lain mukaan kuuluvaa lisärahoitusta mutta sitä ei meille myönnetty. Saimme käsiohjausta, joka johti kipeisiin palveluiden leikkauksiin ja kohdistui valitettavasti myös ennaltaehkäiseviin palveluihin. No kaikkihan tietävät tämän hölmöläisten peiton jatkamisen, että kun leikataan ennaltaehkäisystä, niin kalliimmaksi tulee tulevaisuudessa. Naapurissamme Keusotessa eli Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on käyty jo useampi yt-kierros ja irtisanottu henkilökuntaa. Ihmiset jäävät jonoihin odottamaan palveluita, ja nyt tämä hallituksen esitys ei kyllä tilannetta taaskaan paranna.

Arvoisa puhemies! Hallitus esittää täysin kohtuutonta 35 miljoonan euron leikkausta Helsingin kaupungin soterahoituksesta lisäämällä lakiin väliaikaisesti vuosille 26 ja 27 uuden pykälän. Tämä 35 miljoonan euron leikkaus soterahoitukseen vastaa laskennallisesti esimerkiksi noin 300 000:ta terveyskeskuslääkärikäyntiä tai 230:tä paikkaa lastensuojelun sijaishuollossa. Voi vaan ihmetellä, onko meillä tällaiseen hyvinvoinnin romuttamiseen varaa.

Esityksellä toteutettaisiin hallituksen keväällä julkisen talouden suunnitelmassa linjaamat kertaluontoiset säästötoimenpiteet hyvinvointialueiden rahoituksiin, ja ne kohdennetaan nyt Helsinkiin, jonka kohdalla lakisääteisten sotepalveluiden järjestäminen ei hallituksen mielestä vaarantuisi rahoitusleikkauksesta huolimatta. Mielenkiintoinen näkemys. On totta, että Helsingin talous on muita sotejärjestäjiä paremmassa kunnossa, mutta hallituksen lyhytjänteinen toiminta kyllä nyt myös kyseenalaistaa ylipäätään valtion luotettavuutta kaikkien hyvinvointialueiden kumppanina ja myös alueiden mahdollisuuden luottaa tähän rahoitusmalliin ja suunnitella talouttaan pitkäjänteisesti. Leikkaus ja sen peruste-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

lut lisäävät rahoituksen epävarmuutta, ja ne vähentävät kannusteita talouden tasapainon ta-voitteluun.

Arvoisa puhemies! Jotain hyvääkin tässä esityksessä on — se, että kannustetaan alueita tällä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusosuuden nostamisella tekemään tätä ennaltaehkäisevää työtä ja vähentämään asukkaiden tulevaa palvelutarvetta ja siitä syntyviä kustannuksia. Mutta kuten edellä totesin, että kun samaan aikaan alueita kiritetään rahoitusleikkauksilla ja riittämättömällä rahoituksella, niin alueille ei jää mitään muuta mahdollisuutta kuin säästää juuri sieltä ennaltaehkäisevästä. Tämä on ihan tolkuton kierre, ja toivoisin järkeä tähän esitykseen ja järkeä myöskin hallituksen tuleviin esityksiin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joona.

15.26 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen puhuttavin kohtahan on ollut juuri tämä Helsingin kaupungille kohdistettu 35 miljoonan euron lisäsäästö. Siksipä nyt kyllä hämmästelen ja kummastelen, kun muistan, kun tämä asia oli lähete keskustelussa: silloin useampi hallituspuolueen kansanedustaja niin Helsingin vaalipiiristä kuin Uudenmaan vaalipiiristä täällä kovaan ääneen antoi kritiikkiä omalle hallitukselleen siitä, että nyt tässä hallituksen käsi käy Helsingin taskulla ja Helsingiltä viedään todella 35 miljoonaa euroa pois siitä hyvästä, että Helsinki on hoitanut asiansa mallikkaasti talouden näkökulmasta. Tässä aprikoin sitä, kun muistan silloinkin käyttäneeni puheenvuoron, että tämähän näyttää siltä, että tämä esitys kaatuu, kun hallituspuolueiden edustajat koväänisesti täällä salissa tätä vastustivat. [Eveliina Heinäluoma: Niinpä!] Useampi edustaja käytti puheenvuoron, että kyllä tämä epäkohta on välttämätöntä tässä asian käsittelyn yhteydessä korjata. [Eveliina Heinäluoma: Kyllä!] Nyt kun katselen sinne hallituspuolueiden suuntaan, niin aika tyhjältä näyttävät paikat. [Sosiaalidemokraattien ryhmästä: Ohhoh!] Johtopäätös taitaakin olla niin, että tätä esitystä oli mukava vastustaa kyllä vaalien alla. [Vasemmalta: Näinpä!] Jokainen meistä varmaan, kun on täällä Helsingissä käyskennellyt, muistaa, että tuosta Narinkkatorilta ei päässyt eteenpäin, ellei joku hallituspuolueidenkin keskuudesta ollut ehdokas tullut siihen sanomaan, että kuinka väärin on, että valtio leikkaa Helsingiltä lisää sen takia, että Helsinki on hoitanut asiansa hyvin. Ja aivan ymmärrettävästi minä täällä totta kai luotin siihen, että kyllä hallituspuolueiden edustajien sanaan pitää voida luottaa, että he pitävät oman sanansa ja kaatavat tämän esityksen, koska eihän tällainen lisäleikkaus nyt tule kuuloonkaan, että heitä, jotka hoitavat asiansa hyvin, kiitetään sillä, että sitten tehdään lisäsäästöjä. Mikä viesti se on kaikille muille alueille? Kun esimerkiksi itse tulen läntiseltä Uudeltamaalta, niin mikäs viesti se meille on, että kun hoidatte asianne oikein, niin hallitus tulee ja säästää teiltä lisää? Se ei taida kyllä kannustaa yhtäkään aluetta pitämään omasta taloudestaan huolta, ja olen ymmärtänyt, että se olisi kuitenkin tämän koko rahoitusratkaisun idea, että nimenomaan annetaan kannusteita alueille pitää omasta taloudestaan huolta.

Arvoisa puhemies! Todella nyt olisi kyllä hyvä saada tänne saliinkin paikalle joku hallituspuolueiden Helsingistä tai Uudeltamaalta tuleva kansanedustaja selittelemään tätä. [Välihuutoja vasemmalta — Mia Laiho ja Oskari Valtola ovat tulleet saliin] — No niin, arvoisa puhemies, koska nyt tuli oikeita asiantuntijoita paikalle, niin jatkan pöntöstä. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa puhemies! Todella, kun tänne hallituspuolueistakin kunnioitettuja sosiaali- ja terveystalouden asiantuntijoita useampi kappale tuli paikalle, niin täällähän olemme keskenämme hämmästellleet ja kummastelleet sitä, että kun nyt käsittelemme tätä Helsingille tehtävää 35 miljoonan euron lisäleikkausta, niin muistelin tuossa juuri, että lähetekeskustelussa aika moni hallituspuolueiden kansanedustaja tätä hyvin kriittisesti arvioi ja hallituspuolueistakin oikein vaadittiin, että tämä epäkohta pitää tässä käsittelyn yhteydessä korjata. [Eveliina Heinäluoma: No, onko korjattu?]

Nyt kun luin tuota hallintovaliokunnan mietintöä, niin yritin löytää, missä tämä korjaus siellä on, mutta en ainakaan omalla lukemisellani löytänyt tätä korjausta, josta täällä salissa todella kovaan ääneen hallituspuolueiden edustajien, jotka tulevat Helsingin ja Uudenmaan vaalipiiristä, toimesta kerrottiin, ja kun tästä aika paljon myös ennen vaaleja pidettiin metakkaa, että emme voi kyllä hyväksyä tällaista lisäleikkausta Helsingin kaupungille, niin se vain nyt näyttää siltä, että tämäkin lisäleikkaus on eteenpäin menossa. Kyllä minusta on ihan oikeutettua kysyä, miten ihmeessä tässä nyt näin kävi. Kovat olivat puheet: Muistan monia lehtiotsikoitakin siitä, kun hallituspuolueiden, varsinkin kokoomuksen, kansanedustajat Helsingistä ilmoittivat, että tähän ei meille käy, että nyt kyllä tehdään kaikkemme, että saadaan tämä kaadettua ja muutettua. Mutta kappas kummaa, silti hallintovaliokunnan enemmistö edelleen esittää, että Helsingiltä voidaan sitten tämä 35 miljoonan euron lisäleikkaus ottaa. Kyllä tässä minusta on nyt hieman selitysvastuuta hallituspuolueiden kansanedustajilla, miten voivat olla sanat ja sitten tulevat teot nyt näin suuressa ristiriidassa.

Arvoisa puhemies! Tämän asiakokonaisuuden vakavin asiahan liittyy nimenomaan siihen, minkälaisen viestin tämä toimenpide antaa. Onko todella niin, että niitä alueita, jotka noudattavat lainsäädännön velvoitteita, palkitaan sillä, että heiltä vähennetään rahaa? Tämänhän takia tätä Helsingin lisäleikkausta ovat myös laajemmin hyvinvointialueet vastustaneet, koska se antaa juuri väärän signaalin siitä, että jos hoidat asiasi hyvin, niin sinua rangaistaan, ja ehkä kannattaa hoitaa asiansa huonosti, niin pääsee helpommalla, ja tämä ei voi olla tämän meidän sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausjärjestelmän tarkoitus.

Koska tässä puheenvuoron aikana tämä sali on täydentynyt myös hallituspuolueiden edustajien toimesta, niin toivon, että tästä käydään nyt sellainen rapsakka keskustelu ja suoritetaan hieman arkeologisia kaivauksia, että miten ihmeessä tässä nyt näin pääsi käymään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kallio.

15.32 Vesa Kallio kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tänään tosiaan valtiovarainministeriö tiedotti kahdesta asiasta: kolme hyvinvointialuetta, Lappi, Keski-Suomi ja Itä-Uusimaa, joutuvat taloudelliseen arviointimenettelyyn, ja toisena täysimääräisesti talouttaan tasapainottaville hyvinvointialueille, joille ei kerry uutta alijäämää vuodelta 2025, voitaisiin tarvittaessa myöntää mahdollisuus kattaa ennen vuotta 2025 syntyneet alijäämät viimeistään vuoden 2028 loppuun mennessä. Joitain kommentteja näihin asioihin:

Hallituksen pitäisi, kuten oikeuskanslerikin huhtikuussa totesi kanteluun antamassaan ratkaisussa, keskittyä seuraamaan rahoitusjärjestelmän toimivuutta ja korjaamaan havaittuja epäkohtia. Tätä ikävä kyllä hallitus ei tee, vaan valitsee alijäämiä tekevien hyvinvointialueiden joukosta kolme ensimmäistä tiukkaan otteeseensa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Suurin ongelma hyvinvointialueilla on ollut useista samanaikaisista tekijöistä johtuneet kustannustason rajut nousut heti sen jälkeen, kun eduskunta hyväksyi uudistusta koskevat lait kesäkuussa 2021. Hyvinvointialueet eivät voineet varautua siihen aloittaessaan toimintansa vuonna 2023. Rahoituspohjassa oleva aukko korjaantuu ensimmäisen kerran tänä vuonna jälkirahoituksen kautta.

Arviointimenettelyyn joutuminen jo tässä vaiheessa uudistamistyön ollessa vielä kesken tarkoittaa sitä, että hallitus ei luota hyvinvointialueisiin eikä hallitus toimi niin, että se kehittäisi rahoitusjärjestelmää toimivammaksi. Samanlainen sapluuna eri puolilla Suomea ei ole osoittautunut toimivaksi, kun otetaan huomioon ihmisten palvelutarpeet. Hyvinvointialueilla on vuoden 2026 loppuun saakka aikaa kattaa taseeseen kertyneet alijäämät. Nyt kesken kaiken kolme hyvinvointialuetta joutuu arviointimenettelyyn, eli niiden päätösvalta kapenee. Isännän ääntä alkaa käyttää arviointiryhmä, käytännössä valtiovarainministeriö. Tämä vie päätösvalan ja työrauhan hyvinvointialueilta. Siksi tässä tilanteessa, uudistustöiden ollessa vielä keskeneräisiä hallitukselta olisi ollut viisaampaa pidentää kaikilla hyvinvointialueilla alijäämien kattamisaikaa kahdella vuodella, mikä olisi turvannut hyvinvointialueille työrauhan uudistaa ja tasapainottaa talouttaan.

Arvoisa puhemies! Hallituksella on vielä paljon läksyjä tekemättä. Keskusta on vastalauseensa loppuun kirjannut hallitukselle ehdotuksia, mitä sen tässä tilanteessa pitäisi tehdä. Ne ovat välttämättömiä, jotta kansalaiset voivat luottaa saavansa niitä palveluja, jotka heille kuuluvat koko maassa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

15.35 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Tosiaan helsinkiläisenä kansanedustajana voi kyllä ihmetellä, miten tässä nyt näin kävi. Kun kuntavaalien aikaan pari kuukautta sitten kiersin laajasti helsinkiläisiä vaalitulaisuuksia, niin kyllä oli aivan varma juttu, että jokaisessa tilaisuudessa kokoomuslaiset kuntavaaliehdokkaat muistuttivat, että emme missään nimessä hyväksy Helsinkiin suunniteltuja soterahoituksen leikkauksia 35 miljoonan euron edestä, ja pormestariehdokas Daniel Sazonov muisti aivan varmasti jokaisessa yhteydessä sanoa, että hän on erikseen pääministerin kanssa tästä asiasta käynyt keskusteluja ja on vakuutettu, että kyllä tässä kokoomus aikoo toimia Helsingin etu mielessä. Ja nyt täytyy kyllä todeta, aivan niin kuin edustaja Räsänen kertoi, että eihän tämä esitys ole muuttunut tämän koko käsittelyn aikana yhtään millään tavalla vaan tälläkin hetkellä hallitus vie eteenpäin Helsingin soterahoituksesta 35 miljoonan euron leikkausta.

Tämä tuntuu epäjohtonmukaiselta, koska tämän koko soterahoitusmallin ideahan on kannustaa alueita ja Helsinkiä vastuulliseen taloudenpitoon. Niinhän Helsingin kaupunki on tehnyt: on tehty oma tuottavuus- ja säästöohjelma ja viety sitä eteenpäin, ja sillä on saavutettu hyviä tuloksia. Nyt tästä esimerkin mukaisesta sotetaloudenhoidosta Helsinkiä rangaistaan ja leikataan 35 miljoonaa euroa, joten tämä on kyllä erittäin huono malli, ja totta kai jokainen alue katsoo tätä Helsingin tilannetta kauhuissaan, että näinkö tässä tulee sitten muidenkin alueiden kohdalla käymään, jos ne noudattavat tämän lain vaatimuksia ja toimivat esimerkin lailla.

Tämä on myös täysin epäoikeudenmukaista, koska Helsingissä tarpeet sosiaali- ja terveyspalveluille kasvavat, täällä on kasvava väestö, täällä on varsinkin yli 75-vuotiaiden määrä tulevana vuosina suuressa kasvussa ja samaan aikaan on isoja investointitarpeita, joi-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

ta pitäisi pystyä viemään eteenpäin. Joten olen kyllä todella huolissani tästä esityksestä ja mihin se johtaa.

Mutta ennen kaikkea olen kyllä ihmeissäni siitä, miten kokoomus on näin pahasti pettänyt Helsingin ja helsinkiläiset äänestäjät, kun tätä lakia viedään nyt eteenpäin täysin muuttamattomana, vaikka täällä kovaan ääneen kokoomuslaiset julistivat, että emme tätä hyväksy. Miten tässä nyt näin kävi?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lyly.

15.39 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin vielä tähän ohjaukseen kiinnittää huomiota:

Meillä on hyvinvointialuerahoitus se 26,2 miljardia, ja sinne on laitettu 2,2 miljardia lisärahaa, ja sitten 1,4 miljardia on sitä jälkikäteistarkastusta, ja vähän yli 700 miljoonaa on sitä indeksin mukaista tarkastusta. Tämä 1,4 miljardia on ehkä tämä ongelman ydin. Kun vuonna 23 on alimitoitettuna lähdetty liikkeelle, niin nyt tämä tilanne heijastuu sitten monella tasolla moneen paikkaan, ja meillä on se tässäkin osaltaan vaikuttamassa tämänkin lain tilanteeseen. Itse tämä päärahoitus, jossa 90 prosenttia rahoituksesta tulee sen tarveharkinnan perusteella, on kunnossa, mutta nyt me ollaan eletty aika paljon tämmöisillä poikkeusmäärittelyksillä ja muilla vastaavilla kysymyksillä.

Se, miksi tästä ohjauksesta halusin käyttää puheenvuoroon, liittyy siihen, että alivaltiosihteeri Erhola aika hyvin omassa raportissaan, jonka julkaisi joku aika sitten, kertoi tästä ohjauksesta. Hän oli hyvinvointialueitten johtoa, niin hallituksen puheenjohtajia kuin hyvinvointialuejohtajia, yli 90:tä henkilöä, haastatellut, ja siellä oli kyllä selkeitä viestejä tullut tähän ohjaukseen, jossa lyhyt yhteenveto oli, että kansallinen hyvinvointialueiden ohjaus hakee vielä muotoaan ja nopeasti toimintaympäristö haastaa sitä. Meillä on nämä kaksi ulottuvuutta, ja meillä puuttuu kansainvälisellä tasolla yhteinen tahtotila, ymmärrys ja riittävä yhteistyö. Toisena hyvinvointialueiden ohjauksesta puuttuu strategisen tason ohjaus, eikä ohjausta toteuteta tarkoituksenmukaisella tasolla ja yhdensuuntaisesti ministeriöiden kesken, ja kansallinen ohjaus keskittyy liikaa ja liian lyhytjänteisesti talouden kokonaisuuteen. Nämä olivat niitä keskeisiä havaintoja, mitä hän teki, mikä minusta oli hyvä huomio siitä, mitä tässä on meneillään. Sen vuoksi pitää nämä juurisyyt muistaa, että se lähtörahoitus on ollut vähän matala — tai aika paljon matala — ja nyt sitten tässä ohjauksessa meillä on vielä sellaisia asioita, joita meidän pitää tehdä.

Tämä on vasta kaksi ja puoli vuotta vanha järjestelmä, ja tämä on maailman suurin soiteuudistus käytännössä, joten voi sanoa, että tässä on kaikilla oppimista. Olisi hyvä, että tästä käydään sitä keskustelua, mitä me voimme poliitikkoina täällä tehdä niin, että asiat menisivät eteenpäin suuremmassa yhteisymmärryksessä kuin tällä hetkellä on ollut. Toivon, että me päästään siihen tilanteeseen, jossa me haetaan aidosti niitä ratkaisukeinoja, millä suomalaiset saavat omat hyvinvointialueet ja terveyden palvelut tasavertaisesti ympäri Suomea.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

15.42 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Ensimmäisenä kannatan edustaja Nikkasen tekemää hylkäysesitystä.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Tämä laki on outoa poukkoilua, ja itse olen miettinyt tämmöistä psykologista merkitystä hyvinvointialueille. Käytän esimerkkinä nyt vaikka edustaja Laihon aluetta, Länsi-Uusimaata, missä olen useasti vieraillut, ja viimeksi tänä aamuna kävin Lohjan sairaalassa. Hehän ovat todella aktiivisesti tehostaneet toimintaa, tehneet tosi isoja muutoksia sinne, ja se on johtanut siihen, että alueen talous on varmaan melkein parhaassa jamassa näistä hyvinvointialueista Suomessa. Toinen alue, mikä ehkä tulee mieleen: Pirkanmaan Pirha on tosi voimakkaasti tehnyt työtä sen eteen, että talous tasapainottuisi. Nyt jos me ruvetaan tämmöisiä yhtäkkisiä rahan ottoja tekemään tai muuttamaan tätä perusperiaatetta tosi nopeasti, niin jotenkin se idea siitä toiminnan kehittämisestä kyllä häviää täydellisesti. Tämän tyyliä ratkaisuja toivottavasti ei tule enää. Ihan siis, itse olen miettinyt semmoista, että jos vaikka ministeri olisi ollut Helsingistä Pirkanmaan sijaan, niin olisiko tapahtunut tämmöistä lakia tai tämmöistä esitystä. Nämä ovat jotenkin semmoisia oudon poukkoilevia päätöksiä ja vaikuttavat sitten yllättävän paljon hyvinvointialueiden päättäjien ajatukseen. Koska kyllähän ne alueet, kun ne siellä ovat sulkemassa vaikka jotain toimipistettä sen takia, että sitä ei ole kannattavaa pitää tai näin... Ehkä tämmöisiä jos tulisi useammin, rupeaisi miettimään, onko se järkevää yleensä, että me saatetaan joutua maksamaan tästä vielä. Toivoisin, että tämä olisi viimeinen tämmöinen pikapäätös. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Berg.

15.44 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on tulevaisuuden kannalta aivan keskeinen osa sosiaali- ja terveystaloutta. Siksi me kannatamme hallituksen esittämää HYTE-kertoimen painoarvon nostamista sote-rahoituksessa. Se on oikeansuuntainen ja perusteltu linjaus. Kun resursseja suunnataan toimintaan, joka ennaltaehkäisee sairauksia, vähentää eriarvoisuutta ja ehkäisee myöhempää palveluntarvetta, säästetään sekä inhimillisesti että taloudellisesti. On viisasta tukea niitä hyvinvointialueita, jotka panostavat pitkäjänteisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Arvoisa puhemies! Samanaikaisesti joudumme toteamaan, että hallituksen esitys ei kokonaisuudessaan ole kuitenkaan tasapainoinen. Vaikka suunta on oikea, keinovalikoima ei ole. Esitys ei ota riittävästi huomioon hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksen tilannetta. Se ei vastaa niihin haasteisiin, joita alueet nyt joka päivä käytännössä kohtaavat.

Rahoitusmallin kehittäminen vaatii kokonaisotetta. Nyt hallitus tuo eduskuntaan jälleen yksittäisen teknisen muutoksen, jolla on kuitenkin suuria vaikutuksia alueiden talouteen. Pienillä erillisillä muutoksilla on taipumus sumuttaa kokonaiskuvaa. Kokonaisuuden sijaan jäädään kiinni yksityiskohtiin, eikä vaikutuksia palvelujen järjestämiseen ja suunnitteluun voida riittävästi ennakoita. Hyvinvointialueet tarvitsevat vakautta, ennakoitavuutta ja pitkäjänteisiä rahoitusratkaisuja. Hallituksen esitys ei tätä vakautta tarjoa. Se päinvastoin lisää epävarmuutta, kun samanaikaisesti rahoituspohjaa leikataan ja sääntöjä muutetaan vuosittain. Tällainen linja ei anna alueille edellytyksiä kehittää palveluitaan suunnitelmallisesti.

Arvoisa puhemies! Erityisen ongelmallinen on myös hallituksen esittämä muutos rahoituslain 35 §:n siirtymätasaukseen. Ehdotuksen mukaan jos tasauksen negatiivinen kokonaisvaikutus olisi suurempi kuin positiivinen, erotusta ei enää kompensoitaisi hyvinvointialueiden rahoitukseen vaan se jäisi valtiolle. Tämä tarkoittaa käytännössä puhdasta leikkausta alueiden rahoitukseen. Myös Helsingin kaupungin 35 miljoonan euron leikkaus on kohtuuton. Vaikka hallitus perustelee tätä kaupungin suhteellisesti paremmalla taloustilalla.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

teella, on ongelmallista, että hyvä taloudenpito johtaa rangaistukseen. Tämä viestii täysin väärää kannustimia niin, että hyvinvointialueen tai kunnan ei kannattaisi hoitaa talouttaan hyvin, koska sen perusteella rahoitusta voidaan leikata.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan hallituksen esitys on hyvin monivivahteinen. Siinä on elementtejä, joita mekin haluamme edistää. HYTE-kertoimen painoarvon nosto on yksi sellainen, mutta esityksessä on myös rahoituksellisesti ja aluepoliittisesti vakavia ongelmia, epäoikeudenmukaista kohdentumista, leikkauksia korkean palvelutarpeen alueille, vaikeasti ennakoitavia sääntömuutoksia ja heikennystä koko järjestelmän kestävyys-teen. Siksi me emme voi kannattaa esitystä tällaisenaan.

Me esitämme, että HYTE-kertoimen vahvistamista jatketaan mutta että rahoitusmallia uudistetaan laajemmin, johdonmukaisemmin ja sosiaali- ja terveyspoliittisesti kestävämmällä tavalla. Me tarvitsemme järjestelmän, joka tukee kaikkia alueita, ei vain niitä, joilla on kasvava väestö tai hyvä valmius investoida ennaltaehkäisevään työhön. Tarvitsemme rahoitusmallin, joka perustuu pitkäjänteisyyteen, ei vuosittaisiin poliittisiin säästötoimiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Laiho.

15.49 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Käsittelemme siis hyvinvointialueiden rahoituslakia, ja pidän erittäin tärkeänä, että me saamme nostettua HYTE-kertoimen osuutta eli nimenomaan terveyden edistämisen osuutta rahoituksessa ja sille lisättyä painoarvoa. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että meillä myöskin tarvitsee olla riittävän luotettavat mittarit sen rahoituksen oikeudenmukaiseen jakamiseen.

Tässä esityksessä oli myös siirtymätasauksessa Helsingille kohdistettu kertaluonteinen leikkaus, ja sosiaali- ja terveysvaliokunnassa asiantuntijakuulemisessa tämä sai kyllä paljon negatiivista palautetta, joskin siellä osa alueista oli sen kannallakin, riippuen nyt siitä, mistä alueesta oli kyse. Itsekin olen kyllä sitä mieltä, ja valiokunta otti kantaa siihen, että rahoitusmallin pitää olla kannustava ja myöskin sellainen, että pystytään ennustamaan rahoitusta tuleville vuosille. Siinä on paljon tehtävää valtakunnallisesti, mutta kyllä se kannustavuus on tärkeä elementti, jotta hyvinvointialueet pyrkivät saavuttamaan parhaimpia tavoitteita myös taloudellisesti. Itse kun tulen Länsi-Uudeltamaalta, niin kyllä toki huoli on sekin, onko niin, että niiltä alueilta, joilla menee hyvin, sitten otettaisiin jossain vaiheessa pois jotain, ja sehän ei olisi kannustavaa kokonaisuuden kannalta. Mutta tässä tilanteessa hallituksella on ollut tarpeet kuitenkin tämän rahoituksen kokonaisvaltaiseen arviointiin, ja tämä poikkeuksellinen toimenpide on tässä kohtaa tehty.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa pidimme kuitenkin erittäin tärkeänä, että varmistetaan se, että alueet pystyvät järjestämään lakisääteiset palvelut, ja kun jatkossa esimerkiksi HYTE-kerrointa ja myöskin rahoitusperiaatteita määritellään, niin huomioidaan esimerkiksi sosiaaliset tarpeet, jotka nyt kyseisessä tämänhetkisessä rahoitusmallissa on liian huonosti huomioitu, samoin kuin erilaiset muut mittarit, millä määritellään sitä tarvetta. Yksi on myöskin se, että kun siinä rahoituksessa ei ole huomioitu väestöennustetta, niin ne luvut ovat aina vähän jälkijunassa, ja tästä erityisesti kärsivät ne alueet, joilla syntyvyys on korkeammalla tasolla ja lasten ja nuorten tarpeet eivät tule riittävällä tavalla huomioitua.

Arvoisa puhemies! Täällä on nostettu esiin myöskin tänään esillä ollut valtiovarainministeriön ilmoitus hyvinvointialueiden rahoituksen tarkistamisesta siltä osin, että osa alueista voisi joutua arviointimenettelyyn ja myöskin että osalla alueista harkinnanvaraisesti voitaisiin alijäämämenettelyn kattamisvelvoitetta pidentää. Tässä on ministeriössä tehty

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kokonaisarviointia. Hyvinvointialueiden onnistuminen on tietenkin koko Suomen etu, ja on tarpeen myös näitä asioita siellä tarkastella tässä tilanteessa uudestaan. Alueet ovat tehneet ison työn toiminnan kehittämisessä, ja tästä huolimatta alueiden tilanteet ovat lähteneet eriytymään, ja siksi tarvitaan erilaisia ratkaisuja alueiden tukemiseen. Eli valtiovarainministeriö on valmistelemassa mallia, jossa taloutensa tasapainottaneet hyvinvointialueet voisivat saada harkinnanvaraista lisäaikaa vanhojen alijäämien kattamiseen, ja tämä mahdollisuus koskisi niitä alueita, jotka eivät kerrytä uutta alijäämää vuonna 25, mutta pääsääntönä säilyy, että alijäämät tulee kattaa vuoden 26 loppuun mennessä. Eli kyse ei ole siitä, että velvoitteita höllennettäisiin yleisesti, vaan siitä, että tarjotaan mahdollisuus alueille, jotka ovat jo näyttäneet hyvää esimerkkiä ja toimineet vastuullisesti. Tämä on oikeudenmukaista ja kannustaa kaikkia alueita jatkamaan talouden tasapainottamista.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueiden rahoitus elää tässä ajassa, ja meillä on paljon tarpeita, mutta alueet ovat tehneet hyvää työtä ja tämänkin muutoksen jälkeen siellä jatketaan hyvää ja vastuullista työtä. Hallitus haluaa antaa alueille viestin siitä, että kun tehdään hyvää, vastuullista ja ratkaisukeskeistä työtä asukkaiden palvelujen parantamiseksi ja talouden kuntoon saattamiseksi, se on myös jatkossa kannattavaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

15.54 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puheenjohtaja! Edustaja Laiho tässä päätti puheeseen, että hallitus haluaa kannustaa jatkossakin näitä alueita, mutta tilannehan on täysin päinvastainen. Kyllä nämä ovat valitettavasti niitä kuuluisia juhlapuheita, jotka eivät näy millään tavalla teoissa. Ihmettelen kyllä, onko tämä nyt tosissaan kokoomuksen vastauspuheenvuoro Helsingille, koska lähetekeskustelussa täällä salissa kuultiin kyllä hyvin erilaisia puheenvuoroja. Edustaja Laihohan tässä puheenvuorossaan käytännössä totesi, että on ihan ok, että hallitus leikkaa Helsingiltä 35 miljoonaa euroa, ja se viedään nyt eteenpäin.

Nyt, kun täällä salissa ei tänään ole paikalla helsinkiläisiä kokoomuksen edustajia, oletan kuitenkin, että ne lupaukset, joita on annettu niin vaalien alla kuin vaalien jälkeen täällä salissa käydyssä lähetekeskustelussa, ovat voimassa ja helsinkiläisiä kokoomuksen kansanedustajia äänestää tätä hallituksen esitystä vastaan. Sehän riittää siihen, että tämä esitys kaatuu, joten toivon, että tästä tulee nyt tämmöinen juhannustaika ja kun me päädymme tästä esityksestä äänestämään täällä salissa, niin helsinkiläiset saavat tältä salilta juhannuslahjaksi sen, että tämä esitys kaatuu ja myöskin Helsingin soterahoituksen 35 miljoonan euron leikkaus peruuntuu.

Ei ole kysymys ihan pienistä asioista, koska 35 miljoonaa euroa tarkoittaa Helsingin todellisuudessa esimerkiksi 700 000:ta terveyskeskuslääkärikäyntiä ja 300 000:ta kotihoidon käyntiä, joten uskon kyllä, että helsinkiläiset äänestäjät ovat olleet myöskin vilpittömien mielin liikkeellä vaalien alla ja kuunnelleet hyvin tarkasti ehdokkaiden puheenvuoroja. Ja kun on luvattu, että tämä esitys kaadetaan, tätä ei hyväksytä ja tämä Helsingille tuleva leikkaus perutaan, niin nythän on kyse siitä, että nämä lupaukset pitää lunastaa. Tätä odotamme nyt juhannukseksi ja saamme oikein iloisen juhannusyllätyksen kaikille meille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

15.57 Pia Lohikoski vas: Kiitos, arvoisa puhemies! Yhdyn toki tässä edelliseen puheenvuoroon, että mielenkiinnolla odotamme tätä juhannustaikaa täällä eduskunnassa, että saa-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

taisiin todella helsinkiläiset kokoomuslaiset kaatamaan tämä hallituksen esitys, jossa 35 miljoonaa euroa ollaan leikkaamassa Helsingin kaupungin soterahoituksesta.

Kuuntelin mielenkiinnolla edustaja Laihon puheenvuoroa äsken tuolta pöntöstä, kun hän sanoi, että sotevaliokunnassa — jossa itse en ole, enkä tiedä, mitä siellä on keskusteltu — muiden alueiden osalta oli tullut kannatusta tai ymmärrystä tälle Helsinkiin kohdistetulle erityisleikkaukselle. Tämä hämmästytti minua kovasti sen takia, että tähän on käynyt ilmi, että tämä leikkaus ei tule koitumaan muiden alueiden hyväksi vaan se poistetaan koko tästä soterahoituksesta. Eli Helsingiltä leikataan 35 miljoonaa, ja se vähennetään soterahoituksesta kokonaisuudessaan. Ihmettelen, miksi joku muu alue olisi tätä kannattanut, ja toivoin, että edustaja Laiho tarkentaisi, oliko tämä todella näin ja mitkä alueet mahdollisesti kannattivat. Toivon ainakin itse uusimaalaisena kansanedustajana, että Uudelta- maalta ei tullut ymmärrystä eikä kannatusta tälle Helsingin rahoitusleikkaukselle, kun meillä on kuitenkin yhteinen Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, ja se, mikä ongelma koskee Helsinkiä, helposti koskee kohta meitä uusimaalaisiakin.

Samaan aikaan tässä en malta olla ihmettelemättä sitäkin, että, edustaja Laiho, äsken kerroitte, että tämä järjestelmä ylipäänsä on kannustava ja nyt hallitukselta on tulossa uusia kannustuksia hyvinvointialueille, että jos ei tee uutta alijäämää, niin tulevilla vuosilla on mahdollista sitten ehkä saada helpotusta tähän aiempien alijäämien kattamiseen, ja että tämä kannustaa. Mietin, eikö ole hieman ristiriitaa tässä Helsinkiin kohdistuvassa hyökäyksessä, mikä tässä juuri leikkauksen kohteena on, ja sitten tässä, mitä äsken sanoitte. Toivoisin teiltä tarkennusta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Laiho.

16.00 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani tarkoitin tästä Helsingin leikkauksesta sitä, että eivät sitä kaikki kritisoineet. Tämähän on ihan tämmöistä normaalia maallikkojärkeä, että yleensä silloin, kun se osuu omalle alueelle, kritisoidaan mutta muuten ei välttämättä sitä kritiikkiä anneta, jos ei se osu omalle kohdalle. Ihan tämmöistä inhimillistä tämä luonnollisesti on. En nyt tarkkaan muista kaikkien Uudenmaan hyvinvointialueiden antamia lausuntoja, miten he ovat tämän lausuneet.

Ylipääntensä tietenkin lausunnoissa katsottiin tärkeänä, että rahoitusjärjestelmä on kannustava ja ennakoitava, ja me olemme myöskin valiokunnan lausunnossa tämän nostaneet esille. Omalta hyvinvointialueelta Länsi-Uudeltamaalta olemme kritisoineet tätä Helsingin leikkausta juurikin siitä näkökulmasta, että se ei anna rahoitusmallista ennakoitavaa kuvaa, [Pia Lohikoski: Eikä luotettavaa!] ja tällaisia pitäisi tietenkin välttää, koska meidän pitää pystyä luottamaan siihen, että rahoitusmalli on ennakoitava. Hallituksen esityksessä tämän on sanottu olevan kertaluonteinen, ja on tärkeää jatkossa rahoitusmallia kehittää nimenomaan siihen suuntaan, että se on ennakoitava ja ennustettava ja että kaikki ne alueet, jotka tekevät nyt hartiavoimin töitä siellä alueilla talouden kuntoon saattamiseksi, voivat myös luottaa siihen, että se on kannattavaa.

Mitä tulee nyt sitten tähän alijäämän kattamisveloitteeseen, mitä vasemmistoliitto täällä kritisoi, [Pia Lohikoski: Ei kritisoi, kysyi!] niin eikö tämä ole juuri se, mitä olette halunneet, alijäämän kattamisveloitetta pidennettävän? [Pia Lohikoski: En missään nimessä kritisoinut, kysyin!] Se on tärkeää nyt tehdä niin, että myöskin toimenpiteitä alueilla tehdään. Ei se ole vain lisäämää, vaan se pitää näyttää myös toteen. En tiedä nyt niitä tarkempia kriteereitä siihen, millä tavalla se katsotaan, ketkä voivat siihen alijäämän kattamisveloit-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

teeseen saada pidennystä, mutta totta kai toimenpiteitä pitää tehdä. Jos alueella on aloitettu hyvää suunnittelua ja on suunnitelmaa ja tavoitteita, niin sen ei pidä kaatua tietenkään siihen, että se alijäämän kattamisvelvoite on liian lyhyt, jolloin heillä ei ole mahdollisuutta sitä toteuttaa ja haetaan vain lisärahoitusta, koska ei tietenkään tämä hyvinvointialueiden kokonaisrahoitus silläkään ratkea, että kaikki hakevat vain lisärahoitusta, vaan tarvitaan ratkaisuja, tarvitaan päätöksiä alueen päättäjiltä, rohkeita päätöksiä ja ennen kaikkea vastuullisia päätöksiä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

16.03 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kyllä kehottaisin ensiksi hallituksen tarkistamaan oman johdonmukaisuutensa ennen kuin tulee saarnaamaan hyvinvointialueille, että nyt täytyy pitää ensi sijassa kiinni siitä, että toimitaan niin kuin vaaditaan, koska tämä esityshän on nimenomaan esimerkki siitä, että silloin kun on toimittu niin kuin on edellytetty, eli kun Helsinki on hoitanut omaa sotetalouttaan hyvinkin vastuullisella tavalla — tehnyt säästöjä ja pyrkinyt löytämään sellaisen palvelurakenteen, joka riittää ja jolla pystytään toimimaan myöskin tulevaisuudessa niin, että rahat riittävät — niin sitten tullaan ja leikataan 35 miljoonaa euroa. Ihmettelen kyllä tätä hallituksen toimintaa tässä asiassa.

Itse olen istunut hallintovaliokunnassa, joka on antanut mietinnön tästä asiasta, ja kuulemisissa kaikki muutkin hyvinvointialueet kuin vain Helsinki ovat kyllä kritisoineet tätä leikkausesitystä, joka kohdistuu vain Helsinkiin, ja juuri siitä syystä, että kaikki muutkin alueet näkevät, että tämä on huono tapa, joka saattaa sitten toistua myöhemminkin, että kun tämä kerran on näin päätetty tehdä, että yhdelle alueelle kohdistetaan kertaluonteinen leikkaus, niin miksi sitten jatkossakin ei voitaisi tehdä kertaluontoista leikkausta yhdelle tai useammalle alueelle. Joten edustaja Laihon puheenvuoro ja argumentti siitä, että muut alueet eivät olisi kritisoineet tätä esitystä ja sitä kautta olisivat jollain tavalla antaneet hyväksyntänsä tälle Helsingin leikkaukselle, ei oikein kyllä kestä tässä arviointia. Hallintovaliokunnan kuulemisissa kaikki muut alueet ilmaisivat oman kriittisen näkemyksensä, että tällaista kertaluonteista leikkausta, joka rikkoo tämän koko rahoituslain toimintaperiaatetta, ei pitäisi tehdä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen.

16.05 Juha Hänninen kok: Arvoisa rouva puhemies! Itsekin siellä hallintovaliokunnassa olen parisen vuotta istunut ja kuunnellut ja käyttänyt jonkun puheenvuoronkin. — Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä. Samalla valiokunta painottaa, että rahoitusmallin kehittämistä on jatkettava. Se on ihan varma, että näin pitää tehdä. Tavoitteena pitää olla kannustava, vakaa ja ennakoitava järjestelmä. Hyvinvointialueet ansaitsevat rahoituksen, joka tukee hyvinvointialueiden perustehtävää: terveydestä huolehtimista. Terveys ei synny sairaaloissa vaan arjessa. Siksi rahoituksen on kannustettava siihen, että ongelmat ehkäistään ennen kuin ne kasvavat. Se on ihmisille parempi ja yhteiskunnalle halvempi. Pohjois-Pohjanmaan kaltaisissa kasvavissa, monimuotoisissa maakunnissa tarvitaan mallia, joka antaa liikkumatilaa, kannustaa omaan kehittämiseen ja huomioi alueen erityistarpeet. Tämä esitys vie rahoitusta oikeaan suuntaan. Siksi kannatan esitystä. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

16.06 Pia Lohikoski vas: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Täytyy vielä nyt ihan korjata tässä. Tosiaan äskeisessä keskustelussa tässä aiemmin edustaja Laiho esitti, että olisin kritisoinut tätä alijäämän kattamismahdollisuuden pidentämistä omassa aiemmassa puheenvuorossani. Täytyy nyt vielä sanoa, että tulee varmasti pöytäkirjaan tämä asia: en todellakaan kritisoinut, vaan kysyin teiltä, eikö se ole ristiriidassa tämän esityksen kanssa, missä Helsingiltä leikataan. Eli tavallaan annetaan ristiriitaisia kannusteita hyvinvointialueille. Se oli minun kysymykseni. Missään nimessä en kritisoinut sitä, että hyvinvointialueille mahdollisesti tulisi oikeus kattaa alijäämiä jatkossa, koska tähän on nimenomaisesti vaatimus, jonka perään olemme useita, useita kertoja täällä oppositiosta kysyneet, että miksi hallitus ei anna hyvinvointialueille mahdollisuutta kattaa niitä alijäämiä pidemmällä aikavälillä, kun ei ollut kyse siitä, että mitään lisärahoitusta välttämättä kaikki alueet olisivat edes pyytäneetkään vaan ainoastaan mahdollisuutta, että saisivat enemmän aikaa, jotta voivat jaksottaa ja tasapainottaa taloutta useamman vuoden aikana välttyäkseen kohtuuttomilta sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvilta leikkauksilta.

Kun kysyin tästä asiasta, koska te olette hallituspuolueen edustaja ja merkittävässä asemassa sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, niin oletin, että tunnette ehkä tämän hallitukselta juuri tänään annetun uuden linjauksen, ja sen takia toivoin teiltä tarkennusta tähän asiaan, onko tässä ristiriitaa vai ei ja annetaanko hyvinvointialueille sellainen impulssi tässä Helsingin 35 miljoonan euron leikkauksessa, että ehkä ei kannatakaan toimia taloutta tasapainottaakseen. Tässä pitäisi olla joku logiikka näissä hallituksen esityksissä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Laiho.

16.09 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Kyllähän tässä hallituksen toiminnassa on logiikka. Tänään juuri valtiovarainministeriöstä saatiin se tiedote, että osalle alueista tätä alijäämän kattamisvelvoitteen aikaa pidennetään, ja tällä nimenomaan halutaan kannustaa niitä alueita, jotka ovat jo näyttämässä siltä, että he saavat tuloksia aikaan. Halutaan kannustaa jatkamaan sitä työtä, niin etteivät hanskat tipu sen takia, että he joutuisivat esimerkiksi arviointimenettelyyn. Nähdään, että siellä on potentiaali, he ovat tehneet suunnitelmaa ja heillä on toimenpiteitä, joista on odotettavissa tuloksia. Sen takia on tietyt alueet, jotka arvioidaan sitten erikseen ja jotka voidaan tähän ottaa mukaan, mutta ei missään nimessä ole tarkoituksenmukaista, että kaikille alueille tätä alijäämän kattamisvelvoitetta pidennetään myöhemmäksi. Sehän on vähän sitä, että ”ei tarvitse nyt tehdä mitään, kyllä se asia sitten hoituu”, niin kuin usein poliitikot toki ajattelevat, että ”ei nyt, mutta sitten joskus myöhemmin joku tämän asian korjaa”. Tärkeää on antaa alueille viesti, että kannattaa tehdä nyt toimenpiteitä, kannattaa tehdä järkeviä ratkaisuja, kestäviä ratkaisuja ja ennen kaikkea hakea niitä ratkaisuja sellaisista asioista, millä pystytään nimenomaan sitä hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta nyt hyödyntämään ja saamaan kustannusjärkeviä tekoja, jotta taloutta saadaan sopeutettua ja palvelut turvattua.

Haluan nyt muistuttaa tässä vielä sen, että tämä rahoituslaki, minkä mukaan alueet nyt käytännössä saavat rahoituksen, on edellisen, Sanna Marinin hallituksen säätämä esitys ja laki, jonka mukaan toimitaan. Myös tämä alijäämän kattamisvelvoitteen aikataulu on edellisen, Sanna Marinin hallituksen tekemää lainsäädäntöä. [Pia Lohikoski: Te puhuitte siitä jo viime syksynä!] Nyt tämä kertaluonteinen Helsinkiin kohdistuva ei toki siellä ollut, mut-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

ta muuten tämä on Sanna Marinin kädenjälkeä, ja sitä nyt hallitus tässä korjaa ja muun muassa nyt pidentää tietyiltä alueilta tätä alijäämän kattamisvelvoitetta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

16.11 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Toivoisin kyllä, että nyt kun tätä Orpon hallituksen taivalta taitaa olla jo yli kaksi vuotta takana, niin tämä hallitusporukka alkaisi pikkuhiljaa ottamaan vastuuta tästä omasta kädenjäljestään, etteivät kaikki asiat maailmassa tai tässä maassa ole Sanna Marinin hallituksen syytä.

Nythan käsittelyssä on tosiaan tämä hallituksen itse valmisteleva esitys, jossa esitetään Helsingin soterahoitukseen 35 miljoonan euron leikkausta. Pidän kyllä vähän vähättelevänä puheena tätä, että hyvinvointialueen tai Helsingin kaupungin päättäjiä arvioidaan niin, että alueilla ei olla valmiita tekemään tarvittavia päätöksiä, jotta saadaan alueiden talous kestäväan kuntoon. Tiedän kyllä itse, että tätä työtä on tehty aika kovalla kädellä ympäri Suomen ja kannettu vastuuta siitä, miten toisaalta saadaan sotepalvelut sellaiselle tasolle, että pystymme turvaamaan kaikkien elintärkeät terveyspalvelut, turvaamaan meidän ikäihmistien turvallinen vanhuus ja hyvä hoiva ja samaan aikaan rakentamaan sellainen palveluverkko, joka on taloudellisesti kestäväällä pohjalla.

Tätä työtä on tehty, mutta muistelen samaan aikaan, että sehän taisi olla puheenjohtaja Petteri Orpo, joka lupasi ennen eduskuntavaaleja, että soterahoitus voidaan saattaa kuntoon tekemällä leikkauksia hallintopalveluihin. Että ei tarvitse leikata ollenkaan palveluita vaan riittää, kun siellä karsitaan rönsyt hallinnosta ja karsitaan johtajia ja tehostetaan toimintaa eikä tarvitse yhtään säästää, ei tarvitse irtisanoa hoitajia eikä tarvitse yhtään säästää palveluista.

Ja miltäs nyt näyttää ympäri Suomen? Ainakin itse olen seurannut eri alueiden tilannetta ja olen kiinnittänyt huomiota siihen, että aika monella alueella on valitettavasti jouduttu käymään nimenomaan yt-menettelyjä, joissa on päädytty lopulta irtisanomaan työntekijöitä. Esimerkiksi täällä HUSissa jouduttiin irtisanomaan useita satoja hoitajia sen takia, että tämä soterahoitus on täysin riittämättömällä tasolla kasvavan Uudenmaan ja Helsingin erikoissairaanhoidon tarpeisiin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

16.14 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Hallituspuolueiden puhetyyli liittyen sotealueiden rahoitusmalliin on kyllä vaihdellut yllättävän paljon tässä viime vuosina. Minä muistan, että tänne tullessani sitä aluksi haukuttiin tosi paljon, ja muistan tämmöisen haukkumasanan kuin syysi—, en jatka. Sitten tässä välillä on kuulunut jo positiivisempaa sävyä täällä pääministerin suusta, ja nytten taas äsken mielestäni edustaja Laiho puhui aika silleen, että se ei ole niin hyvä se malli. Mutta lähinnä tulee mieleen, että se malli on nyt tehty ja koko tämän lakiesityksen ongelma on se, että me muutetaan tällaista lakia, mikä on aika massiivinen, niin että tämmöinen yhtäkkinen muutos tulee. Jotenkin toivoisi, että nyt kun tämmöinen on, niin yritettäisiin jollain tavalla pysyä linjassa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

16.15 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Edellä edustaja Laiho viittasi siihen, että nyt tässä kyseessä olisi Marinin hallituksen soterahoituslaki, mutta eihän tämä pidä paikkaansa. Kun viime syksynä, puoli vuotta sitten, nykyinen Orpon—Purran oikeistohallitus muutti soterahoituslakia, silloisella esityksellä jo muokattiin sitä sisältöä. Sieltä leikattiin 150 miljoonaa, pakotettiin alueet nostamaan asiakasmaksuja, leikattiin vastaava summa hyvinvointialueilta. Hallitus puhui kannustavuuden lisäämisestä mutta todellisuudessa tarjosi hyvinvointialueille pelkästään keppiä eikä mitään porkkanaa. Me kaikki tiedetään, että monet näistä hyvinvointialueiden talouden haasteista johtuvat asioista, joita ei ole voitu edes ennakoida silloin alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säädettäessä. Tässä oli näitä sotealan palkkaratkaisuja, inflaatiota, henkilöstöpulaa ja muuta. Te olette muuttaneet näitä elementtejä tässä oman Orpon—Purran hallituksen aikana jo useaan kertaan, niin että on aivan turhaa lähteä puhumaan jostain Marinin hallituksen soteuudistuksesta ja sen rahoituksesta.

Iso haaste hyvinvointialueilla on ollut nykyisen lain edellytys alijäämien kattamisesta. Olen todella iloinen, jos hallitus nyt vihdoinkin sitä korjaa. Me olemme sitä vaatineet täällä koko viime syksyn ja vielä talvellakin ja keväälläkin. Todella hienoa, jos hallitus nyt tämän opposition ehdotuksen ottaa ja toteuttaa.

Mutta nyt sitten näiden aiempien leikkausten päälle tosiaan hallitus esittää tätä täysin kohtuutonta 35 miljoonan euron leikkausta Helsingin kaupungin soterahoitukseen. Tämä alueisiin kohdistuva lainsäädännön muutos ja se, että Helsingiltä leikataan, ei kyllä koidu mitenkään toisten alueiden hyödyksi, ja nämä teidän tekemänne aiemmat leikkaukset ovat kipeästi kohdelleet monia hyvinvointialueita. Tässä edustaja Heinäluoma viittasi HUSiin, ja itsekin viittasin aiemmin HUSiin. Sieltä erittäin iso joukko soteammattilaisia sai yt:issä potkut viime syksynä. Myöskin meillä naapurissa, Keusote-alueella, on ollut jo useampi yt-kierros. Viimeksi tällä viikolla, vai oliko viime viikolla, tuli uutisia, että sieltä yli sata ihmistä saa lähteä. Eli kyllä nämä teidän leikkaukset ovat osuneet kipeästi sinne ihmisten palveluihin.

Nyt on todella hassua, että kun te heikennätte tätä rahoitusta, niin te väitätte, että tämä johtuu Marinin hallituksen rahoituslaista. Siinä rahoituslaissa oli mahdollisuus hakea lisärahoitusta, jos rahat eivät peruspalveluihin riitä, ja tämän oikeudenhan te olette jo ottaneet hyvinvointialueilta pois. Se on nähty ja kokeiltu. Me Keravan ja Vantaan hyvinvointialueella kokeilimme hakea lisärahoitusta. Meille ei sitä valtiovarainministeriö myöntänyt, ja se pakotti alueen tekemään leikkauksia, ja ne tehtiin ennalta ehkäiseviin palveluihin, mikä ei ole todellakaan millään tavalla järkevä säästökohde, mutta tietyt perusoikeudet oli totta kai turvattava asukkaille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Laiho.

16.19 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Edellisellä kaudella, Marinin hallituskaudella, kun satuin olemaan myös sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, nostimme kyllä niitä huolia, mitä liittyi rahoitukseen, liittyen esimerkiksi muutoskustannuksiin tai esimerkiksi palkkaharmonisaatioon tai siihen, että oli paljon liikkuvia tekijöitä ilmassa siinä koronan aikaan. Mutta niistä huolista viis veisattiin silloin edellisellä kaudella, ja piti nopeasti vain lait saada eteenpäin.

No, nyt Orpon hallitus on korjannut näitä sotelakeja monilta eri kohdilta, kuten olette huomanneet. Niitä on korjattu, ja koko ajan tehdään korjauksia ja toimenpiteitä, jotta ne

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

saadaan paremmin toimiviksi. Hallitus myös esimerkiksi tekee mittavaa norminpurkua eri aloilla, [Pia Lohikoski: Eli leikkauksia!] myös sote-sektorilla, että meidän työntekijöiden työaika saadaan kohdentumaan nimenomaan sinne palveluihin eikä sitä mene ylimääräiseen hallinnolliseen papereiden pyörittelyyn tai epätarkoituksenmukaiseen tai vaikuttamattomaan työhön. Tässä on monta eri painopistettä, mitä ollaan viemässä eteenpäin, ja toivotaan ja uskotaan, että sitä kautta saadaan myöskin ne resurssit kohdennettua nimenomaan niihin vaikuttaviin palveluihin ja paremmin sinne asiakastyöhön.

Täällä on ollut esillä myöskin yt:t. Kyllä melkein jokaisella alueella — en tiedä, onko ihan kaikilla, mutta uskon, että suurimmalla osalla — on käyty yt:itä. Myöskin omalla alueellani Länsi-Uudellamaalla jo siinä hyvin alkuvaiheessa käytiin, ja nimenomaan se kohdistui ylimääräiseen, niin sanottuihin hallinnollisiin tehtäviin, koska muutosvaiheessa tarvittiin lisää hallinnon työntekijöitä ja sitä sieltä otettiin pois. Myöskin hankintoja on järkevöitetty, tehty organisaatiomuutosta, semmoisia, jotka eivät niihin palveluihin vaikuta, mutta me saadaan sitä kautta tehokkuutta siihen koko järjestelmään. Kehotan nyt kaikkia poliittisia päättäjiä katsomaan sitä omaa aluettaan ja organisaatorakenteita, toimintatapoja ja sitä, millä tavalla sieltä voitaisiin niitä järkeviä sopeutuskohteita myöskin löytää niin, etteivät ne osu niitten ihmisten palveluihin.

Samaa mieltä toki olen itsekin täällä Uudellamaalla asuvana, että HUS tarvitsee riittävän rahoituksen — he tekevät vaativaa erikoissairaanhoidtoa ja peruserikoissairaanhoidtoa — mutta kyllä HUSinkin pitää katsoa koko organisaatiota ja sitä, onko siellä jotain kohtia, [Puhemies koputtaa] mitä voidaan tehdä järkevämällä tavalla.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Heinäluoma.

16.22 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Laiho tässä puhui, että Marinin hallitus vei niin hirveällä hopulla tätä soteuudistusta eteenpäin, kiireellä eteenpäin. No, kun minä olen seurannut tätä soteuudistusprojektia, niin taisi olla niin, että on lähemmäs 15 vuotta eri hallituskausilla yritetty saada tätä projektia eteenpäin, joten ei tässä nyt kyllä hirveästä hopusta voi puhua. Onneksi se nyt viime kaudella saatiin lopulta tehtyä, koska tämä uudistus on kuitenkin aivan välttämätön, ja nyt me tarvitsemme vain sellaisen rahoitusjärjestelmän, joka tässä poikkeuksellisessa tilanteessa turvaa kestävän palveluiden tarjonnan ihmisille ympäri Suomen.

Sitten samaan aikaan, kun edustaja Laiho kritisoi, että tähän Marinin hallitukseen olisi palkkaharmonisaation kautta kytketty tämmöinen kestävä elementti, niin kyllä kun itse olen kuunnellut asiantuntijoita, useimmat asiantuntijat arvioivat, että tämä rahoitushaaste on syntynyt useiden eri tekijöiden kautta, missä poikkeuksellinen inflaatio näyttelee omaa osaansa ja myös tämä hoitajien palkkakierros näyttelee omaa osaansa. Mutta en ainakaan itse ole sitä mieltä, että voisin täällä sanoa, että hoitajat eivät olisi ansainneet tätä palkan korotusta, joka neuvoteltiin aika kovalla väänöllä. Ihmettelen kyllä, jos kokoomuksessa tosiaan ollaan sitä mieltä, että hoitajat eivät ole ansainneet näitä palkankorotuksia, joita neuvottelujen kautta lopulta saatiin.

Itse toivon, että meillä riittää hoitajia tähän arvokkaaseen ammattiin jatkossakin, ja kyllä siinä edellytyksenä on se, että tästä työstä myös maksetaan asiallinen korvaus. Tämän palkankorotuksen kaikilta näiltä edeltäviltä vuosilta ovat kyllä hoitajat ansainneet.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain ja toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 36/2025 vp

Valiokunnan mietintö StVM 10/2025 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelua. Edustaja Berg, olkaapa hyvä.

Keskustelu

16.24 **Kim Berg sd:** Arvoisa puhemies! Me kaikki täällä salissa tiedämme, että suomalaisen perusterveydenhuollon tilanne on säästöpainneiden alla kriittinen. Hoitoonpääsy kestää liian pitkään, henkilökunta on kuormittunut, ja hyvinvointialueet taistelevat jatkuvasti resurssipulassa. On selvää, että tilanne vaatii ratkaisuja, nopeita, vaikuttavia ja ennen kaikkea oikeudenmukaisia ratkaisuja, mutta se ratkaisu, jota hallitus meille nyt esittää, ei täytä näitä kriteereitä. Hallituksen esitys yksityisten yleislääkärikäyntien Kela-korvauksista 65 vuotta täyttäneille ei ole kustannusvaikuttava, ei ole yhdenvertainen eikä vahvista julkista terveydenhuoltojärjestelmää. Päinvastoin se uhkaa hajottaa sitä entisestään.

Arvoisa puhemies! Hallituksen mukaan kokeilun tavoitteena on parantaa hoitoonpääsyä ja purkaa jonoja, mutta jo valiokunnan kuulemisissa useat asiantuntijat arvioivat, että esitys ei tule ohjaamaan kysyntää sinne, missä avun tarve on suurin. Sen sijaan se hyödyttää todennäköisesti juuri niitä ikäihmisiä, jotka jo nyt käyttävät yksityistä terveydenhuoltoa, usein omalla kustannuksellaan tai vakuutusten tuella. Käytännössä siis yhteisiä verovarvoja ohjataan helpottamaan parempituloisten mahdollisuutta käyttää yksityisiä palveluita. Tämä ei edistä tasa-arvoa vaan lisää eriarvoisuutta.

Arvoisa puhemies! Toinen vakava ongelma liittyy hoidon vaikuttavuuteen. Kolme korvattua lääkärikäyntiä vuodessa ei vastaa monisairaiden, paljon hoitoa tarvitsevien iäkkäiden potilaiden tarpeisiin. Malli perustuu lyhyisiin, enintään 20 minuutin käynteihin, jotka eivät riitä monimutkaisten sairauksien selvittämiseen. Ilman moniammatillista yhteistyötä, ilman jatkoseurantaa, ilman hoitosuunnitelmaa iäkkään potilaan hoito pirstaloituu ja teho menetetään.

Tässä mallissa ei myöskään toteudu hoidon jatkuvuus, ei vaikka potilas kävisi samalla yksityislääkärillä kaikki kolme kertaa. Se ei korvaa omalääkärimallia, joka tarjoaa suunnitelmallisuutta ja pitkäkestoista hoitosuhdetta. Eikä tätä jatkuvuutta, jota juuri iäkkäät ja monisairaavat tarvitsevat eniten, ole tässä esityksessä riittävästi edes yritetty rakentaa.

Arvoisa puhemies! Meidän on myös kysyttävä, millaista terveydenhuoltojärjestelmää tällä esityksellä rakennetaan. Hallituksen esitys vie resursseja pois julkisesta järjestelmästä ja ohjaa niitä yksityisille toimijoille. Kun yksityisen sektorin palveluja tuetaan entistä vahvemmin julkisin varoin, syntyy kahden raiteen järjestelmä: yksi niille, joilla on valmiiksi valinnanmahdollisuuksia, ja toinen niille, jotka ovat riippuvaisia julkisista palveluista. Samalla hallitus on leikannut hyvinvointialueiden rahoitusta, heikentänyt sotien substanssilakeja ja jättänyt julkisen terveydenhuollon selviytymään yhä tiukemmalla budjetilla. Julkinen palveluntuottaja joutuu toimimaan alijäämäpaineessa, kun taas yksityisel-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

le maksetaan jokaisesta suoritteesta. Tällaiset rakenteelliset kannustimet vievät meidät suuntaan, jossa yksityinen menestyy ja julkinen kuihtuu. Tämä ei ole terveyspalvelujen, kokonaisyhteistyön eikä kustannusten hallinnan kannalta järkevää politiikkaa.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan kuulemisissa tuotiin toistuvasti esiin, että jos hallituksen nyt kokeiluun osoittamat rahat, lähes 90 miljoonaa euroa vuodessa, kohdennettaisiin hyvinvointialueiden perusterveydenhuollon kehittämiseen, palvelusetelijärjestelmän vahvistamiseen tai omalääkärimallin laajentamiseen, vaikutukset hoitoonpääsyyn ja hoidon laatuun olisivat paljon tehokkaammat. Mutta nyt hallitus valitsi toisin ja valitsi samalla myös arvopohjansa.

Arvoisa puhemies! Myös kokeilun alueellista ja sosioekonomista vaikuttavuutta on syytä tarkastella. Esityksen mukaan vaikutukset vaihtelevat suuresti alueittain, koska yksityisiä palveluntuottajia ei ole kaikkialla. Tämä tarkoittaa, että hyödyt keskittyvät alueille, joilla yksityisiä lääkäreitä on runsaasti, kuten pääkaupunkiseudulle ja suuriin kaupunkeihin. Maaseudun ja harvaan asuttujen alueiden iäkkäät jäävät tässäkin syrjään. Sama koskee pienituloisia. Vaikka esitys sisältää mahdollisuuden ottaa omavastuuosuudet huomioon toimeentulotuessa, omavastuut eivät kerrytä asiakasmaksukattoa ja lisäkustannukset voivat edelleen jäädä esteeksi kokeiluun osallistumiselle. Näin järjestelmä ei ole sosiaalisesti oikeudenmukainen.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sisältää vakavia rakenteellisia, taloudellisia ja yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia. On poikkeuksellista, että näin laajasti asiantuntijat ovat olleet hallituksen politiikkaa vastaan. Ja mikä on ollut hallituksen vastaus? Eteneminen silti. Se ei ole vastuullista päätöksentekoa.

Suomalaisten terveydenhuolto on yhteinen asia. Meillä ei ole varaa rakentaa järjestelmää, jossa osa saa enemmän ja osa vähemmän tai jossa julkista palvelua heikennetään yksityisen vahvistamiseksi. Tarvitsemme vahvan, toimivan ja yhdenvertaisen julkisen terveydenhuollon. Tämä esitys ei palvele tätä tavoitetta.

Arvoisa puhemies! Siksi esitän, että lakiesitys hylätään. Esitän myös hyväksyttäväksi neljää vastalauseen 1 mukaista lausumaa, jotka tähtäävät siihen, että mikäli hallitus esityksensä vie läpi, kokeilun vaikutuksia seurataan tarkasti ja mahdollisiin epäkohtiin puututaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaunistola.

16.31 Mari Kaunistola kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Valinnanvapauskokeilu yli 65-vuotiaille on kokeilemisen arvoinen asia. Se tarkoittaa, että 65 vuotta täyttäneet voivat käydä yksityislääkärin vastaanotolla ilman, että siitä aiheutuu heille lisäkustannuksia verrattuna julkisen puolen vastaavaan palveluun. Myös muun muassa laboratoriokokeista sekä sydämfilmistä ja keuhkokuvasta korvataan yksityisellä puolella käyvälle potilaalle merkittävä osa.

Olen samaa mieltä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön kanssa siitä, että kokeilun toimeenpanoa ja vaikutuksia on seurattava. Näen, että kokeilulla on kuitenkin potentiaalia. Tiivis seuranta on tärkeää, jotta voimme varmistaa kokeilun tärkeiden tavoitteiden, kuten valinnanvapauden lisääntymisen ja palveluiden saatavuuden parantumisen, toteutumista ja saamme kokeilusta kaiken mahdollisen irti.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Mitä tulee henkilöstöön, tulee huomioida, että kyseessä on nyt kahden vuoden kokeilu. Yksityisellä sektorilla on tällä hetkellä resursseja vastata tähän kokeiluun. Pelkästään tämän kokeilun pohjalta ei uskota henkilöstön siirtyvän yksityiselle sektorille.

Arvoisa puhemies! Kokeilu tuottaa selvityksen mukaan samalla myös tietoa hallituksen linjaamalle omalääkärikokeilulle. Olen itse varajäsenenä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja olen osallistunut myös tämän asian valiokuntakäsittelyyn. Yhdynkin myös tässä sosiaali- ja terveysvaliokunnan kantaan. On tärkeää, että valinnanvapauskokeilun rinnalla edistetään koko maan laajuisesti toteutettavaa omalääkärimallia varhaisen hoitopaiksyyn ja hoidon jatkuvuuden vahvistamiseksi. Samalla kokeilun seurannassa sekä arvioinnissa on kiinnitettävä erityisesti huomiota kokeilusta saatavien tulosten hyödyntämiseen valtakunnallisen omalääkärimallin kehittämisessä.

Omalääkärimallin kehittäminen ja onnistunut sekä laaja käyttöönotto on tärkeää, jotta paitsi hoidon jatkuvuutta myös sen laatua ja vaikuttavuutta saadaan parannettua. Omalääkärimalli tekee terveydenhuollosta inhimillisempää ja tehokkaampaa, ja tämä kokeilu tuottaa tietoa myös mallin tehokkaan käyttöönoton tueksi.

Arvoisa puhemies! Tätä kokeilua on myös kritisoitu muun muassa siksi, että lyhyt käynti, joka kokeilussa on korvauksen kohteena, ei muka sopisi iäkkäille. Kokeilun piiriin sisältyvä 20 minuutin vastaanottokäynti ei varmasti sovikaan kaikille yli 65 vuotta täyttäneille. Tarkoitus ei kuitenkaan ole korvata julkista vaan täydentää sitä lisäämällä ihmisten valinnanvapautta ja parantamalla hoitopaiksyä. Olen vakuuttunut siitä, että vähintään osalle yli 65-vuotiaista tämä vastaanottokäynti riittää ja vastaa asiakkaan tarpeisiin. On loogista, että mikäli osa nykyisin julkisia palveluja käyttävistä asiakkaista siirtyy kokeilun piiriin ja käyttää julkisen sijasta yksityisen puolen palveluita, julkisen puolen aikoja vapautuu muiden käyttöön. On myös loogista, että aikojen vapautuessa hoitopaiksy myös julkiselle puolelle helpottuu ja odotusajat lyhenevät. Tällä kokeilulla ei ole tarkoitus korjata koko sotesektoria tai ratkaista kaikkia edellisiä virheitä tai valuvikoja. Mielestäni on kuitenkin merkityksellistä ja tärkeää, että hallitus pyrkii ratkaisu ratkaisulta ja muutos muutokselta viemään tilannetta parempaan suuntaan.

Tämä hallitus pyrkii määrätietoisesti etsimään uusia ratkaisuja, joiden kautta palvelut kehittyisivät. Siksi myös uusia kokeiluja tarvitaan. Olemme sitoutuneet realistisiin ratkaisuihin, joiden avulla kykenemme kehittämään sotepalveluiden laatua ja tehokkuutta ja näin saamaan ihmisille juuri sitä hoitoa, jota he tarvitsevat.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen.

16.36 Juha Hänninen kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvokas ikääntyminen ei tarkoita vain pitkiä elinvuosia. Se tarkoittaa elämää, jossa apu on saatavilla, kun sitä tarvitaan. Terveys on perusoikeutemme, ja sen toteutuminen on yhteiskunnan vastuulla. Suomessa on yli 1,3 miljoonaa yli 65-vuotiasta. Moni heistä on jäänyt työelämästä ja elää pienellä eläkkeellä, mutta samalla terveydenhuollon tarpeet kasvavat. Meidän on huolehdittava siitä, että kenenkään hoito ei jää väliin siksi, ettei lääkäriille pääse ajoissa tai edullisesti.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan yli 65-vuotiaat voisivat saada Kela-korvauksen yleislääkärin vastaanotosta yksityisellä sektorilla. Omavastuu olisi korkeintaan julkisen asiakasmaksun suuruinen. Tämä helpottaa hoitopaiksyä ja vähentää julkisen sektorin kuormaa. Järjestelmä perustuu sopimusmalliin. Vain ne yksityiset palvelun-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

tuottajat, jotka sitoutuvat Kelan enimmäishintoihin ja suorakorvaukseen, voivat osallistua. Tällä varmistetaan, ettei asiakkaalle synny piilokuluja eikä ylimääräisiä maksuja.

Arvoisa rouva puhemies! Lääkärille pääsyn ei pidä riippua lompakon paksuudesta. Tämä esitys tuo aidon vaihtoehdon myös heille, joilla ei ole varaa yksityiseen hoitoon. Tutkimuskorvaukset, enimmäishinnat ja toimeentulotukea saaville kohdennetut tuet ovat oikeudenmukaisia ratkaisuja.

Tämä esitys ei myöskään tule tyhjäksi. Hallitus on jo palauttanut Kela-korvauksia ja laajentanut niitä muun muassa mielenterveyspalveluihin sekä naistentautien ja synnytysten erikoisaloille. Tämä ehdotus täydentää kokonaisuutta johdonmukaisesti ja oikeudenmukaisesti. Kyse on enemmän kuin palvelusta: kyse on arvoista, kyse on siitä, miten kohtelemme ikäihmisiämme. Arvokas ikääntyminen on yhteinen tavoite, jonka pitää näkyä käytännössä siinä, miten hoito järjestetään ja kenelle.

Kannatan esitystä lämpimästi. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Koponen poissa. — Mutta edustaja Lyly, olkaapa hyvä.

16.39 Lauri Lyly sd: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle sairausvakuutuslain ja toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta on tänään käsitellyssä. Kannatamme tietenkin hallituksen tavoitetta parantaa perusterveydenhuollon saatavuutta, mutta emme tässä yhteydessä pidä kuitenkaan hallituksen esitystä yksityisen terveyshuollon rahoituksen lisäämiseksi ja erillisen korvausjärjestelmän rakentamiseksi yli 65-vuotiaille oikeana keinona parantaa palveluiden saatavuutta kustannusvaikuttavasti ja oikeudenmukaisesti.

Tätä samaa mieltä, arvoisa rouva puhemies, olivat lähes kaikki sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemat asiantuntijat, joiden mukaan tavoitteet julkisen perusterveydenhuollon kuormituksen vähentämisestä, hoitoonpääsyn nopeuttamisesta ja hoidon jatkuvuuden turvaamisesta saavutettaisiin tehokkaammin ja vaikuttavammin, jos kokeiluun varattu rahoitus kohdennettaisiin hyvinvointialueille palveluiden järjestämiseksi.

Arvoisa rouva puhemies! Esityksen mukaan on kokonaisuudessaan epävarmaa, missä määrin esitettävät muutokset ja rahoituksen ohjaaminen Kela-korvauksiin tosiasiallisesti ohjaisivat henkilöiden palveluiden käyttöä. Korotukset ja korvaukset eivät välttämättä myöskään lisäisi uutta kysyntää yksityisen sektorin palveluihin, vaan ne voisivat kohdistua jo entuudestaan yksityisen sektorin palveluita käyttäville henkilöille. Yli 65 vuotta täyttäneet kävivät vuonna 2023 yksityisellä yleislääkärillä ja erikoislääkärillä sitä enemmän, mitä suurempituloisista oli kyse. Eli tämä ohjautuu helposti myös sinne suuntaan.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä on myöskin tällainen arvovalintakysymys. Hallituksen arvomaailmaan sopii hyvin yksityisen terveysbisneksen tukeminen samalla kun kaikille tarkoitettua julkista sotejärjestelmää heikennetään hyvinvointialueiden rahoituksen kiristyksellä ja soten substanssilakien heikennyksillä. Niitähän tässä on viime parina vuotena ollut. Tässä on mielenkiintoista, kun täällä todistetaan, että nyt päästään yksityiselle lääkärille nopeasti ja helpommin, mutta samalla julkisen puolen hoitotakuuta 14 vuorokaudesta kolmeen kuukauteen pidennettiin, eli vaikeutettiin sitä polkua. Eli tässä tavallaan tehdään selvä ristiriita, että yksityistä puolta nopeutetaan ja julkista puolta vaikeutetaan. Samalla rahoitusta julkiselta puolelta viedään alaspäin ja yksityiselle puolelle lisätään tällä Kela-korvausmallilla.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Tämä on myöskin iso kysymys siinä mielessä, että nyt 2026—2027 tämä rahoitus on noin 87 miljoonaa vuodessa ja tänä vuonna se hintalappu on noin 25 miljoonaa euroa, ja tämä rahoitetaan sillä, että valtio maksaa tästä puolet myymällä valtion omaisuutta ja toisen puolen Kela kerää palkansaajilta ja eläkeläisiltä niin sanottuna sairaanhoitomaksuna palkasta tai eläkkeestä. Eli eläkeläiset maksavat tätä myös itse. Tässä on hintalappu, joka on todella iso, ja tässä on kummallisuuksia siinä, että valtio myy omaisuuttaan, jotta se voi tällaisen ratkaisun tehdä. Voisi ajatella, että sillä omaisuudella olisi voinut olla muutakin tarvetta käyttää. Tämä kokeilu johtaa helposti sellaiseen kertakäyttökokeiluun, jossa nähdään, että tätä tehdään nyt kolme vuotta ja ohjataan asiakkaiden kulutuskäyttäytymistä ja yritetään viedä sitä tuonne yksityisten terveyspalveluiden suuntaan.

Mielestäni tässä olisi ollut erittäin tärkeää, että tämä rahoitus, jos sitä tässä näin on tarkoitus tehdä, olisi ohjattu ja tehty omalääkäri- ja omahoitajamallin kehittämiseksi Suomeen. Se olisi ollut ehkä semmoinen kanta, jossa täälläkin salissa aika suuri yksimielisyys on. Terveystuhoon tulisi kehittää vakaasti ja terveyskeskuksiin tukeutuen. Se olisi potilaiden ja veronmaksajien etu. Ei tämä polku vie hyvään ja semmoiseen tasoon, joka on kaikille samanlainen. Tässä eriarvoistetaan palveluja, ja tästä tulee kyllä kallis kokeilu. Olisi erittäin iso asia, että tämä olisi viety omalääkärimallin kokeilujen kautta ja sitä rahoitettu ja katsottu. Sieltä olisi ehkä saatu polkuja viedä eteenpäin ja saatu tämä rakenne pysymään niin, että se kokonaisuus on julkisella puolella ja yksityinen puoli sitä täydentää. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mattila.

16.45 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen malli, jota eri tahojen kriittisistä näkemyksistä huolimatta määrätietoisesti viedään eteenpäin, on merkittävä suunnanmuutos terveyspolitiikassa. Tähän asti tavoitteena on ollut, että julkisia resursseja käytetään vaikuttavuutta parantaen ja tarkoituksenmukaisesti sekä palveluja tarjotaan hoidon tarpeen arvioon perustuen. Pitkäaikaisena, useaan hallitusohjelmaankin kirjatuna tavoitteena on ollut myös monikanavarahoituksen purkaminen. Nyt hallitus lisää julkisia menoja, tarjoaa julkisesti rahoitettuja terveyspalveluita ilman hoidon tarpeen arviointia, vahvistaa monikanavarahoitusta ja jakaa suomalaisia monella tapaa häviäjiin ja voittajiin. Hallituksen aiemmat päätökset Kela-korvausten korottamisista ovat hyödyttäneet lähinnä yksityisten palveluiden tuottajia ja näitä palveluja jo aiemmin käyttäneitä keskimäärin parempituloisia ihmisiä. Terveystuhollossa on pyritty vahvistamaan moniammatillisuutta ja eri ammattiryhmien osaamisen hyödyntämistä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämä on hillinnyt myös kustannusten kasvua.

Hallituksen esittämä malli sisältää vain yleislääkärin vastaanotot ja rajatut tutkimukset. Se voi siirtää tarpeettomasti osan hyvinvointialueilla esimerkiksi terveydenhoitajien, sairaanhoitajien tai lähihoitajien vastaanotoilla hoidettavista käynneistä lääkärin vastaanotokäynneiksi. Keskustan mielestä eri ammattiryhmien osaamista pitäisi päinvastoin hyödyntää nykyistä monipuolisemmin sen sijaan, että käyntejä keskitetään entistä enemmän lääkärin vastaanotokäynneiksi.

Arvoisa puhemies! Hallituksen lakiesitys 65-vuotiaiden Kela-korvauskokeilusta kuulostaa hyvältä mutta kiihdyttää muun muassa lääkärikatoa julkisesta terveydenhuollosta hyvinvointialueilla yksityiseen terveydenhuoltoon ja edustaa ylipäättänsä sellaista terveys-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

poliittista suunnanmuutosta, jonka johdosta keskusta esittää vastalauseita 2 ja lain hylkäämistä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Siponen.

16.48 Markku Siponen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Heti aluksi kannatan lämpimästi tätä edustaja Hanna-Leena Mattilan tekemää vastalauseita, keskustan jättämää vastalauseita numero 2.

Arvoisa puhemies! En ole tämän asian käsittelyssä juuri tuolla valiokunnassa mukana ollut, mutta kyllähän tässä jo päällisin puolinkin tämän asian tarkastelu osoittaa sen, että tiettyihin asioihin meillä rahaa riittää — tiettyihin asioihin rahaa riittää. Tähän yksityiseen terveysbisnekseen oikeastaan joka vuosi tulee erilainen kokeilu näitten Kela-korvausten kautta. Kaikki muistavat hyvin sen surullisenkuuluisan kokeilun viime vuodelta ja kuinka monta kymmentä miljoonaa meni tähän edelliseen kokeiluun rahaa. Tulokset siitä olivat luvalla sanoen surkeat, eivät hoitojonot lyhentyneet, ja täytyy sanoa, että ei tämä kokeilu missään nimessä voi niin huonosti onnistua. Tässä on varmasti hyvä tarkoitus, mutta täytyy ihmetellä sitä, että 90 miljoonaa euroa löytyy tässä valtiontaloustilanteessa tähän kokeiluun. Ja millä tämä rahoitetaan? Valtion omaisuutta, seiniä myymällä, valtion omaisuutta myymällä. Olisi mielenkiintoista tietää, että mitä yhtiötä ja mitä yritystä myydään, niin että saadaan tämä kokeilu toteutettua. Todellakin viime vuonna edelliseen kokeiluun meni kymmeniä miljoonia, ja nyt sitten tähän.

Mihin nyt keskustan mielestä nämä rahat olisi kannattanut mieluummin käyttää? No siihen omalääkärimallin kehittämiseen, josta me ollaan kaikki yksimielisiä. Nyt täällä puhutaan siitä, että kehitetään tässä rinnalla omalääkärimallia. Miksi? Miksi ei laiteta näitä rahoja siihen omalääkärimallin kehittämiseen, niin että se saadaan koko Suomeen kaikille hyvinvointialueille? Ja niin kuin tiedetään — niin kuin aiemmissa puheenvuoroissa tuli esille — mihin nämä miljoonat eurot tästä kohdistuvat, tiedetään, mihin Kela-korvaukset kohdistuvat: ne kohdistuvat pääasiassa Etelä-Suomeen, kasvukeskuksiin. Siellä käytetään näitä yksityisiä terveyspalveluja, ja sinne myöskin tulevat tämänkin kokeilun eurot suurimmalta osaltaan kohdistumaan.

Samaan aikaan kun tulee tänne yksityiselle puolelle rahaa, niin mitä tapahtuu hyvinvointialueilla? Jos oikein ymmärsin, sieltä ollaan nyt kolme hyvinvointialuetta laittamassa vähän niin kuin selvitystilaan: Itä-Uusimaa, Keski-Suomi — edustaja Väyrysen kotialue sieltä — ja sitten Lappi. Mutta samaan aikaan 90 miljoonaa yksityiseen terveysbisnekseen.

Ja miten tämä hoidon jatkuvuus tässä sitten turvataan? [Puhemies: Aika!] Riittääkö se kolme käyntikertaa, kun ollaan kuultu asiantuntijakuulemisista, että se ei ole hoidon jatkumisen kannalta missään nimessä paras mahdollinen malli.

Näistä syistä johtuen keskusta ei kannata tätä yksityisen terveysbisneksen tukemista, vaan sitä, että laitetaan nämäkin eurot siihen omalääkärimallin kehittämiseen koko Suomessa kaikille tavallisille suomalaisille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Otetaan kaksi vastauspuheenvuoroa — edustajat Valtola ja Väyrynen — ja sitten puhujalistaan.

16.51 Oskari Valtola kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täytyy muistuttaa, että esimerkiksi nämä hyvinvointialueiden arviointimenettelyt perustuvat edel-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

lisen hallituksen säätämään rahoituslakiin, jonka pohjalta näitä tuodaan. Ja sitten on hyvä muistaa, että tämä yli 65-vuotiaiden Kela-valinnanvapauskokeilu ei ole rahoitukseltaan millään tavalla pois hyvinvointialueilta. Tämän lain myötä hyvinvointialueiden rahoitus ei muutu euroakaan.

Sitten on hyvä muistaa, että nämä rahat, jotka valtio ohjaa tähän kokeiluun, joka on kaksivuotinen kokeilu, ovat semmoisia rahoja, joita ei hyvinvointialueille käytännössä voida ohjata. Siellä iso osa tästä rahoituksesta liittyy sairausvakuutukseen, ja ne ovat sairausvakuutuksen rahoja, eikä niitä voida sinällensä suoraan siirtää hyvinvointialueille.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen ja sitten vielä Siponen, ja sitten puhujalistaan.

16.52 Ville Väyrynen kok (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Minä hieman ihmettelen, kuinka tarkkaan edustaja Siponen on siellä sotevaliokunnassa kuunnellut, jos hän vakavissaan rinnastaa valinnanvapauskokeilun esimerkiksi Keski-Suomen arviointimenettelyyn joutumiseen. Nämä eivät ole millään lailla toistensa vaihtoehtoja. Meillä on ollut hyviä kuulemisia liittyen hyvinvointialueitten tilanteeseen. Juuri tänään kuultiin, että sieltä on osoitettu noin 600 eri kohtaa, missä on tietynlaisia puutteita tai toimenpidetarpeita.

Tämä ei ole mikään hopealuotien maailma. Se on ihan hienoa, jos ajatellaan näin, että jos meillä nytten peruttaisiin valinnanvapauskokeilu, niin meidän järjestelmä olisi sillä pelastettu, tai että jos me tehdään omalääkärimalli, niin tämä olisi pelastettu. Nimenomaan tämä on meidän keskustelun ongelma, että me etsitään jokainen vuorollamme jotain yksittäistä hopealuotia. Hyvinvointialueitten ongelmien takana on monia tekijöitä, ja palaan kohta omassa puheenvuorossani siihen, minkä takia minä ilman muuta kannatan tätä mallia yhtenä kokeiluna ja yhtenä ratkaisumallina. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Siponen, vastauspuheenvuoro.

16.53 Markku Siponen kesk (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin tähän edustaja Valtolan puheenvuoroon liittyen, että nämä rahat eivät ole hyvinvointialueilta pois. No, näin voidaan katsoa, mutta kuten äsken totesin, valtion omaisuutta myymällä rahoitetaan tämä kokeilu. Joten totta kai se on, kun sanotaan, että rahaa ei ole, mutta johonkin sitä rahaa kuitenkin löytyy. Tähänkin löytyy aika paljon.

Ja sitten tämä Valtolan kommentti tästä, että laki ei mahdollista tämän rahan ohjaamista hyvinvointialueille. Hyvänen aika, te olette hallituksessa, muuttakaa lakia. Keskusta on tuonut esille tämän, että ei tämä hyvinvointialuemalli ole valmis, vaan sitä voi korjata, sitä voi parantaa ja teillä on mahdollisuus ja varmasti löytyy osaamistakin parantaa sitä.

Sitten vielä tähän edustaja Väyrysen puheenvuoroon tästä rinnastamisesta. En todella-kaan ole rinnastanut näitä, vaan toin esille sen, että samaan aikaan löytyy 90 miljoonaa yksityiseen terveysbisnekseen ja esimerkiksi se Väyrysen oma hyvinvointialue laitetaan arviointimenettelyyn. Toin vain nämä esille samanaikaisesti, vaikka ne eivät olekaan toisistaan riippuvaisia.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten puhujalistaan. Edustaja Reijonen poissa. — Edustaja Rasinkangas.

16.55 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa rouva puhemies! Toisessa käsittelyssä on hallituksen esitys sekä siitä tehty sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö, jonka myötä yli 65-vuotias voi mennä yksityiselle yleislääkärille ja maksaa saman verran kuin julkisessa terveyskeskuksessa. Tämä on erittäin tärkeä uudistus eläkkeelle jääneille 65-vuotiaille, jotka jäävät eläkkeelle siirtymisen myötä myös työterveyshuollon ulkopuolelle.

Yksityisen yleislääkärin vastaanottokäynnit määräytyvät siten, että omavastuu on enintään julkisen perusterveydenhuollon asiakasmaksun suuruinen. Korvaus on kolmesta käynnistä kalenterivuodessa. Lääkärin määräämät tutkimukset ja näytteidenotot korvataan 50-prosenttisesti, ja näille vahvistetaan enimmäishinnat eli kattohinnat Kelan toimesta. Palveluntuottajan tulee siis sitoutua tuottamaan palveluita enintään Kansaneläkelaitoksen vahvistamilla enimmäishinnoilla, eikä vakuutetulta saa periä poliklinikka- tai toimistomaksuja. Tämä on erittäin hyvä asia. Hallituksen esityksen tarkoituksena on helpottaa ja ennen kaikkea nopeuttaa hoitopaikkaa, lyhentää jonoja ja parantaa arjen palveluita erityisesti iäkkäimmille potilaille.

Arvoisa puhemies! Potilaan kannalta tällä on erityisen tärkeä merkitys juuri siksi, että jokin mieltä painava oire tai vaiva saisi nopeammin diagnoosin ja hoitoa. Tämän korvausmallin avulla saadaan ihmisille nopeammin apua ja samalla säästetään rahaa, kun erikoissairaanhoidon tarve vähenee. Ajoissa annettu hoito on paitsi oikein potilasta kohtaan myös hyvä tapa käyttää verovaroja. Samalla esityksen avulla kevennetään julkisen sektorin painetta, joka todella tarvitsee tätä.

Täällä salissa on arvosteltu opposition puolelta verovarojen käyttöä. Mikä voikaan olla parempaa kuin satsata arvokkaaseen ikääntymiseen ja eläköityneen ansaittuun hyvinvointiin? Tämä kokeilu on juuri tähän satsaamista. Tämä hallituksen esitys perustuu hallitusohjelman kirjauksiin, joissa korostetaan perusterveydenhuollon kehittämistä ja hoitojonojen purkua. Kyseessä on kaksivuotinen kokeilu. Tämän kahden vuoden aikana tulee tarkastella, miten esitys konkreettisesti toimii. Tarvittaessa kokeilun jälkeen tulee tehdä muutoksia siten, että malli toimii, kuten sen on tarkoitettu toimivan.

Arvoisa puhemies! Uskon, että käsilläämme on erinomainen kokeilu ja uudistus, joten kannatan tätä oikein lämpimästi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

16.57 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kannatan edustaja Bergin tekemää hylkäysesitystä ja lausumien hyväksymistä.

Tämä laki herättää selvästi puolesta ja vastaan paljon kommentointia, ja tähän on laki, mikä paperilla näyttää tosi mukavalta. Itse asiassa olen kysellyt myös tuttavilta, ketkä ylittävät tämän iän, ja osa heistä ehkä ymmärtää tämän ongelmia, mutta osa heistä myös tuntuu kannattavan tällaista lakia, missä helpottuisi sinne lääkärille pääsy.

Meillä on erilaista kritiikkiä tätä kohtaan. Nostan muutamia pointteja tässä omassa puheenvuorossani:

Tämän kokeilun kuulemisissa on tullut ilmi, että tämä voi johtaa — osa kuulluista käytti myös termiä ”tulee johtamaan” — lääkäreiden siirtymiseen terveyskeskuksista yksityisiin

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

lääkärikeskuksiin, koska ansiotaso voi nousta siellä tämän jälkeen huomattavasti. Lyhyemmällä työviikolla voi saada korkeamman ansion.

Kritiikkiä on tullut myös siitä, että tällainen yksittäinen käynti, missä on vain se lääkärikontakti, ei sovi iäkkäälle tai monisairaalle ja että tämä voi johtaa myös semmoisiin käynteihin, missä potilas menee ns. turhaan käymään lääkärillä. Tietysti riski on olemassa, koska tässä tulee huomattava kannustin siihen.

Hallitus puhuu aika paljon omalääkärimallista, ja tämä ei todellakaan ole sellainen. Tämä perustuu lyhyisiin, yksittäisiin käynteihin. Muu henkilökunta, esim. sairaanhoitaja, kotihoitaja, fysioterapeutti ja sosiaalihoitaja, eivät kuulu näihin tämän lain potilaan hoito-toimijoihin. Myös julkinen erikoissairaanhoito on tästä erillään.

Yhtenä ongelmana on nostettu esille myös se, että yksityiset palvelut eivät jakaannu tasaisesti tässä meidän Suomenmaassa, mikä on iso kooltaan ja missä väestöä on suhteessa vähän. Palveluja on kyllä käytössä huomattavasti pääkaupunkiseudulla, Turun seudulla, Tampereella ja joissakin maaseutukeskuksissa, mutta iso osa meidän maasta on niin harvaan asutettu, että siellä ei ole kannattavaa pitää yksityistä terveydenhuoltoa, ja ne ihmiset eivät tule saamaan samalla lailla lääkäripalveluita sieltä tämän lain alle.

Yhtenä kritiikkinä on myös esitetty, että monisairaot potilaat jäävät yhä väheneville terveyskeskuslääkäreille. Se voi lisätä heidän työnsä kuormitusta ja houkuttaa yhä useampaa lopettamaan työn tai siirtymään yksityiselle.

Tässä joitakin syitä, miksi monet professorit, hyvinvointialueet, HUS, THL, Lääkäriliitto ja ammattiliitot ovat kritisoineet tätä kokeilua ja sanoneet osa, että tämä on sekava ja tähän palaa paljon rahaa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Rintamäki, olkaa hyvä.

17.01 Anne Rintamäki ps: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan lain tarkoituksena on parantaa perusterveydenhuollon saatavuutta, purkaa hoitojonoja, vahvistaa asiakkaiden valinnanvapautta ja keventää julkisen terveydenhuollon kuormitusta Kela-korvauksia kohdentamalla. Rahoitusta tähän on varattu 335 miljoonaa euroa vaalikaudelle, josta 65,3 miljoonaa tälle vuodelle.

Esitys tukee hallitusohjelman kirjauksia, jotka korostavat perusterveydenhuollon kehittämistä ja hoitojonojen purkua. Ajatuksena on siis, että yli 65-vuotiaat pääsevät yksityiselle yleislääkärille terveyskeskuksen asiakasmaksun hinnalla. Mielestäni tämä on hyvä muutos hoitojonot huomioon ottaen. Toivon, etteivät tätä muutosta kritisoivat vastusta asiaa sillä periaatteella, että yksityinen toimija ei saisi tästä hyötyä, vaikka loppupeleissä tästä hyötyvät ihan kaikki. Kyllä tosiasia on se, että julkinen sektorimme ei yksin tästä taakasta selviä vaan yksityinen on otettava talkoisiin mukaan.

On syytä huomata, että mitä nopeammin väki saadaan vastaanotoille ja tutkittavaksi, sitä suuremmalla todennäköisyydellä vaivoja voidaan ennaltaehkäistä, ja ennaltaehkäisevä toiminta on paras keino karsia painetta erikoissairaanhoitoon. Mielestäni tämä lakiesitys on hyvin perusteltu. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Viitala, olkaa hyvä.

17.02 Juha Viitala sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esittämä tavoite parantaa hoitopääsyä ja erityisesti perustason terveyspalveluiden saatavuutta on erittäin kannatettava.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Valitettavasti hallituksen ratkaisu tähän tuntuu aina olevan yksityisten palveluiden käytön lisääminen ja näin sotejättien voittojen lisääminen julkisiin palveluihin panostamisen sijaan. Tämä ei ole kustannustehokkain ja oikeudenmukaisin keino parantaa hoidon saatavuutta. Näin ovat todenneet myös lähes kaikki sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemat asiantuntijat. Julkinen raha valuu yritysten voittoihin, ja ikäihmiset, erityisesti harva-asutusalueilla, joutuvat epäoikeudenmukaiseen asemaan yksityisten palveluiden puuttuessa kyseisiltä alueilta.

Hallituksen esittämä Kela-malli on epävarma, tehoton ja verovarojen käytön näkökulmasta ongelmallinen. Hallituksen mallin hyödyt ovat asiantuntija-arvioiden mukaan kyseenalaisia, ja vaikutukset erityisesti iäkkäiden ja monisairaiden hoitoon voivat olla jopa haitallisia. Esityksen mukaan yksityislääkärikäyntien Kela-korvauksia nostetaan, mutta tämä ei tuo uutta hoitoa sitä tarvitseville. Se vain tukee niitä, jotka jo nyt käyttävät yksityisiä palveluita. Käytännössä hyötyjiä ovat keski- ja suurituloiset, eivät hoitoa kipeimmin tarvitsevat ikäihmiset.

Arvoisa puhemies! On arvovalinta, panostetaanko yhteiseen, saavutettavaan hoitoon vai yksityiseen liiketoimintaan. Mielestäni mennään vikaraiteille, kun ihmisen terveydellä tehdään enenevässä määrin bisnestä. Hallituksen esitys ei aidosti paranna hoidon saatavuutta eikä turvaa hoidon jatkuvuutta. Siksi hallituksen olisi syytä ohjata varat julkisen perusterveydenhuollon vahvistamiseen yksityisten palveluiden ja terveysjättien tukemisen sijaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Laine, olkaa hyvä.

17.05 Hanna Laine sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sairausvakuutuslain ja toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta vaikuttaa ensikuulemalta oikein tervetulleelta ja kannatettavalta. Kuitenkin, kun sitä pohtii hetken, nousee esiin useita ongelmia — taloudellisia, toiminnallisia ja alueellisia — joihin useat asiantuntijatahot ovat puuttuneet jo lain valmisteluvaiheessa.

Yhtenä pontimena vuosia suunnitellulle tärkeälle sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukselle oli se, että ihmisen kohdatessa terveyshuolia hän saa hoidon ajoissa paikasta, jossa hänen tilanteensa tunnetaan. Ikääntyessä suurin osa meistä tulee kohtaamaan terveyshaasteita, ja erityisesti silloin terveyshistoria ja lähipalvelut ovat suuressa roolissa. Tässä esityksessä muun muassa alueellinen eriarvoisuus tulee kasvamaan, sillä yksityisiä terveyspalveluita on tarjolla vain suuremmissa kaupungeissa. Tällä esityksellä ei rakenneta ikääntyville ihmisille myöskään selkeitä ja katkeamattomia hoitopolkuja, vaan pirstaloidaan entisestään heidän tarvitsemaansa terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Se ei ole järkevää.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueilla on aloitettu työ toimivien hoitopolkujen rakentamiseksi ja oikea-aikaisen hoidon saamiseksi. Tätä kehittämistyötä ei saa vaarantaa tämänkaltaisilla määräaikaisilla kokeiluilla. Työ palvelujen kehittämiseksi vaatii tasaista ja riittävää rahoitusta ja toimintamalleja. Tämän lakimuutoksen toteuttamiseen suunniteltu yksityisille lääkäriasemille suunnattu raha tulisi kustannustehokkaammin käytetyksi ikääntyvien perusterveydenhuollon lääkäripalveluihin, kun se kohdennettaisiin hyvinvointialueille. Pitkäaikaissairauksien hoidossa on erityisen tärkeää hoidon jatkuvuus ja hyvä hoitotasapaino. Tämä varmistetaan parhaiten sillä, että panostus kohdistetaan laadukkaaseen julkiseen terveydenhuoltoon ja siellä omalääkärimallin kehittämiseen. Tämä malli palvelee erityisesti ikääntyviä ja henkilöitä, joilla on usein laajaa terveystalouden tar-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

vetta. Entisenä hyvinvointialueen päättäjänä olen nähnyt, miten rivakasti monilla alueilla on aloitettu toimintamallien kehittämistyö.

Hyvät uudet kollegani, emmehan tarkoituksellisesti heitä kapuloita hyvinvointialueiden rattaisiin täältä eduskunnasta tällaisella esityksellä. Meidän tulee tukea hyvinvointialueita heidän tärkeässä työssään kansalaisten terveyden edistämisessä sekä hoidossa eikä hankaloittaa sitä. Tämä kokeilu ei lisää kansalaisten terveyttä vaan pikemminkin vähentää sitä, joten esitystä ei voi kannattaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén, olkaa hyvä.

17.08 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa herra puhemies! Kannatan lämpimästi hallituksen tavoitetta parantaa perusterveydenhuollon palveluiden saatavuutta. Tämä on tavoite, jonka tärkeys on kiistaton ja jonka toteutuminen on suomalaisen sosiaali- ja terveyshuollon keskeytyksen kannalta välttämätöntä.

Valitettavasti hallituksen esitys lisätä yksityisen terveydenhuollon rahoitusta ja rakentaa uusi erillinen korvausjärjestelmä yli 65-vuotiaille ei vastaa tähän tavoitteeseen tavalla, jota voitaisiin pitää kustannusvaikuttavana ja oikeudenmukaisena. Tämän näkemykseni jakavat lähes kaikki sosiaali- ja terveysvaliokunnassa kuullut asiantuntijat. Heidän mukaansa kokeiluun varattu rahoitus palvelisi alkuperäistä tavoitetta huomattavasti paremmin, jos se kohdennettaisiin hyvinvointialueille julkisten palveluiden järjestämiseen. Tukea esitys saa lähinnä niiltä yksityisiltä toimijoilta, joiden liiketoimintaa se suoraan hyödyttää.

Kun täällä on seuraavaksi puheenvuoron saamassa useita hallituksen edustajia, niin tämä kritiikkihän, mitä oppositio on nostanut esille, tulee niistä asiantuntijalausunnoista. Ei me olla keksitty sitä argumenttia siitä, että se rahoitus pitäisi lisätä julkiselle puolelle. Minä ymmärrän sairausvakuutuslain järjestelmän ja sen, miten se rahoitus muodostetaan siellä, mutta tämä kritiikki tulee täysin sieltä asiantuntijalausunnoista. Miten tavallaan on mahdollista, että kun niin moni asiantuntija on nostanut tätä kritiikkiä esille, niin hallitus kuitenkin vain uskoo omaan esitykseensä täysin? Usein kuitenkin on niin, että halutaan tunnustaa asiantuntijoiden näkemys ja tunnistaa, että ehkä oma esitys ei ole kaikin puolin täydellinen, ja vaikka hioa sitä siltä osin, että oma tavoite tulisi paremmin saavutettua. Tämä on omasta näkökulmastani ehkä se hämmäntävin osuus.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ei kyetty uskottavalla tavalla osoittamaan, että Kela-korvausten suuntaaminen yli 65-vuotiaille todella parantaisi palveluiden saatavuutta. Jo aiemmat kokemukset Kela-korvauksen muutoksista osoittavat, että korvaukset kohdistuvat pääosin niille, jotka jo valmiiksi käyttävät yksityisiä palveluita, erityisesti hyvätuloisille. Näin ollen kyse ei ole uudesta hoidon tarpeen kattamisesta vaan jo olemassa olevan käytön tukemisesta julkisin varoin. Tämä hallituksen esittämä malli ei ole kustannustehokasta eikä oikeudenmukaista resurssien käyttöä aikana, jolloin julkisen sosiaali- ja terveyspalvelun rahoitusta leikataan. Samaan aikaan, kun hyvinvointialueet kamppailevat peruspalveluiden turvaamisesta, hallitus ohjaa merkittäviä summia yksityisten toimijoiden tueksi ilman varmuutta siitä, että uudistus todella tuottaisi kaivattuja tuloksia, ja tämä on juuri niistä asiantuntijalausunnoista.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esittämä malli painottuu lyhyisiin 20 minuutin lääkäri-käynteihin, joita voi olla korkeintaan kolme vuodessa. Malli ei sisällä hoidon tarpeen arviointia, ei hoitosuunnitelman laatimista eikä moniammatillista yhteistyötä. Tällainen malli ei vastaa monisairaana, iäkkään henkilön tarpeita, päinvastoin se uhkaa pirstaloida hoitoa ja

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

heikentää sen vaikuttavuutta. Moni asia, joka julkisessa järjestelmässä hoituisi hoitajan vastaanotolla osana moniammatillista kokonaisuutta, siirtyy nyt lääkärille, usein kalliimmalle, ja irrallisena muusta hoitojärjestelmästä.

Arvoisa puhemies! Asiantuntijat ovat korostaneet, että juuri iäkkäät potilaat hyötyvät eniten hoidon jatkuvuudesta ja moniammatillisesta geriatriksesta osaamisesta. Näihin tarpeisiin hallituksen malli ei vastaa. Kolme lyhyttä vastaanottoa ei korvaa kokonaisvaltaista pitkäjänteistä hoitoa ja voi pahimmillaan johtaa puutteelliseen hoitokokonaisuuteen tai päällekkäisiin tutkimuksiin julkisella ja yksityisellä sektorilla. Mallin vaikutukset ulottuvat myös laajemmin koko sosiaali- ja terveydenhuollon kenttään. Julkinen sektori toimii tiukassa budjettiraamissa, jossa jokainen euro on tarkkaan harkittu. Yksityisellä sektorilla korvaukset maksetaan suoritusperustaisesti, jolloin kannusteena on tuottaa mahdollisimman paljon yksityisiä käyntejä. Tämä luo epätasapainoa, joka voi heikentää julkisten toimijoiden mahdollisuuksia vastata kysyntään, kun henkilöstö siirtyy yksityiselle puolelle parempien ehtojen perässä.

Arvoisa puhemies! Sotealan työvoimapula on jo nyt vakava. Jos julkisen sektorin houkuttelevuutta ja resursseja heikennetään entisestään, vaarana on, että perusterveydenhuolto näivettyy entisestään. Tämä olisi paitsi terveydenhuollon toimivuuden myös yhteiskunnan tasa-arvon kannalta vakava kehityskulku.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys ei myöskään toteuta alueellista yhdenvertaisuutta. Yksityisiä peruspalveluita ei ole tarjolla tasaisesti kaikkialla Suomessa. Alueilla, joilla yksityisiä lääkäreitä on vähän tai ei lainkaan, kuten Kainuussa ja monilla harvaan asutuilla alueilla, uudistuksen tavoitellut hyödyt jäävät käytännössä saavuttamatta. Myös tilastot osoittavat, että jo aiemmin maksetut Kela-korvaukset yleislääkärikäynneistä ovat painottuneet voimakkaasti Etelä- ja Länsi-Suomeen. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa, että hallituksen malli ei uhkaa lisätä ainoastaan yksilöiden välistä eriarvoisuutta vaan myös alueellista epätasa-arvoa palveluiden saatavuudessa. Tämä kehitys on vastoin koko sotejärjestelmän perustavoitteita, ja en usko, että se on hallituksen oma tavoite.

Arvoisa puhemies! Kannatan hallituksen tavoitetta, jota tällä lakiesityksellä pyritään saavuttamaan, mutta en usko niihin keinoihin, joilla sitä pyritään tekemään. Meillä on mahdollisuus tehdä parempia päätöksiä, sellaisia, jotka vahvistavat yhteistä järjestelmäämme ja turvaavat hoidon niille, jotka eniten sitä tarvitsevat. Kuten asiantuntijalausunnoissa nostettiin useasti esille, tässä vaikeassa tilanteessa, missä kaikkein suurin tarve on saada julkiselle palvelulle riittävät resurssit, koska siellä on se suurin kävijämäärä ja moniammatillisen tuen tarvetta, ehkä niitä resursseja olisi voitu, ne pienetkin ropokset, laittaa sinne. Ja jos yksityistä haluaa käyttää, mitä en vastusta, niin silloin sen mallin pitää olla sellainen, että se sitten on taloudellisesti järkevä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

17.14 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tämä on sinänsä ihan hyvää ja tervetullutta, että hallituksen tavoitteita sinänsä kannatetaan, ja sitähän tämä politiikka taitaa olla, että tavoitteet ovat yleensä samat ja keinot vähän vaihtelevat. — Muutamia kommentteja tähän osittain tänään ja osittain aiemmin käytyyn keskusteluun tämän kokouksen ympärillä:

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Oikeastaan siihen, mitä edustaja Forsgrénkin äsken sanoi: Tämähän ei ole uudistus, vaan tämä on kokeilu. Eli tämä on kahden vuoden kokeilu, ja siinä mielessä mikään mul-listava pitkän linjan muutos ei ole tulossa.

Tuossa äskenkin sanoin, että minä tätä kannatan lämpimästi. Olen itse julkisen terveydenhuollon kasvatti ja tiedän sen arvon, mikä tälle maalle siitä systeemistä on, plus tiedän sen, että yksityinen puoli ei tällä hetkellä pysty oikeastaan tuottamaan semmoisia asioita, mitä me paljon julkisella puolella tehdään. Tämä ei tarkoita sitä, että me jollakin lailla pyritään romuttamaan julkista puolta, niin kuin monesti annetaan ymmärtää, vaan tässä on yhtenä perusteena se, että meillä ihmiset, potilaat, tarvitsevat hoitoa ja palveluita ja meillä tällä hetkellä palvelutarjonta ei ole tasapainossa.

Olen monta kertaa sanonut tämän, joskus tuolta penkistä ja joskus kirjoitellut, ja äsken itse asiassa just tuolla takarivissä tarkistin huomiselle Keski-Suomesta Jyväskylän tarjonnan kolmelta eri yksityiseltä palveluntarjoajalta kello 7.00—16: siellä oli 222 yleislääkärin aikaa tyhjänä. Olen tämän argumentin sanonut ennenkin tässä salissa, ja se on sillä torpattu, että no nehän kuitenkin lopulta täyttyvät, että ei sillä ole merkitystä. Sillä on merkitystä, koska siellä on tänään saatavilla 222 yleislääkäriaikaa, ja silloin se tarkoittaa, että meillä ei ole ihan tasapainossa tämä systeemi. En ihan ymmärrä sitä periaatteellista vastustusta, jos me ollaan tilanteessa, missä meillä on vajetta palveluista ja me tiedetään, että josain on ylitarjontaa. Kyllä minä sen ihan pystypäin pystyn kokeilemaan, että tehdään kahden vuoden projekti, jossa katsotaan, pystytäänkö me jonkin verran ohjaamaan sitä virtaa sinne, missä on tarjota palveluita, ja samaan aikaan pyritään saamaan perusterveydenhuolto ja hyvinvointialueet siihen kuntoon, että ne ovat työnantajina houkuttelevia, ja me saadaan se ammattilaisvirta takaisin julkiselle puolelle, ja silloin reagoidaan siihen tilanteeseen. Eli nämä eivät ole aivan yksiselitteisiä asioita.

Niin kuin tuossa viittasin, me ollaan kuultu lausuntoja, joissa on tehty haastatteluja hyvinvointialuevaikuttajille, virkamiehille ja päättäjille. Siellä on identifioitu noin 600 erilaista korjauskohdetta ja puutetta. Nämä eivät ole semmoisia asioita, että me otetaan hopealuoti jostain ja sillä hoidetaan tämä asia kuntoon, vaan nämä ovat isoja kokonaisuuksia, ja me välillä tarvitaan lisää aikaa. Meidän pitää jollakin lailla käyttää niitä resursseja, mitä meillä on käytettävissä, ja samalla korjata tätä systeemiä yksi palanen kerrallaan. Mutta olen täysin samaa mieltä siitä, että julkisen puolen valmiudesta pitää pitää kiinni.

No, siitä päästään nimenomaan tähän, aivan niin kuin edustaja Forsgrén sanoi, että asiantuntijat ovat moneen kertaan esittäneet pelon, että ammattilaisia lähtee valumaan julkiselta puolelta yksityiselle. Peilaten tähän, mitä äsken sanoin, minä en missään nimessä usko sitä. Siellä on resursseja ottaa vastaan ne potilasmäärät, mitä siirtyy, ilman että ammattilaisia siirtyy, ja toinen asia on se, että tämä on kahden vuoden kokeilu. Lääkärikunta ei tee kauhean lyhytjänteisiä suunnitelmia oman uransa kanssa, ja siksi mielestäni se on tiettyllä tavalla pelottelua. Asiantuntijalausunnoista täytyy myös huomioida se, että sielläkin on tiettyä virittyneisyyttä. Meillä on yksittäisiä asiantuntijalausuntoja, joissa on esitetty molemmat pelot — se, että lähtee työntekijöitä siirtymään yksityiselle puolelle, ja melkein perään on sitten sanottu, että tämä on siitä huono systeemi, että tänne ei oikein saada kokeneita, koska tämä hintakatto ei ole houkutteleva — ja silloin ehkä meidänkin työ päättäjänä on jollakin lailla harrastaa lähdekritiikkiä ja katsoa niitten lukujen taakse. Eli nämä molemmat pelot eivät toteudu missään nimessä. Ainoastaan jompikumpi voi toteutua, ja minä luulen, että kumpikaan ei.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Mitä tulee tähän hintaan ja niin sanottuun rahan syyttämiseen yksityisille terveysjäteille, niin nämä rahat menevät suomalaisten potilaitten ja heidän palveluiden saamisen eteen. Siellä on hintakatto, eli ne hinnat eivät pääse karkaamaan.

Yksi tärkeä asia, mistä on tullut kanssa semmoinen vähän mantranomainen one-lineri, ovat nämä iäkkäät monisairaat. Iäkäs ihminen ei ole automaattisesti monisairas. Helsinki teetätti muistaakseni viime tai edellisenä vuonna kyselyn yli 65-vuotiaille asukkailleen, ja 59 prosenttia kokee, että heidän toimintakykynsä on normaali ja heillä ei ole mitään päivittäistä toimintakykyä rajoittavaa sairautta. Eli monisairaat potilaat ovat myös iäkkäiden joukossa harvinaisuus. Se on päivänselvä asia, että jos monisairas tai pitkäaikaissairas ihminen menee yksittäiselle vastaanotolle sen pitkäaikaissairautensa tiimoilta, niin hän ei varmasti saa siihen semmoista apua kuin hänen kuuluisi saada, mutta heillä on ihan yhtä lailla koskujia, kolotuksia, nivustyrä, yskää, kuumetta ja päänsärkyä, jolloin pätevät ihan samantaiset lainalaisuudet kuin perusterveydenhuollossa muutenkin.

Sitten vielä tästä, mitä on puhuttu omalääkärimallista: En ole itse rinnastanut enkä ole kuullut, että me ollaan rinnastettu tätä omalääkärimalliin. Tämä ei missään nimessä ole sitä. Tämä on kokeilu, jolla me pyritään tasaamaan sitä palveluitten tarpeen ja tarjonnan tasapainoa, ja tällä hetkellä omalääkärimallia kehitetään siinä sivussa. Eli tämä ei ole omalääkärimalli eikä tällä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, vaan tämä on ihan erillinen kokeilu.

Sitten vielä yksi kommentti liittyen tähän hoitotakuuasiaan: Taisi olla edustaja Lyly, joka äsken mainitsi, että hallitus on heikentänyt hoitoonpääsyä. Hoitotakuu on venytetty kolmeen kuukauteen, mutta hoitotakuu ja hoitoonpääsy ovat kaksi eri asiaa. Ensinnäkin nykyään suurin osa edelleen pääsee kahdessa viikossa hoitoon. On ihan totta, että muutama prosenttiyksikön se osuus on heikentynyt, mutta kolmen kuukauden hoitotakuu ei tarkoita kolmen kuukauden hoitoonpääsyä. Sitten hän tähän lisäsi, että yksityisellä puolella pääsee sitten nopeammin — mutta siellä yksityisellä puolellahan ei ole mitään hoitotakuuta, ja he pääsevät tällä hetkellä, niin kuin sanoin, yhdessä vuorokaudessa. Kun täällä ollaan nytten niin kovasti sen hoitoonpääsyn perään kuulutettu, niin toivoisin, että nyt hyväksyttäisiin se tavoite, että me voidaan nytten saada yli 65-vuotiaille parhaimmillaan yhdessä vuorokaudessa se hoito. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Valtola, olkaa hyvä.

17.22 Oskari Valtola kok: Arvoisa herra puhemies! Julkinen terveydenhuolto on myös Orpon hallituksen mukaan Suomen terveydenhuollon selkäranka, myös tulevaisuudessa. Täällä ollaan puhuttu paljon omalääkärimallista, ja jo viime vuoden loppupuolella STM ja VM ovat käynnistäneet ohjelman, jonka tarkoitus on omalääkärimallin kehittäminen. Tällä omalääkärimallilla ja nyt käsittelyssä olevalla lakiuudistuksella ei ole käytännössä mitään yhtenäispintaa siinä, että ne sulkisivat toisiaan pois.

On mielenkiintoista ollut kuulla tässä keskustelussa, että esimerkiksi keskusta on ehdottanut, että lakia muutettaisiin siten, että ohjattaisiin työntekijöiden sairausvakuutusrahat hyvinvointialueille. [Hilkka Kemppi: Ei!] Tämähän on käytännössä käsittämätön idea.

Tässä yli 65-vuotiaiden valinnanvapauskokeilussa on siis kyse määräaikaaisesta kahden vuoden kokeilusta, jossa kokeillaan käytännössä täysin uutta mallia Kela-korvausten käyttöön. Käyttöön ollaan ottamassa kilpailutusta, jossa palveluntuottajat kilpailutetaan. Siellä on olemassa hintakatto palveluille. Tähän kilpailutukseen otetaan esimerkiksi vastaanotto-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

käynti, verikokeet, EKG, keuhkokuvatutkimukset ja myös esimerkiksi puhelinsoitto tulokista asiakkaalle takaisin saman hinnan alle. Tämä on siis täysin uutta meidän sairausvakuutusjärjestelmässä. On arvokasta, että me kokeilemme tätä, ja tämä voi olla myös yksi malli tulevaisuudessa rakentaa omalääkärijärjestelmää, jossa sitä tuettaisiin sitten yksityiseltä puolelta.

Niin kuin aikaisemmin puheenvuorossani sanoin, tämä raha ei ole pois hyvinvointialueilta. Hallitus on käyttämässä joka vuosi miljardin lisää julkiseen terveydenhuoltoon, eli joka vuosi sinne laitetaan miljardi euroa lisää. Tämä on väliaikainen kahden vuoden valinnanvapauskokeilu, joka rahoitetaan valtion rahoittamana sekä sairausvakuutusmaksuista, joita ei valiokuntamme, eli sosiaali- ja terveysvaliokunnan, lausunnon mukaan edes voi ohjata lähtökohtaisesti hyvinvointialueille. Hallituksen esityksen mukaan tämä ei myöskään siirrä henkilöstöä hyvinvointialueilta yksityiselle puolelle, nimenomaan tämän kokeilun määräaikaisuuden vuoksi.

Monissa lausunnoissa kritisoitiin, että tämä malli ei sovi optimaalisesti monisairaille yli 65-vuotiaille. Tämähän pitää aivan paikkansa, ja olen siitä täsmälleen samaa mieltä, mutta kuten edustaja Väyrynen edellisessä puheenvuorossa ansiokkaasti totesi, eivät kaikki yli 65-vuotiaat ole missään tapauksessa monisairaita. Heillä on aivan samanlaisia, ehkä yksi tai kaksi perussairautta, joihin esimerkiksi tämä kolme käyntiä vuodessa toimii oikein hyvin. Lisäksi heillä voi olla yksittäisiä vaivoja tai sairauksia, joiden hoitoon tämä 20 minuutin vastaanottokäynti toimii oikein hyvin. Esimerkkejä tällaisista perussairauksista, joihin esimerkiksi tämän kokeilun kolme käyntiä vuodessa sopivat hyvin, ovat hypertonia eli verenpainetauti, kakkostyypin diabetes, kilpirauhasongelmat, akuutit infektiot tai muut akuutit sairaudet.

Sitten vielä loppuun kokeista: Tähänhän on suunniteltu kilpailutettavaksi verikokeet, sydänfilmi ja keuhkokuva. Näiden hinnat, jos niitä hallituksen esityksestä katsoo, ovat jopa kymmenesosa tällä hetkellä yksityisten palveluntarjoajien listahinnoista, eli kilpailutus on tältä osin ollut erittäin hyvää.

On tärkeää, että tämä valinnanvapauskokeilu ja sen kokemukset käytetään hyödyksi, kun malleja terveydenhuollon järjestämiseen tulevaisuudessa mietitään. Tämä on kannatettava kokeilu, ja tutkitaan tarkasti sen vaikutukset käytännössä. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen on pois. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

17.27 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Jokainen ihminen on oikeutettu laadukkaaseen hoitoon ja nopeaan hoitopääsyyn. Se on yhteinen tavoite ja se on ilman muuta selvää. Iso kuva on kuitenkin se, että hallitus on leikannut kaksi miljardia euroa julkisista sosiaali- ja terveyspalveluista ja laittanut noin puoli miljardia euroa yksityisten sotejättien tukemiseen. Tämä yhtälö on kiistaton, ja se on erittäin ongelmallinen tilanteessa, jossa alijäämämenettelyyn on tämänpäiväisen tiedonkin mukaan joutunut kolme hyvinvointialuetta. Meidän suuri tehtävämme on pelastaa julkinen sote, ja se onnistuu vain, jos löydämme tasapainon, jossa julkinen kantaa suurimman vastuun ja yksityinen täydentää sitä luontevasti. Hyviä esimerkkejä meillä on maa täynnä. Voisin nostaa niitä vaikka Päijät-Hämeestä.

Jos kommentoisin tätä kokeilua ideologiselta pohjalta, niin kannattaisin kokeilua vahvasti. Olen kuitenkin saanut istua sosiaali- ja terveysvaliokunnassa täälläkin istuvien kol-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

legoiden tavoin kaikki nämä kuulemiset, ja on kiistatonta, että saamamme asiantuntija-aineisto on melko selkeää: tätä kokeilua ei laajasti kannateta. Kauniista puheista huolimatta tämä esitys ei turvaa palveluita ihmisille. Tämä kahden vuoden kokeilu voi riittää pahimmillaan romahduttamaan julkisen puolen palvelukyvyn. Siitä hiukan myöhemmin lisää.

Vaikka yli 65 vuotta täyttänyt voi käydä jatkossa yksityisessä terveydenhuollossa yleislääkärin vastaanotolla julkisen hinnalla, niin ongelmia tämä ei vie pois. Tämä lisää kustannuksia ja hoidon pirstaloitumista suomalaisille ihmisille, erityisesti ikäihmisille. Tämä lisää lääkäripulaa, josta kärsivät ennen kaikkea ikääntyneet suomalaiset. Tämä lisää alueellista eriarvoisuutta, josta kärsivät ennen kaikkea ikääntyneet suomalaiset ja maakuntien ihmiset. Siksi keskusta esitti hylkyä, ja sitä on jo tässä salissa kannatettu.

Oma vaihtoehtomme lähtee siitä, että kun valtion omaisuutta myydään tämän kokeilun vuoksi, niin ne rahat tulee käyttää omalääkärimallin käyttöön ottamiseen kaikkialla Suomessa. — Aikaisemmin keskustelussa on esitetty virheellistä tietoa siitä, että keskusta olisi käyttämässä esimerkiksi sairausvakuutusmaksuja omalääkärimallin rakentamiseen, mutta se ei pidä paikkaansa. — Nimenomaan nämä resurssit, mitä tulee Suomen omaisuuden myynnistä.

Keskusta lähtee myös siitä, että Kela-korvauksia edelleen tarvitaan mutta ne tulisi ohjata olemassa oleviin aukkokohtiin julkisissa palveluissa. Näitä ovat esimerkiksi naistentaudit, hammashoito ja hedelmöityshoidot, joissa julkinen taho ei kykene palvelemaan vielä riittävän hyvin. Tällöin myös korvaussummat nousisivat, kun yleislääkärivastaanottojen määrä vähenisi.

Yksityistäkin tarvitaan ja sitä tulee edistää muun muassa henkilökohtaisen budjetin ja palvelusetelien avulla, joita keskusta on ollut voimakkaasti tukemassa osaksi sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä.

Vastustamme hallituksen kokeilua, sillä sen perustelut eivät pidä paikkaansa:

Hallitus väittää, että tämä keventää hyvinvointialueiden jonoja. Ei kevennä, sillä lääkäripula vaivaa. Vaarana on, että yksityiseen terveydenhuoltoon siirtyy yleislääkäreitä julkisesta terveydenhuollosta. Tämä johtaa lääkäripulaan ja ostotyövoiman käyttöön julkisissa palveluissa.

Tämä tulee yksilöille kalliimmaksi. Hintakatto tulee johtamaan siihen, että vastaanottoajat ovat enintään 20 minuutin mittaisia, eli jatkossa asiakas joutuu käymään ensin kolme tapaamista: jos hän on vaikka monisairas, hän joutuu käymään kolme tapaamista yksityisellä ja sen jälkeen siirtymään julkiselle puolelle, maksamaan molemmista omavastuut, ja lisäksi nämä tapaamiset ovat kestoaltaan riittämättömiä monen asian hoitamiseen. Hallitus väittää, että tämä vahvistaa asiakkaan valinnanvapautta ja valinnanvapaus voisi edistää potilas—lääkäri-suhteen jatkuvuutta ja parantaa asiakkaan kokemusta palveluiden laadusta, mutta kuulemisessa on kuitenkin käynyt esille, että hoidon jatkuvuus nimenomaan kärsii, eli perustapaaminen tuntemattoman lääkärin kanssa on tehotonta tapaamista. Selität aina vaivasi uudelleen ja uudelleen, lääkärit vaihtuvat ja tämä hoidon jatkuvuus vain pahenee. Vaikka yksityisellä lääkärillä toteutuisi nämä kolme kertaa, niin asiakas joutuu sen jälkeen siirtymään julkiselle puolelle ja hyppimään järjestelmän ja lääkäreiden välissä. Malli ei myöskään palvele ikäsairauksien tehokkaassa hoitamisessa, jolle tarve on tavallisesti yli kolme tapaamiskertaa.

Suomelle tämä tulee kalliiksi, se ei edistä vaikuttavaa terveydenhuoltoa, kustannustehokkuus on huono. Terveystenhoitojärjestelmän toimivuus on kaiken edellytys, ja sen edellytys on se, että meidän palvelupolut ovat kunnossa. Tämä pirstaloi olemassa olevia palve-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

luita, ja mielestäni on epäreilua, että me sanoitamme tätä parannuksena erityisesti ikäihmisille, joiden hoidon jatkuvuudesta tulisi meidän kaikkien olla huolissamme. Ei ole reilua, että ihminen joutuu jatkuvasti selittämään vaivojansa ja murheitansa ja hakeutumaan lääkärin vastaanotolle maassa, jossa terveyskeskuksia keskitetään ja hoitoonpääsy menee jatkuvasti kauemmas. Myöskään kustannusten kasvun näkökulmasta tämä ei palvele suomalaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistä.

Toivomme kovasti, että hallitus ottaisi tämän keskustan mallin käsiteltäväkseen, näkisi mahdollisuudet esimerkiksi Kela-korvausten uudelleenkohdentamisessa, omalääkärimallin mahdollistamisessa kaikkialle Suomessa. Te puhutte omalääkärimallista paljon, mutta resurssit ovat vielä riittämättömiä. Ottakaa tästä resurssit siihen, että omalääkärimalli todella saadaan toimimaan tässä maassa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

17.34 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Ihan pari kommenttia tähän edustaja Kempin äskeiseen puheenvuoroon. Se alkoi kahden miljardin leikkauksilla hyvinvointialueilta ja lisäksi 500 miljoonan euron tuesta yksityiselle terveysbisnekselle, ja sen jälkeen taisi olla maininta, että tämä ei nyt varsinaisesti ole mikään ideologinen puhe.

Ensinnäkin: Me emme ohjaa tukea yksityiselle terveysbisnekselle emmekä terveysjärjestöille. Me yritetään löytää keinoja, joilla me saamme palvelua tarvitseville tarjottua niitä palveluita erilaisilla tuotantotavoilla. Tässä on nimenomaan huolehdittu hintakatosta, ja minä itse uskon, että tämä on erittäin toimiva systeemi sitä ajattelen, että tässä ei tule sitä niin sanottua yksityisten rahastusta, mitä pelätään. Sen sanottuani täytyy sanoa, että meillä on ollut myös epäonnistuneita malleja, ja sen takia niitä korjataan. Kaikki Kela-korvausmallit eivät ole toimineet niin kuin niitten on pitänyt.

Toinen asia, kahden miljardin leikkaukset: Meillä kuitenkin hyvinvointialueitten rahoitus nousee joka vuosi miljardista kahteen tämänkin hallituskauden aikana. Enkä sano, että se on meidän antamaa rahaa, enkä sano, että se on teidän antamaa rahaa, mutta on hyvä muistaa faktat, että hallituskauden alussa hyvinvointialueiden rahoitus oli noin 24 miljardia euroa ja tämän kauden lopussa se tulee olemaan sen 28—29 miljardia euroa.

Se korostaa sitä tarvetta, mihin te vastasitte silloin, kun soteuudistus tehtiin. Se oli valtava urakka, ja se tuli juurikin siihen tarpeeseen, niin kuin te itsekin sanoitte silloin, kun te olitte tekemässä sitä, että hallitsematon kulukehitys täytyy jollakin lailla taittaa. Siksi minä koen vähän harmilliseksi tämän toistuvan retoriikan, että ikään kuin ollaan miljarditolkulla leikkaamassa siitä ennustetusta tarpeesta, koska se on juuri se, mitä haluttiin tällä uudistuksella saavuttaa, ja sitä tavoitellaan nytten.

Toinen asia on se, että kun viitataan aina palveluiden keskittämiseen, niin olitteko te aidosti siinä uskossa, että kun mennään järjestelmästä, jossa on 300 järjestäjää, järjestelmään, jossa on 22 järjestäjää, niin silloin esimerkiksi meidän perusterveydenhuollon verkosto ei tule tiivistymään. Jos te olitte, niin mitä te oikein ajattelitte? — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Yhden minuutin vastauspuheenvuoro, edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

17.36 Hilikka Kemppi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos edustaja Väyrykselle kommentista tähän aiheeseen. — Kyllähän se on relevanttia, että

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kaksi miljardia euroa leikataan sosiaali- ja terveystalouksista, julkisista palveluista. Jos se ei olisi leikkaus, niin miksi se on hallituksen säästölistalla, miinusmerkki edessä — suoria säästöjä, joista osa kohdistuu eri suunnille palvelujärjestelmään, muun muassa ikäihmisten kotihoidon käynteihin? Kyllähän se on leikkaus.

Te kuvaatte näitä säästöjä kauniilla nimillä. Sanotte niitä esimerkiksi byrokratian puruksi, tai kuvaatte, että tämä on digitaalisuuden lisäämistä, mutta silloin pitäisi osoittaa resursseja. Jos on byrokratian purku, niin alkää ottako rahoja pois, koska silloin sen tekeminen muuttuu mahdottomaksi, ei se ole byrokratian purkua. Tai jos te haluatte tehdä digitalisaation edistämistä, niin tunnistakaa, että se myös lisää kustannuksia.

Käytännössä tässä mallissa kustannukset kasvavat, sillä myös ansaintalogiikka lääke-reillä on hyvin erilainen. Yksityisissä palveluissa jokainen suorite tuottaa lisähyötyä, [Puhemies koputtaa] ja se tulee lisäämään kustannuksia asiantuntijoiden mukaan.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Takaisin listalle. Edustaja Forsgrén, olkaa hyvä.

17.38 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa herra puhemies! Tehdäänpäs nyt asia selväksi: On totta, että hallitus laittaa lisää rahaa teknisesti hyvinvointialueille, mutta ei siinä mitassa, mitä tarve on. Eli jos meidän väestö ikääntyy, palvelutarve kasvaa, meillä on enemmän ikäihmisiä, jotka tarvitsevat laajemmin palveluita, ja rahoitus ei vastaa tätä tarvetta, niin silloin se on teknisesti leikkaus näitten ihmisten palveluista, jotka käyttävät julkisia sosiaali- ja terveystalouksia.

No, sitten, tämä hallituksen esityshän vahvistaa monikanavarahoitusta. Kun asiantuntijat ovat sanoneet, että tätä monikanavarahoituskokonaisuutta pitäisi lähteä purkamaan, se tarkoittaa sitä, että meillä on tällä hetkelläkin tilanne, missä työterveyden piirissä olevat saavat huomattavasti paremmat palvelut kuin vaikka ne ihmiset, jotka ovat pelkästään julkisella puolella. Ja tämä yksityinen Kela-korvausjärjestelmä ei tässä mallimuodossaan ole toiminut, valitettavasti, ei yli 65-vuotiaitten osalta mutta ei joiltain osin muutenkaan Kela-korvausjärjestelmien kautta, ja se on johtunut siitä, että tällä hetkellä — niin kuin tässäkin kyseisessä esityksessä se tulee johtamaan siihen — palvelun piiriin tulee useampi ihminen, jolla on jo varaa yksityiseen palveluun, eli meidän kansanedustajien kaltaisia, joilla on varaa käyttää palveluita.

Sen takia ajattelenkin — mitä asiantuntijat ovat nostaneet esille — että kun on rajalliset resurssit, niin silloin niillä muutamallakin sadalla miljoonalla eurolla on merkitystä, vaikka koko sotejärjestelmässä puhutaan miljardeista. Eli ne asiantuntijat ovat nostaneet esille, että kun eletään tilannetta, missä hyvinvointialueet eivät pysty toimittamaan sitä palvelua, mitä siellä tarvitaan, niin vähäisetkin resurssit pitäisi laittaa sinne, missä eniten niitä palveluita tarvitsevia on, ja tämä hallituksen esitys tekee päinvastoin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

17.40 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Sitten haluan jatkaa vielä edustaja Väyrysen kysymyksestä liittyen tähän keskittämiseen, onko soteuudistus keskittävä malli. Kysyitte, mitä keskusta oletti. Kyllä minä oletan, että me pidämme huolta siitä, että Suomessa on turvallinen ja saavutettava sosiaali- ja terveystalouksien verkko, oli malli mikä hyvänsä. Kertakaikkisesti tämän pitäisi olla yhteiskunnallisesti kestävä arvo jo pelkästään turvallisuuden näkökulmasta.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Minä tulen hyvinvointialueelta Päijät-Hämeestä, jossa sote aloitettiin noin seitsemän vuotta ennen lainsäädäntöä, ja meillä on jokaisessa kunnassa palvelut. Kyllä se on mahdollista, ei soteuudistus alueella keskitä, vaan se, mikä keskittää, on se, että nyt leikataan niin rajulla vauhdilla, niin nopeasti palvelutarpeen kasvaessa. Yli 85-vuotiaiden ikäihmisten määrä tuplaantuu seuraavien 10—15 vuoden aikana, ja samaan aikaan leikataan. Se tarkoittaa väheneviä resursseja per palvelun tarvitsija, ja sitä kautta se tarkoittaa leikkauksia palveluiden saatavuuteen. Nyt kun se tehdään näin nopeasti katsomatta, mitä hyvinvointialueilla on napin painalluksen, soteuudistuksen, jälkeen tapahtunut, tunnistamatta esimerkiksi koronan tuomaa valtavaa hoitovajetta tai hoitajien epävarmaa työmarkkinatilannetta ja soten keskellä valtavaa kuormitusta — kaikkea, mitä se on luonut sen jälkeen, kun me painoimme täällä nappia soteuudistukselle — niin minusta hallitus toimii erittäin laput silmillä, sumussa tässä tilanteessa. Tulisi kyetä tunnistamaan, että kun soteuudistuksen napin painalluksesta on sen verran aikaa ja välissä on tapahtunut niin paljon ja kaksi vuotta on tätä hallituskautta takana, niin kipin kapin esityksiä tähän taloon siitä, miten voidaan turvata meidän julkisten palveluiden tilanne tässä maassa.

Sitten toivon, että nyt kun tehdään tällainen Kela-valinnanvapauskokeilu yli 65-vuotiaille ja sanoitetaan se kansalle niin, että väki uskoo, että hoitojonot todella loppuvat, niin tämän esityksen kohdalla tunnistettaisiin, että todellisuus tulee kuitenkin olemaan se, että hoitojonot pahenevat ja ihmisten taloudellinen taakka palveluiden maksamisesta kasvaa. Toivoisin todella, että kykenisitte katsomaan tilannetta silmiin ja tunnistamaan sen, että yksityisten palveluiden ansaintalogiikka on erilainen kuin julkisen palvelun, ja tämä tulee asiantuntijoiden mukaan lisäämään kustannuksia eli pahentamaan alueiden tilannetta.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Väyrynen, olkaa hyvä.

17.42 Ville Väyrynen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Ei ole tarkoitus pitkittää tätä. Minulla on semmoinen tunne, että tässä ei tämän illan päätteeksi voittajaa julisteta tälle keskustelulle. Mutta ihan pari kommenttia:

Ensinnäkin meillä on jokaisessa kunnassa edelleen palvelut. Meillä on hyvinvointialueet, joista jokainen tavallaan kuntiin järjestää ne palvelut. Palvelut eivät ole jokaisessa kunnassa vain siitä kivijalasta kiinni. Meillä on muuttuva maailma, ja niin kuin edustaja Kempin tuossa sanoi, meillä on myös lisääntyvä palveluntarve. Meidän täytyy keksiä uusia tapoja tuottaa niitä palveluita. Se ei ole aina siitä kivijalasta kiinni.

Edelleenkin pidän äskeisestä kommentistani kiinni. Niin kuin edustaja Forsgrén sanoi, palveluntarve kasvaa ja siihen nähden meillä leikataan menoja, mutta se on se, miten minä olen ymmärtänyt koko soteuudistuksen tavoitteen. Näin se sanoitettiin silloin, kun minä olin toistakymmentä vuotta sitten terveydenhuollon ammattilaisena käytännön töissä. Sannottiin, että nyt pyritään tämmöiseen isoon uudistukseen, jo edellisillä kausilla. Minä ihmettelin, että no minkä takia. Sen takia, kun meillä palveluntarve kasvaa ja kulut kasvavat hallitsemattomasti, sitä kehitystä pitää taittaa. Mielestäni on erittäin vahva yksinkertaistus, että myydään sillä se ajatus, että täällä leikataan.

Oikeastaan vähän viittaa edustaja Kempin puheenvuoroon siinä mielessä, että me olemme kyllä syyllistyneet siihen, että me käymme edelleen tätä typerää keskustelua, että teidän sote, teidän vika. Tämä tilanne ei ole kenenkään vika. Fakta on kuitenkin se, että me ollaan isoissa ongelmissa meidän palveluitten järjestämisen kanssa tällä hetkellä. Meidän pitää yhdessä löytää siihen keinot, ja minä uskon, että hyvinvointialueet ja kansalaiset toi-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

voisivat, että tästä talosta tulisi jonkunnäköinen positiivinen signaali. Itse asiassa meidän hoitoonpääsy on tällä hetkellä parempaa kuin se on ollut moniin vuosiin, ja siltikin kansalaiset luottavat järjestelmään huonommin kuin pitkään aikaan. Silloin tässäkin salissa pitäisi ehkä katsoa peiliin, annetaanko me semmoista viestiä kansalaisille, mitä meidän pitäisi antaa. Minä toivon, että me päästäisiin siinä asiassa eteenpäin, ja tämä on meille molemmille puolille evästykseksi, koska me ollaan todella siinä.

Tästä uudistuksesta tai kokeilusta minä edelleenkin sanon, että meillä on tilanne, jossa meillä ei ole palveluita tarjottavana. Meillä on tilanne, jossa huomiselle on Keski-Suomessa 222 vapaata aikaa. Ne kannattaa kokeilla käyttää, ja siellä on se hintakatto. Se on 28 euroa per potilas eli sama kuin julkisella puolella. Tämäkin on yritetty huomioida. Me nähdään, miten tämä toimii. Jos tämä toimii huonosti, niin korjataan ilman muuta. Tätä pitää seurata. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitos. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

17.45 Hilikka Kemppi kesk: Lämmin kiitos, arvoisa puhemies! Edustaja Väyrysellä oli hyvä puheenvuoro. Se on todella näin, että meillä on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, ja se on kestävä sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitus, ja oli myös vahva signaali hyvinvointialueille siitä, että eduskunta yhdessä hoitaa tämän kysymyksen puoluerajat ylitäten. Kannustan vahvasti, että mikäli kutsu tällaiseen parlamentaariseen pöytään tulee, missä voisimme sopia sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen vaatimista korjaussarjasta, muutoksista, tarpeista ja mahdollisista säästökohteista, niin kyllä minä lupaan oman puolueeni varapuheenjohtajana, että keskusta tulee olemaan siinä pöydässä ja erittäin aktiivisesti mukana sopimassa näistä asioista yhdessä kokoomuksen ja muiden puolueiden kanssa. Tunnistan, että yhteisiä tulevaisuudenkuviakin varmasti voisimme löytää, esimerkiksi sen, miten voisimme luoda sosiaali- ja terveyspalvelualan työntekijöille turvallisuutta omaan työhönsä. Kyllä se edellyttäisi jonkinlaista parlamentaarista sopua siitä, että ensinnäkin heidän työsuhteitaan tarvitaan ja heidän osaamistaan tarvitaan, ja sitten siitä, että me voisimme kehittää tätä tuottavuutta ennen kaikkea, kuten luoda yhdessä digitaalisia malleja. Esimerkiksi tänään olin kuulemassa tällaisesta mallista, millä pystytään terveydenhoitajien ja sairaanhoitajien työaikaa säästämään useita kymmeniä prosentteja sillä, että nämä kirjaukset tehdään digitaalisesti sanelulla, joka sitten litteroidaan tekoälyn avulla tämmöisiin kaavakkeisiin, mitä sosiaali- ja terveyspalveluissa tarvitsee raportoida. Nähdäkseni tämänkaltaiset innovaatiot, lääkerobotit, erilaiset digitaaliset ratkaisut, voisivat tarjota valtavan suuren tuottavuushypyn sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Mutta sitten olen myös nähnyt sen, että jos näitä muutoksia ajetaan piippuun liian nopeasti, niin meillä ei ole muuta keinoa säästää kuin seinät ja työsuhteet eli ihmiset siellä palveluissa. Tämän edustaja Väyrynen varmasti tunnistaa hyvin, kun on itsekin ollut sairaalamaailmassa töissä ja nähnyt sitä arkea. Se hoito on hyvin henkilöintensiivistä, ja se kerta kaikkiaan tarvitsee muistaa, että tämmöisiä tuottavuushyppyjä ja säästöjä voi tehdä muutaman vuoden säteellä mutta ei vuodessa, niin kuin nyt vaaditaan. Se on minusta ollut keskustaltakin virhe, että me teimme lain, jossa oli arvioitu liian tiukaksi tämä alijäämän kattamisen aikataulu, mutta toivon, että hallitus kykenee sen nyt yhdessä tunnistamaan silloisten hallituspuolueiden kanssa ja korjaamaan sen, koska ei ole varmastikaan kenenkään eduksi, että säästöjä tehdään liian nopeassa aikataulussa. Me romutamme sellaista, mikä on toimivaa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön (2005) tehtyjen muutosten hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Hallituksen esitys HE 35/2025 vp

Valiokunnan mietintö StVM 12/2025 vp

Osittain ainoa, osittain toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Osittain ainoaan, osittain toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Ensin päätetään sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön StVM 12/2025 vp pohjalta ainoassa käsittelyssä Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön (2005) tehdyistä muutoksista ja sitten toisessa käsittelyssä lakiehdotuksesta. — Keskustelu. Edustaja Keskisarja, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.49 **Teemu Keskisarja ps:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys nostattaa lähimenneisyydestä ahdistavia muistoja. Onko siitä todella vain muutama vuosi? En tiedä, en väitä, kysyn teiltä muistavaisemmilta, tietäväisemmiltä: menikö homma näin? Me kätkimme kasvomme kuin niqabiin. Sulutimme maakuntia ja suljimme ovia. Lymysimme sulkujen takana. Kartoimme rakkaita omaisia. Riistimme lapsilta kosketuksen ja läsnäolon. Siksikö, että riskiryhmä sai hieman pidemmän varjoelämän?

Tivasimme toisiltamme vilkkuja ja passeja. Tykitimme suoneen leikkaamatonta, sataprosenttisen priimaa rokotekamaa jopa puolen tusinaa annosta. A-studion jokailtaisten tau-tiivisaiden mukaan ne kaikki antoivat hyvän suojan vakavinta tautimuotoa vastaan. Vainosimmeko me lähimmäistä, joka syystä tai toisesta ei suostunut piikille?

Se siitä. Minä en jaksa jälkiviisastella, eikä minulla ole siihen lääketieteellistä asiantuntemusta. Paneudun nykyhetkeen. Hallituksen esitys Maailman terveysjärjestön kansainvälisen terveyssäännösten lisäyksistä ei ole paholaisen paperi. Tuskin tämä merkitsee WHO:n miehitystä taikka lääkefirmojen salaliittoa. Lakiesitys menee läpi. Menköön. Turha pitkittää tätä keskustelua tyhjässä salissa.

Mutta tulevaisuutta kohti lausun kainon toivomuksen: Koronahistoria Suomessa odottaa kirjoittajaansa, epidemiologian sijaan koronan oikeushistoriaa sekä kulttuuri- ja yhteiskuntahistoriaa, jopa psykohistoriaa. Yksi kiintoisa näkökulma on pakkorokotusvastaisten ihmisten rehabilitointi. Eri alojen työläisille ja yrittäjille koitui pakkorokotusvastaisuudesta kohtuuttomia kärsimyksiä. Rehabilitointi ei tarkoita vikapäiden etsimistä tai kosta eikä varsinaista hyvitystäkään. Toivon vain, että historiantutkimus palauttaa koronatoimien uhrien maineen ja kunnian.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

17.52 **Juha Hänninen kok:** Arvoisa puhemies! Kaikki turvallisuusuhat eivät kanna mukanaan savua ja meteliä. Ne eivät vyöry rajan yli panssarein vaan voivat kulkea ilmassa, matkustajissa tai yksittäisessä pisarassa. Myös terveysturvallisuus on osa kansallista turvallisuutta. Koronapandemia osoitti, että kriisi ei kysy kansallisuutta, se ei pysähdy rajalle

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

eikä anna armoa, jos emme ole ajoissa valmiina. Siksi meidän on oltava valppaita, ja siksi meidän on varauduttava. Nyt käsiteltävä esitys tuo selkeyttä ja nopeutta kansainväliseen yhteistyöhön juuri tällaisissa tilanteissa. Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön tehdyt muutokset antavat selkeämmän pandemiahäätätilan määritelmän, vahvistavat valtioiden välistä koordinaatiota ja ennen kaikkea parantavat varautumista seuraavaan kriisiin.

Arvoisa puhemies! Yksikään maa ei selviä yksin, eikä yksikään maa voi luottaa vain siihen, että seuraava pandemia pysyy poissa. Meidän on tehtävä yhdessä työtä sen torjumiseksi varhain ja tehokkaasti. Suomi säilyttää täyden kansallisen päätäntävällän tässä asiassa. WHO ei voi velvoittaa meitä mihinkään ilman meidän omaa suostumustamme, mutta tämä sopimus antaa meille paremmat välineet toimia ajoissa ja muiden kanssa.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on puoltanut esitystä yksimielisesti. Se on korostanut, että kyse on vastuullisesta varautumisesta. Pandemiahäätätilan selkeä määrittely ja kansainvälisen yhteistyön tehostaminen ovat tarpeellisia ja oikeasuuntaisia muutoksia. Erityisesti valiokunta nostaa esiin sen, että kansallisen päätösvallan rajat pysyvät. WHO:n suositukset ovat edelleen luonteeltaan neuvoa-antavia, ja lopulliset päätökset tehdään Suomessa suomalaisin perustein, suomalaisissa pöydissä.

Arvoisa puhemies! Maailma muuttuu, ja se muuttuu nopeammin kuin koskaan ennen. Vastaamme näihin muutoksiin parhaiten sillä, että toimimme yhdessä ja että varaudumme viisaasti. Tämä ei ole uhkapeliä, tämä on varautumista. Valppaus ja varautuminen ovat turvallisuuspolitiikkaa sen tärkeimmässä muodossa, niin puolustuksessamme kuin terveytemme takaamisessa. Siksi kannatan hallituksen esitystä ja kiitän sosiaali- ja terveysvaliokuntaa sen perusteellisesta ja vastuullisesta valmistelusta. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Strandman on poissa. — Edustaja Merinen, olkaa hyvä.

17.56 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Ensimmäisenä esitän, että mietinnön perustelut muutetaan vastalauseemme mukaisiksi.

Ja sitten: Olen paljon pohtinut tätä korona—WHO-keskustelua, ja tähän on silleen jotenkin semmoinen surullinen esimerkki tästä nykyajan keskustelukulttuurista, että tässä on hirmu paljon tullut semmoinen vastakkainasettelu, ja varsinkin somessa. — Tämä on edustaja Sillanpäälle omistettu puhe. — Yritän nyt hyvällä puhua, koska huomaan, että itsekin meinaan syyllistyä siihen. Tässä koronarokotuskeskustelussa on paljon semmoista, että jos teet näin, niin teet täysin väärin ja ajattelet täysin väärin, ja sitten jos teet näin, niin sitten teet myös täysin väärin. Semmoista keskikohtaa ei oikein ole hirveästi. Tässä on hirveästi semmoista vastakkainasettelua.

Minusta, nyt jos miettii jälkeinpäin, se keskustelu meni hirmu nopeasti korona-aikana semmoiseksi ihan älyttömäksi, että jos joku ei suostunut ottamaan jotakin rokotusta, niin sitten se oli heti tosi hankalaa. Jos muistetaan, minkälaista kaupassa oli, kun joku ihminen tuli ilman maskia vastaan, niin kyllähän me ihmiset vähän siitä sekoiltiin.

Minä ehkä heitän tässä kritiikkiä vähän kummallekin puolelle. Ei oikeastaan semmoista keskustelua ollut hirveästi, missä ihmiset olisivat menneet kysymään toiselta, että no hei, miksi ajattelet näin — eikä sitä tunnu olevan vielääkään esim. tuolla meidän valiokunnassa.

Ihan huomasin tämän jälkikäteen itsekin tämän esityksen käsittelyssä, että hirmu herkästi sitä edelleen lähtee siihen, vähän niin kuin lyttäämään sitä toisen näkökulmaa. No,

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

mutta harvoinhan tuommoinen tyyli elämässä toimii. Olisi jälkikäteen ajateltuna aina mielenkiintoista ymmärtää, mistä kokemuksista tulevat tällaiset näin jyrkät näkemykset.

Minulle tämä herättää aina mielikuvan semmoisesta nuorison keskustelusta TikTokissa. Nuoret aina TikTokissa kommentoivat, kun on joku väantö menossa jollain kahdella vaikuttajalla keskenään, että kumpi ottaa w:n ja kumpi ottaa l:n. Se tarkoittaa siis, että kumpi ottaa ”win” ja kumpi ottaa ”loss”, ja siinä välillä ei ole mitään.

Toivoisi, että tulisi semmoisia sopeuttaviakin keskusteluja. Mielenkiinnolla jään kuuntelemaan, mitä kaikilla on sanottavana. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitos. — Edustaja Rintamäki, olkaa hyvä.

17.59 Anne Rintamäki ps: Arvoisa puhemies! Käsitlemme hallituksen esitystä eduskunnalle Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön tehtyjen muutosten hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi. Tarkoituksena on ajantasaistaa säännöstöjä, jotka ovat varsinkin korona-ajan jäljiltä uudistamisen tarpeessa. Tavoitteena on parantaa kansainvälisiä välineitä pandemioiden ja muiden terveysuhkien ehkäisyyn ja torjuntaan sekä päivittää säännösto teknologisen kehityksen mukaiseksi. Keskeisiä muutoksia ovat esimerkiksi pandemiahätätilanteen määritelmän muuttaminen, säännösto soveltamisalan laajentaminen tautien ehkäisystä myös varautumiseen, kansanterveysuhkien estämisvelvoitteen asettaminen, keskeisten valmiuksien määrittely sekä koordinoivan rahoitusmekanismien ja sopimusvaltioiden komitean perustaminen.

Arvoisa puhemies! Tavan kansalaisia on tässä lainvalmistelussa puhuttanut se, miten paljon Maailman terveysjärjestölle ollaan valmiita siirtämään valtaa kansallisista käsistä. Maailman terveysjärjestö eli WHO on läpikotaisin poliittinen järjestö, ja kansainvälisenä toimijana siihen heijastuvat luonnollisesti jäsenmaiden väliset suhteet sekä yleinen maailmanpoliittinen tilanne. Tästäkin näimme varsinkin korona-aikana esimerkkejä. On tietysti ollut merkkejä myös siitä, että WHO:lle haluttaisiin antaa enemmänkin suoraa toimivaltaa jäsenmaihinsa. Joissakin puheenvuoroissa on tuotu esiin, että pandemioiden hillintä olisi helpompaa, jos kaikki maat toteuttaisivat samanlaista politiikkaa asiassa. Kyseenalaistan tätä kuitenkin jo ihan sillä perusteella, että eri mailla on erilaiset tilanteet ja olosuhteet, aivan kuten muissakin asioissa. Eri maat toteuttivat hyvinkin erilaista politiikkaa koronan torjunnassa.

Arvoisa puhemies! Kuten yleensäkin, perussuomalaisille kansallisen toimivallan säilyminen on sydämen asia. Samoin sananvapaus ja yksilön oikeus määrätä omaa kehoaan. Korona-aika osoitti, että kriittiset äänenpainot toimia kohtaan vaimennettiin. Kokoon-tumisrajoitukset, etenkin lapsia ja nuoria koskevat, olivat melkoinen karhunpalvelus näin jälkikäteen ajateltuna. Mielenterveysongelmat lähtivät rajuun kasvuun ihmisten eristäydyttyä toisistaan sosiaalisen kanssakäymisen pelossa.

Ravintola- ja tapahtuma-alan yrittäjänä muistan, miten karulla tavalla koronapassi löi yrittäjän arkeen. Jos vaadit passia, sait pitää ravintolan muutosjärjestelyin toiminnassa saaden osalta asiakkaista stasileiman päällesi. Jos taas et ottanut koronapassia käyttöön, ravintola piti pitää suljettuna. Oli tanssi- ja laulukielto ja tiukat aikarajat. Monet ravintolat saivat pistää lapun luukulle. Samaan aikaan esimerkiksi Tanskassa homma hoitui pikatestein ja ravintolat pursusivat asiakkaista.

Ihmiset oppivat tuona aikana käyttämään toisiaan, ja muistan, että kun menin ostoksille, huomasin hyllyjen välissä unohtaneeni maskin autoon. Tuomio oli jo tullut muutamalta

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kanssa-asiakkaalta tuimana katseena, ja pelastauduin tilanteesta tutun myyjän pisteellä saaden häneltä maskin kasvojeni peitoksi. Aivastus oli suurin rike, minkä saatoin ihmisten ilmoilla tehdä. Konnat toki nauttivat tuosta maskiajasta, kun sai luvan perästä peittää kasvonsa päiväsaikaan keikoilla.

Toivottavasti tuosta Suomi sulkuun -ajasta on opittu jotakin. Ainakin toivon, että kansallinen päätäntävalta säilyy jatkossakin omissa käsissämme ja ettei ylilyönteihin jatkossa syyllistytäisi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sillanpää.

18.03 Pia Sillanpää ps: Arvoisa puhemies! Tänään keskustelemme jälleen WHO:n IHR-esityksestä. Eduskunnan lainsäädäntöprosessin keskiössä ovat valiokuntien asiantuntijakuulemiset. Ne ovat keskeinen osa demokraattista päätöksentekoa. Se on varmistamista, että eri näkökulmat tulevat varmasti esiin ennen kuin päätöksiä tehdään. Mutta mitä tapahtuu silloin, kun nämä asiantuntijakuulemiset muuttuvat yksipuolisiksi, kun samat nimet toistuvat valiokunnasta toiseen ja eri mieltä olevat jätetään systemaattisesti kuulemisten ulkopuolelle? Näin meinasi käydä, kun käsitelimme valiokunnassa WHO:n kansainvälisen terveyssäännösten eli IHR:n uudistusta, asioissa kun yleensä on kaksi tai useampi eri puolta. Jos samat asiantuntijat ovat aina antamassa lausuntoja eri lakihankkeista, herää kysymys, onko niitä silloin arvioitu tarpeeksi monipuolisesti. Jyväskylän yliopiston ja Suomalaisen Tiedeakatemian Suomen tieteen historia -hanke teki analyysin, joka perustui eduskunnan julkaisemaan avoimeen aineistoon vuosilta 1999—2022. Siinä kävi ilmi, että kuultavista asiantuntijoista vain noin kymmenen prosenttia on tutkijoita. Onko tämä teidän mielestänne riittävästi?

Arvoisa puhemies! Viime viikolla tämä esitys oli ensimmäisessä käsittelyssä, ja kuulimme silloin yhden sotevaliokunnan edustajan puheenvuorossa, miten nämä kriittisesti esitykseen suhtautuvat asiantuntijat eivät täyttäneet kaikilta osin eduskunnan kriteereitä opposition mielestä ja olivat suorastaan epäpäteviä. Otetaanpa esimerkiksi tämän toisen asiantuntijan taustatiedot. Hän on biokemian maisteri, lääketieteen tohtori, väitellyt toksikologiasta eli myrkkypolista, erikoistunut neurologiaan ja omaa kehitysvammalääketieteen erityispätevyyden. Lisäksi hän on ollut lääkelaikoksen eli nykyisen Fimean palveluksessa seitsemän vuotta. Toisen kriittisesti suhtautuvan asiantuntijan CV on seuraava: erikoislääkäri, lääketieteen ja kirurgian tohtori, dosentti ja psykoterapeutti. Kuulostavatko nämä teidän mielestänne epäpäteviltä? Minun mielestäni he ovat enemmän kuin päteviä.

Mielestäni on suomalaisten etu, että saimme kuultavaksi valiokuntaan nämä kaksi asiantuntijaa, jotka uskalsivat esittää kriittisiä näkemyksiä ja tuoda esille esityksen riskejä. Molemmat asiantuntijoista ovat korkeasti koulutettuja, pitkän työuran tehneitä lääketieteen ammattilaisia, jotka olivat perehtyneet esitykseen ja sen vaikutuksiin. Nämä kaksi asiantuntijaa ovat osittain tai kokonaan eläkkeellä. Miksi juuri he? Koska heillä ei ole enää mitään menetettävää. Heidän ei tarvitse pelätä menettävänsä työpaikkaansa, kuten moni näihin asioihin kriittisesti suhtautuva joutuu pelkäämään. Se on surullinen osoitus siitä, kuinka leimojen ja pelon ilmapiiri on levinnyt myös asiantuntijakenttään.

Kysyn rehellisesti: miten voimme tehdä kansainvälisesti sitovia päätöksiä, jos emme ole valmiita kuulemaan myös kriittisiä asiantuntijoita? Jos esitys on niin hyvä kuin sen väitetään olevan, sen tulisi kestää myös kriittiset arviot. Asiantuntijoita kyllä löytyy, mutta valitettavan moni ei uskalla julkisesti avata suutaan, koska he pelkäävät menettävänsä uran-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

sa, asemansa tai kasvonsa. Moni dosentti, lääkäri ja tutkija on jättänyt sanomatta mielipiteensä julkisesti juuri siksi, ettei halua tulla leimatuksi. He tietävät, mitä tapahtuu, jos poikkeat virallisesta linjasta: Leimakirves heilahtaa. Olet disinformaation levittäjä, hörhö ja jopa vaarallinen, ja sinut ja urasi canceloidaan — sama kuinka merkittävä se olisi ollut. Tämä ei ole tieteellistä keskustelua, vaan tämä on vallankäyttöä, ja sille on tehtävä loppu.

Arvoisa puhemies! Me kaikki tiedämme, mitä tapahtui korona-aikana. Ihmisiä painostettiin ottamaan koronarokote, vaikka he eivät olisi sitä halunneet ottaa. Sosiaalinen paine oli valtava. Osa hoitajista menetti työnsä ja elantonsa, tai heidät suljettiin pois työyhteisöstä, koska he kieltäytyivät rokotteesta. Haluaisinkin kysyä, mitä mieltä edustaja Kiuru, joka toimit ministerinä niihin aikoihin, olet siitä, että silloin vaihtoehtona hoitajilla oli kehoituksen itsemääräämisoikeuden menettäminen pakkorokotteen muodossa tai elannon menettäminen. Hänhän sitä kannatti, ja kyllähän täällä muitakin kannattajia edustajista löytyi. Jotkut hoitajat menettivät työkykynsä teidän päätöstenne seurauksena, kun saivat rokotehaitan, ja nyt he ovat jääneet yksin. Eikä kukaan ole pyytänyt heiltä anteeksi tänä päivänäkään, eikä heidän huoltansa kuulla edelleenkaan. Tätä anteeksipyyntöä moni odottaa. Me tiedämme myös sen, että vain yksi mielipide oli pandemian aikaan sallittu: lisää rajoituksia, lisää koronapasseja, enemmän kontrolleja. Jokainen, joka esitti eriävän näkemyksen, vaiennettiin, sensuroitiin tai leimattiin. Eriäviä näkemyksiä olisi ollut silloin pandemian aikaan tarjolla, jos jollakulla päättäjistä olisi ollut rohkeutta kuunnella ja avata suunsa. Valitettavasti kukaan ei uskaltanut. Oli helpompi olla hiljaa, pelätä ja tehdä tietoisesti vääriä valintoja, ettei muutu hylkiöksi.

Haluan myös kysyä, miksi kukaan päättäjistä täällä eduskunnassa ei uskaltanut kuulla kriittisiä näkemyksiä pandemian aikana. Istuttiin vain ringissä, taputeltiin toisia olalle ja todettiin, että hyvin päätetty. Näistä päätöksistä maksamme edelleen kovaa hintaa, ja nyt me olemme hyväksymässä kansainvälistä sopimusta, jossa puhutaan disinformaation torjunnasta ilman, että kertaakaan kunnolla määritellään, kuka määrittelee, mikä tieto on oikeaa ja mikä väärää. Kysyn: Haluammeko todella, että tulevaisuudessa WHO voi määritellä, mikä on sallittua keskustelua ja mikä ei? Haluammeko todella antaa enemmän valtaa toimijalle, jota kansa ei ole valinnut päättämään näistä asioista mutta jonka suositukset todennäköisesti vaikuttavat meidän lainsäädäntöömme, kansanterveyteemme ja perusoikeuksiimme?

Arvoisa puhemies! Monet suomalaiset ovat huolissaan siitä, mihin tämä kaikki johtaa. Tuleeko seuraavassakin pandemiassa käyttöön digitaalisia terveyspasseja, pakkorokotuksia? Päätyykö itsemääräämisoikeus, jos ei suostu? Onko kaikille samat perusoikeudet vai vain niille, jotka hiljaa hyväksyvät kaiken, kun vedotaan terveyteen? Minä en kyseenalaisista lääketiedettä tai terveystoimia, mutta minä puolustan sananvapautta, kehoollista itsemääräämisoikeutta ja kansallista päätösvaltaa. Näen, että WHO:n IHR-sopimus on uhka näille kaikille ja asiasta tulisi keskustella avoimesti, kriittisesti ja perusteellisesti.

Arvoisa puhemies! Meidän päättäjien velvollisuus on suojella Suomen kansalaisten oikeuksia. Se on velvollisuutemme myös silloin, kun se vaatii epämutkavien kysymysten esittämistä tai epämutkavan keskustelun aloittamista. Nyt viimeistään olisi ymmärrettävä, ettemme saa toistaa vain muutama vuosi sitten tapahtuneita virheitä enää ikinä ja meidän on huolehdittava kaikkien kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksista riippumatta yksilöllisistä terveystiedoista. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén.

18.10 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa rouva puhemies! Käsitlemme hallituksen esitystä Maailman terveysjärjestön kansainvälisen terveyssäännösten eli IHR:n muutosten hyväksymiseksi. Valiokunta tosiaan kuuli laajasti asiantuntijoita. Näistä ylivoimainen enemmistö, mukaan lukien johtavat terveysviranomaiset, laaja tutkijakenttä ja kansainvälisen yhteistyön asiantuntijat, pitivät esitystä perusteltuna, tarpeellisena ja Suomen etujen mukaisena. WHO:n asemaa ja kansainvälistä koordinaatiota pandemiatilanteessa pidettiin keskeisenä osana tehokasta ja oikea-aikaista toimintaa.

Mutta, arvoisa puhemies, jätimme tästä opposition osalta yhteisen vastalauseen. Vastalauseessa joudumme toteamaan, että käsittelyn pohjaksi valiokunnassa valittu mietintöluonnos ei kuvaa tätä asiantuntijakuulemisten kokonaistilannetta tasapuolisesti. Se antaa epäsuhtaisen suuren painoarvon kahdelle kriittiselle lausunnolle, jotka edustavat näkemyksiä, joita voi pitää alan sisällä marginaalisina mielipiteinä. [Juha Mäenpää: Eipä!] Näissä lausunnoissa kyseenalaistetaan WHO:n roolia tavalla, joka ei vastaa sen todellista toimivaltaa eikä sitä, mitä IHR-muutoksissa esitetään. Näissä kriittisissä lausunnoissa esitetään muun muassa väitteitä, että WHO:n pääjohtajalle annettaisiin rajoittamaton valta pandemian julistamiseen tai että muutokset mahdollistaisivat sitoutumisen terveystuotteisiin, joiden sisältöä ei vielä tunneta. Nämä huomiot otettiin mietinnössä esille lähes samassa painoarvossa kuin terveysviranomaisten selkeät ja perustellut kannanotot, jotka kumoavat nämä huolet.

Arvoisa puhemies! Asiantuntijoiden enemmistö kumosi kaikki nämä kriittiset väitteet. WHO:n toimivalta ei laajene sopimusmuutoksissa, vaan päätösvalta pandemiatilanteissa säilyy jäsenvaltioilla edelleen. WHO:n suositukset ovat luonteeltaan neuvoa-antavia, ja niiden täytäntöönpano tapahtuu kansallisen harkinnan perusteella. Mietinnön tulee kuvata asiantuntijakuulemisen kokonaisuutta tasapuolisesti, eikä niin, että pari perusteiltaan poikkeavaa, alansa näkökulmasta marginaalista lausuntoa nostetaan näkyvään rooliin ja varsinkin näin vahvasti. Se antaa harhaanjohtavan kuvan asiantuntijoiden yleisestä linjasta, ja tämä menettely ei vastaa normaalia käytäntöä valiokunnassa.

Täällä on nostettu esille, että olisi ollut ongelma kuulla asiantuntijoita, jotka ovat kriittisiä. Haluan nyt korjata tämän: Siitähän tässä ei ollut kysymys. Kaikissa asiantuntijalausunnoissa, yleensä kun otetaan, riippumatta siitä, mikä esitys on, asiantuntijoiden näkemykset eroavat. Yleensä löytyy hallituksen esitykselle kannattavia lausuntoja, joiden perusteella yleensä saadaan myönteinen kanta, jolla sitten perustellaan hallituksen esityksiä, mutta on myös tilanteita, missä sitten löytyy kriittisiä huomioita, ja ne on tapana kirjoittaa sinne lausuntoon. Se, että olen kritisoinut sitä, että nämä kaksi kyseistä asiantuntijaa on pyydetty sinne, johtuu siitä, että heillä ei ollut tällaista perinteistä instituutiota, jota he olisivat edustaneet, taikka sellaista alan sisällä olevaa kunnioitusta, jolloin olisin ehkä itse nähnyt perusteltuna kuulla. Joten haluan nyt korjata sen ajatuksen, että minulla olisi mitään sitä vastaan, että tässä kyseisessäkin aiheessa käydään kriittistä keskustelua ja tuodaan myös erilaisia näkemyksiä esille, vaan ehkä ennemminkin pyrin suojelemaan sitä eduskunnan normaalia toimintatapaa, missä valiokunnissa kuullaan erityisesti sellaisia asiantuntijoita, jotka ovat oman alansa huippuja taikka jotka koetaan alalla sellaisiksi asiantuntijoiksi, joilla on oman alan kunnioitus. [Juha Mäenpää: Ihan järjetöntä puhetta!]

Valiokunnan mietintö olisi voinut ja sen olisi pitänyt kuvastaa vahvaa asiantuntijakonsensusta, joka tukee hallituksen esitystä. Tässähän olikin tilanne, missä oppositio kannatti erityisen paljon hallituksen esitystä ja kriittisimmät huomiot lausuntoon ja mietintöön tulivat siis hallituksen jäseniltä, niin että onhan tämä myös mielenkiintoinen tilanne. [Juha

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Mäenpää: Ne ovat fiksumpia!] — Niin, tai sitten se kertoo vain siitä, että hallituksen sisällä on erilaisia mielipiteitä WHO:n asemasta.

Joka tapauksessa kannatan edustaja Merisen tekemää esitystä. Ajattelen, että tämä opposition muodostama perustelu olisi ollut mietinnön pohjaksi parempi, koska siinä oli laajemmin asiantuntijoitten enemmistön kanta muodostettu näkyväksi eikä se olisi niin paljon pohjautunut asiantuntijalausuntojen WHO:lle kriittisille huomioille, mitkä kuitenkin sekä STM:n omassa vastineessa että muissa asiantuntijalausunnoissa todettiin aika monelta osin perusteettomiksi.

Mitä tulee tähän, kun täällä on puhuttu paljon koronasta ja koronan aikaisista toimivaltuuksista ja siitä, olivatko korona-aikana kaikki toimet oikea-aikaisia ja perusteltuja, niin olen aina sitä mieltä, että on aina hyvä tarkastella edellisen kauden ja tulevien kausien tehtyä politiikkaa, ja minulla ei ole mitään sitä vastaan, että asiaa tarkastellaan kriittisesti, mutta ehkä tämä kohta ei ollut ihan oikea kohta siihen. [Juha Mäenpää: Ehkä tätäkin tarkastellaan kriittisesti!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen.

18.16 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! On ollut mielenkiintoista kuunnella tätä keskustelua ja itse asiassa nyt tässä vähän perehtyäkin tähän ehdotukseen, kun en ole sosiaali- ja terveystieteiden jäsen. No, minusta tämä on ollut siinä mielessä ihan hyvää keskustelua, ja oikeastaan pohdinkin, miksi tätä on nyt niin mielenkiintoista kuunnella. Oikeastaan se varmasti johtuu siitä, että tästä pandemia-ajasta, joka on kieltämättä 2000-luvulla ja itse asiassa vuosikymmeniin merkittävimpiä kriisejä, joita suomalainen yhteiskunta ja koko maailma ovat kohdanneet, on kulunut jo hetki aikaa, niin kuin sanottu. Tässä edustaja Keskisarja minun mielestäni ihan hyvin kosketteli tätä kokonaisuutta. Nyt sitä pystyy ehkä jo katsomaan tietynlaisesta etäisyydestä.

Aina kun maailma tai vaikkapa yhteiskunta, niin kuin Suomi, kohtaa kriisin, erityisesti jälkeensä on paljon keskustelua siitä, toimittiinko väärin. 90-luvun alun lama oli valtava kriisi. Suomi meinasi ajautua taloudellisesti täysin toimintakyvyttömäksi, ja se kriisi hoidettiin. Kuitenkin virheitä senkin kriisin hoidossa tehtiin. Eli en kyllä näe, että olisi Suomenkaan historiassa ollut mitään yhteiskunnallista kriisiä, joka olisi täydellisesti pystytty hoitamaan. Siinä tilanteessa, siinä paineessa, missä poliittinen päättäjät on, oli se hallitus sitten minkä merkinen hyvänsä, kun tulee uusi, täysin tunnistamaton tilanne, tällä kertaa pandemia, oli se historiassa espanjantauti tai mikä rutto sitten tahansa — miten se torjutaan? Jokainen tilanne on aivan uusi.

Minä haluan myöskin tuoda esille sen, että ne päättäjät, jotka tällaisen kriisin tullen niitä päätöksiä tekevät, kohtaavat monenlaisia paineita. Suurin paine koko koronakriisin ajan oli kuitenkin se, että ihmisiä pitää suojella tältä taudilta, ennen kaikkea niitä riskiryhmiä pitää tältä taudilta suojella, heidän henkeään pitää varjella. Vielä siinäkin vaiheessa, kun purettiin näitä erilaisia rajoituksia... Esimerkiksi nyt nämä lapsia koskevat rajoitukset: Olen täysin sitä mieltä, että siinä mentiin liian pitkälle ja aivan liian pitkään esimerkiksi koulut pidettiin suljettuina, päiväkodit ja niin poispäin Esimerkiksi sitten, kun näitä ravintola- ynnä muita rajoituksia purettiin, todella iso joukko painosti silloistakin maan hallitusta, että missään nimessä ei saa näitä rajoituksia purkaa. Merkittävä osa suomalaisista oli sitä mieltä, että ei missään nimessä saa purkaa rajoituksia.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Eli tavallaan — ettei tästä nyt muodostuisi sellainen kuva, että kansa oli tätä mieltä ja ne, jotka tekivät päätöksiä, olivat toista mieltä — aina kulloinkin vallassa olevat tekevät sitten niillä tiedoilla ja niillä tieteellisen enemmistön konsensuksen tiedoilla, sillä vallitsevalla näkemyksellä, mikä kulloinkin on käytettävissä, niitä ratkaisuja, joita jälkikäteen punnitaan, olivatko ne oikeita vai väriä.

Haluan sen vielä sanoa, arvoisa rouva puhemies, että Suomessa ne ratkaisut tekivät maan hallitus ja eduskunta. Ruotsissa, jota paljon ihaillaan, poliittiset päättäjät eivät juurikaan osallistuneet näiden ratkaisujen tekemiseen. Onko se sitten parempi vai ei? Tämä oli suomalainen tapa toimia, ja niin minun mielestäni kriisin tullen pitää ollakin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Merinen.

18.19 Ville Merinen sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni edustaja Honkosen puheenvuoro oli tosi hyvä ja katsoi eri näkökulmista tätä asiaa. Minä yritän vielä sitä sanoa, että näen tässä sen ongelman, kun tämä nyt liittyy niin läheisesti koronarajoituksiin ja WHO oli siinä osa, että jotenkin kummaltakin puolelta tulee tosi voimakkaita syytöksiä. Niin kuin äsken itse sanoin, minä muistan tosi hyvin sen ajan, kun oli näitä kovia rajoituksia ja ihmisiä, joilla vaikkapa ei ollut maskia, katsottiin todella kauhulla ja näin.

Tänään itse asiassa olin aamulla Lohjan sairaalassa vierailulla, ja tuli taas myös tämä toinen puoli jotenkin voimakkaasti vastaan. Siellä meitä kierrätti henkilökunta, ja sitten he sanoivat yhden osaston kohdalla, että tällä osastolla oli Lohjan sairaalan covid-karanteeni-osasto. Hän sitten muisteli, että se oli todellakin hurjaa aikaa, että osasto oli aivan täynnä tosi kriittisessä tilassa olevia ihmisiä, joilla oli keuhkokuume. He tarvitsivat tosi paljon apua, ja hoitajat vetivät avaruusasuisia ympäriinsä vuorokauden ympäri työvuoroa.

Jotenkin tuntuu, että taas sitten siltä toiselta puolelta, joka suhtautuu niin, että rajoitukset olivat liian kovia, on myös vähän unohtunut — tai sitten asiat nähdään eri lailla — miten raju oli se koronan kevät, se ensimmäinen, ja sitten se toinen aalto varsinkin. Suomessa oli näitä osastoja, ja sitten me katsottiin uutisista Italian muutamaa kaupunkia, missä siis oli todella paljon kuolemia ja vakavia keuhkokuumeita. Miten voikin tällaisen someaikana niin ääri eri tavalla nähdä tällaisen asian, mikä oli vakava. Varmaan tuli ylilyöntejä myös siinä torjunnassa, mutta oli jotenkin tänään tosi avartavaa kuulla myös sen työnteikjän puheenvuoro, joka oli silloin töissä. Hän sanoi, että toivottavasti seuraavalla kerralla ei tule näin pahaksi tilanne. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää.

18.22 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies! En tiedä, mistä aloittaisin, kun asia on hyvin laaja ja monimutkainen, mutta minä kerron nyt eräästä tutusta naisesta, joka sai työskennellessään terveydenhoitoalalla vaatimuksen siitä, että hänet niin sanotusti rokotetaan tämän hoitajien pakkorokotuslain 48 a §:n perusteella. Haluan edustaja Honkoselle sanoa, että silloin, kun tämä 48 a asetettiin, oli jo tiedossa, että tämä rokote ei estä tartuttamista eikä saamasta sitä tautia. Se on fakta. Eli viime hallitus teki aika köykäisin perustein näitä minun mielestäni... [Petri Honkonen: Se tehtiin virkamiesesityksen pohjalta, niin kuin päätökset tehdään!] — Sen tekivät poliittiset päättäjät tietäen jo asian. Keskusta oli viime hallituksessa mukana, ja te teitte sen.

Eli minä kerron nyt tästä ystävästä: Hän sai ikään kuin fudut työpaikalta. Hän ei saanut käydä töissä. Hän oli saastaa. Sen jälkeen, kun työt loppuivat jonakin tiettyinä päivinä, mikä siinä oli määrätty, hän meni kaikkiin mahdollisiin paikkoihin, että hän saisi sen koronan ja hän sai sen melkein heti. Noin kolmen viikon päästä hän oli jo kelpoinen menemään töihin omalle työpaikalleen. Ja kun hän meni omalle työpaikalleen, niin hänet siirrettiin eri osastolle, koska siellä oli paljon koronapotilaita ja ne rokotetut hoitajat eivät uskaltaneet hoitaa niitä koronapotilaita. Tämän seurauksena hän otti siitä niin nokkiinsa, että irtisanoi itsensä, ja nyt todennäköisesti tekee jotakin sellaista työtä, missä pärjää kouluttamaton henkilö. En viitsi nyt mainita, mutta siis tekee aivan linjatyötä elintarvikealalla. Tämä on niin käsittämätön juttu, ja kun tämä IHR-säännöstö nyt liittyy siihen koronaan.

No, sitten mitä muuta tässä tapahtui? Samanaikaisesti täällä Helsingissä joku oli menossa kahville ja hän ei saanut palvelua siellä ja hän teki siitä jonkun kantelun ja haastoi käräjille — mielestäni ihan aiheesta — ja nyt siitä on sitten käyty oikeutta ja valtio penää tältä nyt yli sadantuhannen laskua kärjäkuluista. Minun mielestäni tämä on tosi törkeätä. En millään tavalla voi hyväksyä sitä.

Mutta sitten, mistä nyt erityisesti pitää olla huolissansa, on se, mitä tämä aiheuttaa meidän asiantuntijoille. Minä lainaan täältä pienen artikkelin, minkä tuossa äsken napsaisin. Täällä lukee seuraavasti: ”On täysin käsittämätöntä, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on ylipäättään päädytty kuulemaan henkilöitä, joiden asiantuntemus ei täytä kansainvälisten pandemiasopimusten, tartuntatautitorjunnan tai globaalin terveysyhteistyön asiantuntijavaatimuksia”, sanoi vihreiden kansanedustaja ja valiokunnan jäsen Bella Forsgrén.” En minä nyt tiedä, miten te voitte lähteä rapauttamaan asiantuntijoiden asemaa, jotka tänne tulevat. Tämä on ihan törkeätä. Me ollaan liittynyt Natoon. Puolustusvaliokunnassa on kuultu paljon semmoisia, jotka ovat olleet Naton puolesta, Natoon liittymisen puolesta, mutta siellä on ollut myös vastakkaisia. Ei me olla niitä lähdetty pieksemään julkisesti. Tämä on järkyttävää, että te lähdette niin kuin rapauttamaan suomalaista demokratiaa. Hävetä saisitte. En voi käsittää, miten tämä on mahdollista.

Minä tunnen sellaisia henkilöitä, joita olisin toivonut, että edustaja Sillanpää olisi pyytänyt sotevaliokuntaan kuultavaksi, mutta he eivät uskaltaneet tulla oman asemansa takia sinne. [Pia Sillanpää: Miettikääpä hetki tätä!] Ajatelkaa nyt, palkittu lääketieteen kehittäjä vastustaa tätä, mutta hän ei uskalla tulla eduskunnan valiokuntaan sen takia, kun sieltä vuodetaan tietoja. [Pia Sillanpää: Ja leimakirves heilahtaa!] Te leimaatte nämä ihmiset. Tämä on ihan käsittämätöntä. Ehdotin jopa sellaista, että jos hän tulisi suullisesti kuultavaksi, kun hän ei uskalla varmaan kirjallisesti jättää mitään, mutta hän ei uskaltanut tulla edes suullisesti kuultavaksi. En minä tiedä, mitä Forsgrén olisi hänestä sitten kirjoittanut.

No joo, sitten kun mennään tähän kansainväliseen demokratiaan, niin kyllähän ihmeellistä tässä demokraattisessa lännen maailmassa on, että yksi henkilö, WHO:n pääjohtaja, saa tämän lainsäädännön hyväksymisen jälkeen oman päätöksensä perusteella julistaa valtavia toimenpiteitä globaalisti aikaansaavan pandemian, jota ei ole edes määritelty. Sitten kun tätä lainsäädäntöä on tehty, niin siellä WHO:ssakin on omat säännöt, ja niissä WHO:n omissa säännöissä sanotaan, että ennen näitä kokouksia pitää neljä kuukautta ennen toimittaa se esitys, mitä siellä esitetään. Tässä ei ole toimittu niin. Tämän lain säädännössä on rikkottu WHO:n omia sääntöjä. Onhan tämä niin kuin ihan uskomatonta, että eduskunta lähete tämmöiseen toimeen mukaan. — Nyt aika loppuu, ja jatkan seuraavassa puheenvuorossa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sillanpää.

18.29 **Pia Sillanpää ps:** Arvoisa puhemies! Minulta on kysytty, miksi kritisoin WHO:ta, pandemiasopimusta tai tätä IHR-säännöstöä. Minulla ja useilla kansalaisilla on ollut aito huoli siitä, sitoutuuko Suomi sellaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka vähentävät maamme päätösvaltaa omissa terveysasioissamme ja vaativat taloudellisia velvoitteita. Lisäksi on ollut huolta mahdollisesta sananvapauden rajoittamisesta tämän sopimuksen myötä. Sosiaali- ja terveysministeriö on vakuuttanut, ettei näin tule tapahtumaan tämän esityksen myötä. Meidän pitää varmistaa, että tulevaisuudessa kansalaisten perus- ja ihmisoi-keuksia kunnioitetaan eikä koronapassin ja tartuntatautilain 48 a §:n kaltaisia toimia oteta enää ikinä käyttöön.

Olen saanut valtavasti viestejä kansalaisilta tähän esitykseen liittyen, niin kuin kaikki muutkin kansanedustajat. Ihmisiä suoraan sanottuna pelottaa se, mitä tulee tapahtumaan seuraavalla kerralla, kun maailmaan julistetaan pandemia. Pelko siitä, tehdäänkö samat virheet kuin koronapandemian aikana uudelleen mutta entistä järjestelmällisemmin, organisoidummin ja entistä tiukemmin, huolettaa ihmisiä.

Tässä salissa puhutaan usein kauniita sanoja hoitajista. Heitä arvostetaan juhlapuheissa, heitä kiitetään hyvästä hoidosta ja jaksetaan muistuttaa, miten hoitajat tekevät niin tärkeää työtä, ja tottahan se on. Mutta ne samat päättäjät näiden juhlapuheiden takana istuivat valiokunnassa hyväksymässä lainsäädäntöä, jonka seurauksena koronapandemian aikana koronarokottamattomat hoitajat ajettiin ulos työpaikoiltaan. Muistatko tartuntatautilain 48 a §:n? Sen nojalla vietiin hoitajien oikeus työhönsä, toimeentuloonsa ja ihmisarvoonsa, jos et suostunut pakkorokotettavaksi. Tällaista lakia ei oltu koskaan ennen säädetty Suomen historiassa. Sotealan ammattilaisten kehollinen itsemääräämisoikeus heitettiin romukoppaan törkeällä tavalla.

Kaiken lisäksi minulle selvisi jo ensimmäisenä eduskuntaurani syksynä vuonna 2023, että tämä kaikki perustui valheelle ja että sotevaliokunnan edustajat olivat päätöksiä tehdessään tästä tietoisia. Hoitajien pakkorokottamista perusteltiin sillä, että rokote estää tartuttamista, ja tämä oli pohjana sille, että hoitajien perusoikeuksia voidaan kaventaa. Mutta kun tartuntatautilain 48 a § tuli voimaan 1. helmikuuta 2022, valiokunnalle oli tuotu jo tietoon esimerkiksi THL:n lausunnon myötä, että koronarokote ei estäkään tartuttamista. Tämän lain voimaantulo olisi voitu tässä hetkessä estää, mutta mitä teki silloinen peruspalveluministeri? Hän halusi pitää tämän valheelle perustuvan lain voimassa aiheuttaen kärsimystä niin hoitajille kuin myös potilaille, jotka jäivät vaille hoitoa tämän pahenevan hoitajapulankin takia. Tämä kansanpetos pitäisi selvittää perin pohjin. Haluan kysyä kysymyksen: kuinka moni sosiaali- ja terveysvaliokunnassa istunut päättäjän voi katsoa itseään peiliin ja väittää edelleen puolustavansa hoitoalaa, kun vaikean paikan tullen oli valmis polkemaan sen työntekijöitä?

Arvoisa puhemies! Minä muistan itsekin kirkkaasti tämän ajan. Työskentelin silloin kättilönä. Oli tammikuun 31. päivä vuonna 2022. Olin täysin terve. Jouduin pohtimaan, saanko mennä enää huomenna töihin. Ahdistus oli lamauttavaa. Monet meistä, jotka valitsimme toisin, leimattiin pohjasakaksi. Me koronarokottamattomat hoitajat koimme erilaista syrjintää erinäisissä tilanteissa. Tarinoita ympäri Suomen löytyi siitä, miten osa joutui syömään erillisissä taukutiloissa ja yhteisiin työpaikan vapaa-ajanviettoihin, kuten pikkujouluihin, ei saanut osallistua. No, nämä olivat meille pikkujuttuja, kunhan saimme pitää kehollisen itsemääräämisoikeutemme.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Yleisesti kansalaisilta evättiin pääsy ravintoloihin, konsertteihin ja työpaikoille terveys-tietojen perusteella. Miettikää omalle kohdallenne tilanne, kun joku säätäisi lain, ettette saisi enää toimia päättäjänä täällä eduskunnassa, jos ette suostuisi ottamaan hetki sitten kehitettyä rokotetta ja vielä useita annoksia. Pandemian aikaan muodostui yhtäkkiä kaksi ihmisryhmää: ne, joilla oli oikeuksia, ja ne, joilta ne vietiin. Näitä rajoituksia perusteltiin oikeudella elämään. Unohtui vain kertoa, että rokote ei estäkään tartuttamista. Koronarokotamattomat esitettiin uhkana ja suomalaisen yhteiskunnan vihollisena, vaikka todellisuus oli jotain aivan muuta. WHO:n rehellinen viestintä rokotteen tehosta loisti poissaolollaan, ja tämä on yksi syy, miksi minä menetin luottamukseni WHO:hon koronapandemian aikana.

Arvoisa puhemies! Kysyn nyt tässä salissa: Miten me voimme varmistaa, että tämä ei enää toistu? Miten voimme luottaa siihen, että seuraavan pandemian iskiessä kansalaisten oikeudet eivät ole yhtä helposti uhrattavissa? Kritisoin tätä IHR-sopimusta monestakin eri syystä, esimerkiksi koska siinä ei ole riittävästi takeita siitä, että ihmisten perusoikeuksia suojellaan kriisin hetkellä. Siinä ei ole tarpeeksi varmuutta siitä, että Suomi saa itse päättää omista toimistaan, vaikka sosiaali- ja terveysministeriö niin lupaa.

Jos joku olisi vuonna 2019 sanonut suomalaisille, että he menettävät työnsä tai vapautensa liikkuessa, jos eivät ota nopealla aikataululla kehitettyä rokotetta, hänet olisi leimattu vainoharhaiseksi. Mutta juuri näin tapahtui. Se, mikä oli eilen mahdotonta, oli tänään normaalia, ja jos emme tee mitään, se voi olla huomenna pysyvää. Ja mikä pahinta, näitä pandemian aikana tehtyjä päätöksiä ei ole vielääkään käsitelty kunnolla. Yksikään päättäjä ei ole pyytänyt anteeksi. Yksikään ministeri ei ole julkisesti sanonut, että me teimme silloin virheitä. Sen sijaan meille kerrotaan yhä uudelleen, että toimittiin parhaan tiedon mukaan — mutta kun se ei pidä paikkaansa, niin kuin jo aiemmin tässä puheessa kerroin. Tietoa ja kritiikkiä kyllä oli, se vain vaiennettiin.

Arvoisa puhemies! Niin kauan kuin virheitä ei myönnetä ja niitä ei tuoda avoimeen julkiseen keskusteluun, meidän velvollisuutemme on puhua näistä. IHR:n kaltainen sopimus voi avata oven uudelle kontrollille, uudelle hiljentämiselle ja uusille pakkotoimille, jos annamme niin tapahtua. Se ei käy välttämättä hetkessä vaan etenee vähitellen. Kun annat pikusormen, se vie koko käden. Siksi tarvitsemme kriittistä keskustelua.

Jos joku edelleen ihmettelee, miksi kritisoin tätä sopimusta, hän ei ole suostunut kuuntelemaan, mitä minulla ja monella muulla suomalaisella on sanottavana. Tämä sopimus tulee valitettavasti menemään nyt läpi, koska en saanut riittävästi määrää kansanedustajista kuuntelemaan tätä huolta ja vakuuttamaan heitä tämän sopimuksen ongelmakohdista. Tästä olen pahoillani. Työni eduskunnassa tulee kuitenkin jatkumaan suomalaisten terveyden, perus- ja ihmisoikeuksien ja kehollisen itsemääräämisoikeuden puolesta jokaiselle hoitajalle ja jokaiselle suomalaiselle. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen.

18.36 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Omalta osaltani tähän asiaan vain sellainen yksi kommentti, että toki kaikki muistamme sen korona-ajan tapahtumat ja miten silloin viranomaiset ja eduskunta toimivat ja minkä varassa elimme. Silloinhan ei ollut varmaa tietoa, miten tässä tulee käymään ja minkälainen pandemia tämä tulee olemaan, onko se pelkästään pieni haitallinen nuha vai onko peräti sellainen virus, joka suoraan sanoen tappaa ihmisiä aivan suuria määriä. Kaiken tämän väliltähän tietysti piti vali-

ta, ja eiväthän viranomainen ja eduskunta voi koskaan lähteä siitä, että ei oteta vakavasti näitä juttuja ja katsellaan vaan, miten tässä käy. Ei niin voi elää. Kyllä se valmistelu, mitä sen ympärillä tehtiin, oli varmaan asianmukaista. Ainahan me jokaista päätöstä voimme arvostella, ihan varmasti voimme — joku ja-sana tai pilkku tai piste on väärässä paikassa tai joku ymmärtää asian väärin joko tahallaan tai puolihuolimattomasti tai muuten vain.

Joka tapauksessa meidän pitää varautua tulevaisuudessa, arvoisa rouva puhemies, siihen, että nämä virukset tulevat aivan varmasti pahenemaan. Ihmisiä on yhä enemmän, ja sitten sattuu se onneton yhtälö, että ihminen, sika ja siipikarja ovat samassa pihapiirissä jossakin lämpimässä maassa, jossa tämä viruksen kierto on se haitallisen kehän kulkeva reitti, ja se sitten voi pahimmillaan johtaa hirveisiin viruksiin, kuten lintuinfluenssakin on joskus välähtänyt meillä esille.

Älkäämme tuomitko lähimmäistä, joka yrittää lähimmäistä auttaa. Tärkeintä on se, että toimimme järkevästi ja perustellen. Kaikkia ei voi koskaan miellyttää, mutta järjetöntä riskiäkään ei saa ottaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen.

18.38 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä käydyssä keskustelussa mielestäni menevät nyt hieman asiat sekaisin. WHO on kuitenkin ennen kaikkea yhteistyöjärjestö, se on asiantuntijaorganisaatio, enkä nyt itse niillä tiedoilla, mitä minulla on, osaa sitä kyseenalaistaa.

Vielä tästä korona-ajasta ja sen ajan päätöksenteosta haluaisin sanoa sen, että aina kun hallituksessa tehdään päätöksiä, niin silloin pitää olla virkamiesesittelijä. Monet näistä asioista, joita tässä edellisissä puheenvuoroissakin on välähtänyt, olivat STM:n, sosiaali- ja terveysministeriön, virkakantoja, joiden pohjalta näitä esityksiä tehtiin ja joiden pohjalta sitten poliitikot näitä ratkaisuja tekivät. Suomessa — korostan vielä — näitä ratkaisuja tekivät poliitikot, ei mikään asiantuntijajärjestö tai valtionepidemiologi niin kuin Ruotsissa.

Tavallaan, vielä takaisin siihen aikaan, niin kuin siltä osin sanoin, silloin tehtiin virheitä, ja niistä pitää aina oppia. Seuraava pandemia aivan varmasti jossakin vaiheessa tulee, ja kansan paine on aina kova, kun uusi tilanne tulee ja uusi kriisi tulee. En tiedä, jos olisi toimitettu niin kuin Ruotsissa, olisivatko suomalaiset ihmiset — kun tässä nyt on oltu suomalaisten iholla niin sanotusti näissä puheenvuoroissa — hyväksyneet sen, että meillä olisi tuhansia yli 80-vuotiaita ihmisiä menehtynyt heti sen pandemian alussa? Ruotsissa näin kävi. Satoja ellei jopa tuhansia ikäihmisiä kuoli. Olisiko tämä ollut sitten se vaihtoehto, joka me oltaisiin olleet valmiit tai Suomen kansa olisi ollut valmis ottamaan vastaan sen pandemian alettua? Kun tuomitaan, että koko pandemian hoito oli aivan surkeaa ja suurin piirtein ihmisoikeuksia huvikseen poljettiin, niin jos ei ole itse ollut tekemässä niitä päätöksiä, niin se saattaa tuntua siltä.

Tästä pääsenkin, arvoisa rouva puhemies, siihen, että silloin, kun näitä viimeisiä rajoituksia purettiin ja korona-aika alkoi olemaan ohi, täällä eduskunnassakin oli sellainen yhteinen konsensus, ja se ehkäpä joissakin ponsilausumissakin on, että pitäisi tehdä laajapohjainen selvitys ja tutkimus tästä korona-ajan johtamisesta, siitä, miten Suomea johdettiin, miten näitä eri päätöksiä tehtiin, miten niitä valmisteltiin ja miten esimerkiksi terveydenhuollon eri tasoilla tähän kriisiin vastattiin. Korjatkaa, jos olen väärässä, mutta minulla on semmoinen ymmärrys, että tällaisesta selvitystä ja tutkimustyötä ei ole tehty. Minun mielestäni semmoinen ehdottomasti tarvittaisiin. Jos sellainen on jossakin tekeillä, niin kerto-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kaa, mutta minun mielestäni tässä hallitus voisi aivan hyvin nyt laittaa sellaisen laajapohjaisen, riippumattoman selvitystyön käyntiin, ja uskon, että siihen eduskunnassakin kaikki yhtyvät, koska tämä on nyt nimenomaan juuri sitä, miten me opimme tästä pandemian hoidosta ja miten valmistaudumme seuraavaan. Siihen tarvittaisiin laajapohjaista selvitystä ja oppia siitä. Hallituksella on siihen kaikki mahdollisuudet.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vastauspuheenvuoro, edustaja Sillanpää. — Mikrofoni vielä päälle. [Pia Sillanpää: Onko päällä nyt?] — Nyt on päällä.

18.41 **Pia Sillanpää ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Honkoselle vastaan nyt ensin, että tällainen selvitys on tulossa. [Petri Honkonen: Hyvä!] Se on hallituksen toimesta päätetty tehdä. En tiedä, valmistuuko se tänä vuonna vai ensi vuonna, mutta tämä on ehdottoman tärkeä ja minun mielestäni varsinkin se, että se valmistuu ennen kuin me tehdään muutoksia meidän tartuntatautilakiin, todennäköisesti ensi vuonna, jotta osataan ottaa nämä opit hyödyksi.

Vielä vastaan siihen, että ymmärrän myös itse, että ratkaisuja tehdään sen valossa, mikä on se parhain tieto sillä hetkellä. Mutta nythän tässä oli niin, että vuonna 22, kun tämä 48 a § tuli voimaan, niin STM:n virkamiehet kuin ministeri ja sotevaliokunnan kansanedustajat, kaikki ovat olleet tietoisia siitä, että tämä rokote ei estäkään tartuttamista. Se oli nimenomaan se pohja sille, miksi niitä hoitajien perusoikeuksia pystyttiin ajattelemaan kaivennettavan. Tämä on täysin käsittämätöntä, että tällaiselle valheelle, mistä ei kyllä ainkaan viestitty julkisesti kansalaisille, tehtiin tämä lainsäädäntö, jonka seurauksena osa hoitajista menetti työnsä. Tämä on minun mielestäni täysin käsittämätöntä, [Puhemies koputtaa] että meidän Suomenmaassa toimittiin tällä lailla. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten mennään puhujalistalle. Edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

18.43 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa rouva puhemies! Ensin varmaan täällä kannattaisi pohdita sitä, mistä tämä pandemia lähti liikenteeseen, kun sitäkään eivät täällä kaikki tiedä eivätkä tunnusta eivätkä pidä edes mahdollisena, lähtikö se lepakoista vai lähtikö se jostakin laboratorion. Kun kansainvälinen tieto on, että se lähti laboratorion, niin nyt voi kysyä sitten, lähtikö se vahingossa vai tarkoituksella.

Pohjustan tätä asiaa sillä tavalla, kun nappasin tuosta pari kuvakaappausta: Eliikkä kuka tästä WHO:n ohjauksesta hyötyy? Minulla on tässä valtioneuvoston covid-19-tutkimuskatsauksen yksi pykälä täältä, ja haluan siitä nyt kertoa. Eliikkä täällä ysisivulla kerrotaan: ”Ivermektiini estää sars-cov-2-viruksen replikaation in vitro: Tutkimuksessa tarkasteltiin Yhdysvaltain elintarvike- ja lääkeviraston FDA:n hyväksymän syyhypunkin ja päätäiden hoitoon käytettävän ivermektiinilääkeaineen käyttöä covid-19-taudin hoidossa. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että ivermektiini on myös antiviraalinen lääkeaine. Tämän antiviraalisen piirteen vuoksi tutkijat halusivat testata kyseistä lääkeainetta covid-19-taudin hoitoon ja havaitsivat, että soluviljelmässä ivermektiini vähentää sars-cov-2-viruksen RNA:n määriä 5 000-kertaisesti. Toisin sanoen syyhypunkkiin käytettävä lääke ivermektiini estää tehokkaasti myös sars-cov-2-viruksen replikaation in vitro.” Eliikkä tämä oli valtioneuvoston papereissa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Sitten kuitenkin WHO:lta ymmärtääkseni on tullut ohjeet EMAlle, ja EMAlta ne ovat tulleet sitten Suomen lääkeviranomaisille, ja siellä todettiin, meille kerrottiin silloin lehdis-sä, että se ivermektiini on hevosen matolääke ja sitä ei voi käyttää tähän. Kuitenkin kansainvälisesti on todettu, että se on ollut hyvä lääkeaine, ja tiedän, että Suomeenkin sitä tuli sitten niin sanotusti pimeitä reittejä pitkin, tuhansia annoksia järjesteltiin tänne, ja ihmiset hoitivat sillä itseään. Tiedän myös erään lääkärin, joka päästäkseen töihin, kun oli erittäin huonossa kunnossa eikä kyennyt menemään, hoiti itseänsä ivermektiinillä, ja taisi täällä olla viime kaudella kansanedustajakin, joka kertoi täältä pöntöstä hoitaneensa itseään ivermektiinillä ja saaneensa siitä avun. Elikkä tällainen palkittu muistaakseni keksijä sai jonkun Nobelin palkinnon siitä ivermektiinistä. Sen on todettu olevan hyvä lääke, ja se on ollut valtioneuvoston papereissa, mutta sitten kuitenkin sieltä WHO:lta tuli ohjeet, että se ei olekaan hyvä. Siitä pääsen sitten siihen aiheeseen, että tässä IHR:ssä on luotu tällainen rakenteellinen järjestelmä, että terveystuotteet on otettu sopimukseen WHO:n ohjauksessa tuotettaviksi ja jaettaviksi, ja rokote- ja terveysbisnes on tuottavinta, joten WHO:n listoille pääsevät tuottajat keräävät jättipotit kerta toisensa jälkeen, kun pandemia julistetaan toisensa jälkeen, ja totta kai WHO opastaa käyttämään sitten näitä lääkkeitä, jotka rahoittavat WHO:n toimintaa, siis lääkeyhtiöt.

Sitten toinen, mitä haluaisin mainita vielä, niin kansalaisille ei ole IHR:ssa annettu kehon koskemattomuussuojaa rokotuksia vastaan. IHR:n pandemioiden hoidon painopiste on ihmisten rokottaminen, mistä tulee käytännössä pakollista, jos vain rokotustodistuksella pääsee tilaisuuksiin ja matkustamaan. Tämä ei ole vapautta, ei demokratiaa eikä itsemääräämisoikeutta. Suomessa nuo on saavutettu taistellen, ja nyt tämä sukupolvi luopuu niistä napin painalluksella — itse asiassa nappia ei edes paineta — vapaaehtoisesti saamatta tilalle muuta kuin vapauksiensa ja oikeuksiensa menetykset.

Arvoisa puhemies! Tämä asia on vakava asia, ja sitten kun on kriittisiä mielipiteitä, niin pidän sitä vielä edelleen erittäin törkeänä, että me lähdetään teilaamaan semmoisia ihmisiä, että he eivät ole mitään asiantuntijoita tai he eivät saisi olla eri mieltä tai että valiokunta on halunnut kuulla semmoisia, jotka ovat eri mieltä. Elikkä toinen kuultava, jota on kritisoitu, on biokemian maisteri, lääketieteen tohtori, väitellyt toksikologiasta eli myrkkypista, erikoistunut neurologiaan ja omaa kehitysvammalääketieteen erityispätevyyden ja on ollut Fimean palveluksessa seitsemän vuotta. Toinen kriittisesti suhtautuva asiantuntija on erikoislääkäri, lääketieteen ja kirurgian tohtori, dosentti ja psykoterapeutti. Sitten näitä arvostellaan ja lyödään lehdistössä, mediassa nostetaan, heidät suoraan sanoen minun mielestäni niin kuin teillattin, heitä lyötiin leimakirveellä päähän. He olivat foliohattuja ja joitakin muita semmoisia. [Puhemies koputtaa] Ei meillä ole varaa demokratian toimivuutta Suomessa lähteä sabotoimaan täältä sisältä päin tällä tavalla. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Forsgrén.

18.50 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Nyt kun tämä keskustelu siirtyy enimmäkseen WHO:sta tänne koronapandemian hoitoon, niin ehkä muutama huomio siitä näkökulmasta:

Olin silloin perustuslakivaliokunnassa, ja käsitelimme silloin valtiosääntöoikeuden näkökulmasta sitä, olivatko hallituksen esitykset rajoituksiltaan perusoikeuksia kunnioittavia. Ehkä tässä salissa tuntuukin todella hämmentävältä ja ehkä harmittavalta ne huolet, mitkä liittyvät omiin puheenvuoroihini, koska itse olen edustanut ja edustan edelleenkin

linjaa, missä suhtaudun aina erittäin kriittisesti, jos perusoikeuksia rajoitetaan. Niin suhtauduin silloin ja suhtaudun nytkin.

Tilanne silloin oli sellainen, että kun kuulimme asiantuntijoita laajasti perustuslakivaliokunnassa ja sosiaali- ja terveysvaliokunnassa — missä en kyllä itse ollut silloin käsittelemässä, elikkä en ollut silloin varsinainen jäsen — niin asiantuntijoiden enemmistö oli selkeästi näitten hallituksen esitysten kannalla. En muista, että esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa edes niissä ensimmäisten lakiesityksien käsittelyissä olisi ollut yhtään kriittistä lausuntoa. Jos mietitään sitä, mikä on päätöksentekijöiden vastuu, niin kyllä minä ajattelen, että poliitikkojen vastuu on tehdä päätöksiä asiantuntijoiden lausuntojen perusteella, ja näin me silloin toimimme. Sitten kun pandemia eteni ja esityksiä tuli laajemmin, niin sen jälkeen alkoi tulla enemmän monimuotoisempaa asiantuntijalausuntoa, ja se oli ihan fine. Ei kukaan nähnyt ongelmana sitä, että asiantuntijat antavat kriittistä tai hallituksen esityksen vastaista lausuntoa. Se vain oli pieni vähemmistö, joka antoi kritiikkiä hallituksen esityksille.

No mihinkä hallituksen esitykset pohjautuivat? Täällä on nostettu esille, että silloin sosiaali- ja terveysministeriö valmisti. Juuri näin, ja THL oli siellä se asiantuntijaorganisaatio, minkä pohjalta hallitus teki niitä esityksiä.

Tämän lisäksi on niitä yksittäisiä kohtia, missä ajattelen, että on hyvä olla kriittinen, ja olinkin itse. Esimerkiksi yksi täällä nostettu on lapsiin ja nuoriin kohdistuvat rajoitukset. Jälkikäteen ajateltuna pidän itsekin niitä sellaisina, että niissä olisi ehkä voinut niitä rajoituksia aikaisemmin purkaa. Toinen sellainen asia, mitä olen pitkään pohtinut, on tämä Uudenmaan sulkeminen: oliko se tarpeellinen kokonaisuudessaan, ja kestäkö se liian kauan.

Tässä tullaankin siihen kysymykseen, että minulla ei ole mitään sitä vastaan, että korona-aikana olevia perusoikeuksia ja rajoituksia tarkastellaan ja punnitaan ja arvioidaan, miltä osin ne olivat oikea-aikaisia ja miltä osin niitä olisi ollut hyvä purkaa aikaisemmin ja onko joissakin tilanteissa ollut esityksiä, joita ei sitten olisi pitänyt päästää läpi ollenkaan.

Mutta kun siellä perustuslakivaliokunnassa nyt istuin, niin ei ole yhden ainuttakaan esitystä, joka olisi PeVistä mennyt läpi ilman, että asiantuntijoiden enemmistö ei olisi hallituksen esitystä kannattanut — jotta sitten kansalaisille ei tule sellaista kuvaa, että poliitikot olisivat estäneet kriittisiä lausuntoja. Päinvastoin, ei näin ole ollut, vaan me olemme ottaneet laajasti eri instituutioitten tutkijoiden lausuntoja vastaan ja toivoneetkin monipuolista keskustelua asian tiimoilta. Niitä kriittisiä lausuntoja nyt vain oli vain muutama.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Päivi.

18.53 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Ihmettelen sitä kritiikkiä, mitä oppositio on nostanut nimenomaan tämän mietinnön perusteluista ja asiantuntijavalinnoista, liittyen siis tähän Maailman terveysjärjestön terveyssäännöstöön. Tähän liittyen kansalaisilla on huolia esimerkiksi siitä, viedäänkö päätösvaltaa Suomesta kansainvälisille elimille tai tuleeko suuria kustannuksia tai rajoitetaanko sananvapautta. Myös täällä esillä olleet korona-ajan jälkikäteen arvioiden selvästi ylimitoitettut toimet nostavat huolia. Sen takia itse pidin erittäin perusteltuna, että myös näitä eri tavoin ajattelevia asiantuntijoita kuultiin ja saatiin siten ministeriöstä myös vastauksia.

Ihmettelen esimerkiksi sitä, että oppositio ei hyväksynyt edes sosiaali- ja terveysministeriön vastineesta niitä kommentteja ja vastauksia, jotka liittyivät juuri sananvapauden rajoituksiin. Mietinnössä todetaan näin: ”Sopimustekstin liitteessä mainittu virheellisen tie-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

don ja disinformaation torjunta ei merkitse puuttumista sananvapauteen, eikä sillä ole tarkoitus estää kriittisiä näkemyksiä tai kriittistä tieteellistä keskustelua kansainvälisiin terveysuhkiin tai pandemioihin liittyen.” Miksi oppositio ei halunnut, että tämä mainitaan? Mielestäni tässä yhteydessä on erittäin tärkeää korostaa sitä, että jatkossa ei sananvapautta eikä tieteelliseen keskusteluun tehdä rajoituksia.

Kyllä jälkikäteen on todettava, että selvästi ylilyöntejä tässäkin suhteessa tapahtui. Esi-merkiksi sosiaalisessa mediassa rajoitettiin hyvin vahvasti sananvapautta, samoin myös tätä tieteellistä keskustelua. Ajattelen myös, että lapsiin ja nuoriin kohdistuneet rajoitukset, samoin kuin ikäihmisiä eristäneet rajoitteet, Uudenmaan rajan sulkeminen, jopa suunnitellut ulkonaliikkumiskiellot, jotka eivät toteutuneet... Vastustin myös itse aikanaan näitä hoitohenkilöstön pakkorokotuksia, jotka ovat ehkä pahin virhe, mikä tuona aikana tehtiin.

On tärkeää, että rehellisesti käydään läpi korona-ajan toimet, jotta mahdollisissa tulevis-
sa tilanteissa osattaisiin toimia paremmin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Sillanpää.

18.57 **Pia Sillanpää ps:** Arvoisa puhemies! On aivan loogista, että puhumme koronapandemia-ajan ongelmista, kun puhumme WHO:n IHR-sopimuksesta, koska juuri koronapandemiasta lähti liikkeelle se, että tätä WHO:n pandemiasopimusta ja IHR:ää alettiin valmistella ja kehitellä eteenpäin toivoen lisää valtaa ja oikeuksia WHO:lle.

Haluan tässä yhteydessä vielä kiittää kansalaista, Mika Vauhkalaa, joka käy oikeutta Suomen valtiota vastaan liittyen koronapassiin ja sen laillisuuteen koronapandemian aikana. Samankaltaiset digiterveyspassit, mitä koronapassi oli, mainitaan tässä IHR-sopimuksessa, ja tämä on tosiaan yksi asia, mikä ihmisiä huolettaa tulevien pandemioiden aikana.

On hienoa ja arvostettavaa, että meillä on tässä maassa ihmisiä, jotka ovat valmiita taistelemaan jopa oikeudessa valtiota vastaan liittyen meidän perus- ja ihmisoikeuksiin. Olen kuullut, että valtio haluaa nyt periä yli 100 000 euron korvauksia oikeudenkäyntikuluista Mika Vauhkalalta. Mielestäni on nyt aivan selvää, että vähintä, mitä valtio ja sosiaali- ja terveysministeriö voivat tehdä tässä hetkessä omien koronapandemian aikaisten valheidensa jälkeen, on se, että nämä maksut perutaan vähintäänkin siihen asti, kunnes tämä koronapandemian aikainen selvitys on tehty. — Kiitos.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 100/2023 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 4/2025 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Sitten mennään puhujalistalle. Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Keskustelu

18.59 **Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt on toisessa käsittelyssä hallituksen esitys koskien saamelaiskäräjälakia. Tämä lakihan on herättänyt suuria tunteita, ei vain tänä vuonna näillä valtiopäivillä vaan aikaisemminkin, kun asiaa on käsitelty. Joka tapauksessa esityshän perustuu edellisen hallituksen aikana tehtyyn Timosen työryhmän tekemään perustyöhön, ja siitä on kysymys tässäkin esityksessä pitkälti.

Keskustan tehtävänä on ollut aina näissä asioissa olla rakentamassa sopua ja siltaa niin, että ei tulisi uusia rajoja ryhmän sisälle vaan päinvastoin yhteistyö paranisi. Tässä tapauksessa alkuperäiskansa saamelaiden välinen yhteistyö paranisi, sopu lisääntyisi ja se alkuperäiskulttuuri, mitä saamelaiset edustavat, voisi hyvin ja jopa vahvistuisi. Keskusta pitää epäoikeudenmukaisena ja kohtuuttomana sitä, että esitettyjen lainmuutosten seurauksena menneinä vuosikymmeninä kovimpien suomalaistamistoimenpiteiden kohteena olleet saamelaisryhmät ja heidän sukunsa joutuisivat edelleen syrjityiksi. Keskustahan jätti tästä vastalauseen, ja tätä mieltä vahvasti olemme, että se pitkäaikainen ristiriita, mikä siellä on kytenyt, ei ainakaan tämän nyt hyväksyntään menevän lakiesityksen myötä helpotu. Keskusta on pitänyt tärkeänä, että uudistamisen lähtökohtana olisi pitänyt olla Ruotsin ja Norjan mallin mukainen hallituksen esitys, jossa itseään saamelaisena pitävät täyttävät saamelaiseen alkuperäiskansaan kuulumisen objektiiviset kriteerit ja he olisivat siten saamelaisia. Tämä olisi riittänyt, vaan nythän näin asia ei valitettavasti ole.

On hyvin todennäköistä, arvoisa puhemies, että lainmuutoksen myötä riidat eri saamelaisryhmien välillä tulevat edelleen jatkumaan, samoin kantelut kansainvälisille ihmisoikeustoimielimille, tällä kertaa saamelaiskäräjiltä poistettavien saamelaisryhmien ansiosta. On aivan välttämätöntä, että jonain päivänä pääsisimme tulokseen, että tällaisia riitoja ei syntyisi ja kulttuuri voisi hyvin ja alkuperäiskansan tulevaisuus olisi näin ollen paljon parempi ja valoisampi. Koska kysymys on niin pienestä, pienestä kansanryhmästä, on selvä asia, että yhtenäisenä ja vahvana olisi aivan varmasti paras tapa hoitaa saamelaiskulttuuria eteenpäin tässä maassa.

Nyt kun saamelaiskäräjälain 3 §:n mukaan määritellään saamelaisuus ja se, kellä on oikeus äänestää saamelaiskäräjävaaleissa ja asettua ehdolle, ja otetaan tämä pelkkä kieliperuste esille ja perusteeksi, niin ohitetaan sillä se suuri iso totuus, että kieliperuste ei varmasti ole ihan kelvoton asian käsittelyssä oleva peruste mutta polveutuminen on varmasti se ainoa ja varma. Jos ihminen on syntynyt saamelaisperheeseen ja puhunut saamen kieltä, näin ollen ihan varmasti on saamelainen. Jos he eivät pääse vaaliluetteloon mukaan, niin sitten ollaan kyllä aika heikoilla jäillä, koska se taas sitten johtaa siihen, että käytännössä henkilö joutuu pois vaaliluettelosta, niin kuin pelättävissä on, että kun tämä uusi laki tulee voimaan, niin se toimitellaan, joka sitten ratkaisut tekee, todennäköisesti heittää sieltä sellaisia henkilöitä pois, jotka eivät ole tämän vallitsevan näkemyksen mukaan vaalikelpoisia. Ja henkilö, joka menettää vaalikelpoisuutensa saamelaiskäräjävaaleissa, samalla menettää pikkuhiljaa ne oikeudet, jotka saamelaisuuteen liittyvät, ne varallisuusoikeudelliset oikeushyvä, joista hän muussa tapauksessa pystyisi nauttimaan koskien poronhoitoa, koskien metsästystä ja kalastusta sekä valtionmaiden käyttöä, mitä ne sitten ovatkaan. Emmehän me voi tietää tällä hetkellä 20 vuoden päässä olevia asioita, mitä saamelaisuuteen liittyy ja mitkä ovat ne oikeudelliset arvot, mitä siihen saamelaisstatukseen liittyy.

Näin ollen katsomme keskustassa — tätä on pohdittu hyvin syvällisesti ja kuultu oman ryhmän sisällä erilaisia asioita — että tämä kieliperuste polveutumisen sijasta on mieles-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

tämme hieman horjuva, ja niin kuin sanoin, vaaliluetteloon pääsy takaisi sitten nämä oikeudet tulevinakin vuosina. Olisi tietysti kaikkein parasta, että päästäisiin suhteelliseen vaalitapaan, joka mahdollistaisi sen, että pienemmälläkin ryhmällä olisi mahdollisuus päästä vaaleissa läpi, aivan kuten täällä eduskunnassakin hyvinkin pienet puolueet Suomessa pääsevät läpi ja saavat näin ollen äänensä kuuluviin parlamentissa. Tämähän olisi kaikkein paras tapa, niin kuin muissa Pohjoismaissa onkin. Norjassa ja Ruotsissa suhteellinen vaalitapa toimii.

Sitten, arvoisa rouva puhemies, lopuksi toivon, että saavutettaisiin jonain päivänä tilanne, jolloin näitä korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyjä olisi mahdollisimman vähän ja saataisiin sopu syntymään.

Tällä perusteella esitän keskustan eduskuntaryhmän puolesta, että tämä hallituksen esitys toisessa käsittelyssä hylätään.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

19.04 Juha Hänninen kok: Arvoisa rouva puhemies! Tänään keskustelemme toisessa käsittelyssä esityksestä, jota on odotettu pitkään. Tällä viikolla saamme uudistuksen, jolla parannetaan vuosia jatkunutta epäselvyyttä. Kyse on saamelaiskäräjälaista. Kyse on oikeudesta omaan kieleen, kulttuuriin ja identiteettiin. Kyse on siitä, että Suomi kantaa vastuun myös silloin kun se ei ole helppoa, kuten tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Tällä lailla vahvistetaan saamelaisten itsehallintoa ja tuodaan lainsäädäntö kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden tasolle. Esitys täyttää YK:n ja ihmisoikeuskomiteoiden meille osoittamat vaatimukset. Tämä on tärkeä kysymys. Kysymys ei ole byrokratiasta. Perustuslakivaliokunta puoltaa lakia ilman muutoksia vaaliluetteloon. Yksilön oikeusturva on turvattu.

Arvoisa puhemies! Asiasta on keskusteltu valmistelun aikana runsaasti. On puhuttu liian kiireisestä valmistelusta, liian monimutkaisista yksityiskohdista. Mikä on vaihtoehto? Että jatkamme järjestelmällä, jota oma alkuperäiskansa ei hyväksy ja joka ei kestä kansainvälistä tarkastelua. Siksi hallituksen päätös on tehtävä.

Arvoisa puhemies! Tämä laki antaa äänen. Se ei rajoita enemmistöä. Se suojaa vähemmistöä. Siksi tämä päätös, joka kuuluu demokraattiseen valtioon ja sen päätöksentekoon. Perustuslain mukainen itsehallinto ei voi olla paperilla, jos se ei toimi käytännössä. Kuten perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, tämän lain toimivuutta seurataan ja korjataan huolella, jos tarvetta ilmenee. Maailma ei ole valmis yhdestä esityksestä, vaan aina voimme jatkaa toimimista paremman yhteiskunnan rakentamiseksi.

Juuri nyt tarvitsemme kuitenkin lähtökohdan. Odotus on saatava loppumaan. Tämä ei ole päätöksen loppu, vaan oikeuden alku. Alku sille, että alkuperäiskansan ääni todella kuuluu myös tässä salissa, sillä myös saamelaiskäräjien hallitus on ilmoittanut hyväksyvänsä lain yksimielisesti. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen.

19.08 Petri Honkonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Keskusta on vuosikymmenten saatossa tukenut, ja tukee edelleenkin, saamelaisia alkuperäiskansana, saamelaisten itsehallinnon kehittämistä ja tukee edelleenkin sen kehittämistä ja parantamista ja vahvista-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

mista ja kulttuurillisen itsemääräämisoikeuden ja kulttuurin kehittämistä, mutta emme voi yhtyä tässä hallituksen esityksessä omaksuttuihin lain perusratkaisuihin, joten kannatan edustaja Hoskosen tekemää hylkäysehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Strandman poissa. — Edustaja Seppänen.

19.09 Sara Seppänen ps: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin sanon täällä kaikille, että saamelaiskäräjälaki tarvitsee uudistuksen mutta sellaisen, joka edistää kaikkien saamelaisien oikeuksia.

Haluan nostaa esiin saamelaiskäräjälain uudistuksen erityisen vaikutuksen metsälappalaisille ja inarinsaamelaisille, sille yhteisölle, jonka historia ja oikeudet ansaitsevat tulla kuulluksi ja tunnustetuksi.

Metsälappalaiset ovat olleet osa suomalaista ja saamelaista historiaa vuosisatojen ajan. He ovat asuttaneet metsiä, Keski-Lapin aluetta, eläneet perinteisestä metsästyksestä, kalastuksesta ja poronhoidosta ja kantaneet mukanaan saamelaisuuden kulttuurisia piirteitä. Kuitenkin nyt käsiteltävä lakiesitys heikentää heidän asemaansa. Lappalaiskriteerin poistaminen vaaliluettelon määrittämisessä tarkoittaa käytännössä sitä, että moni metsälappalainen menettäisi oikeutensa osallistua saamelaiskäräjien vaaleihin, vaikka heidän juurensa ja perinteensä olisivat kiistatta saamelaista alkuperää. Onko oikein, että laki, jonka pitäisi vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta, samalla sulkee ulkopuolelle osan saamelaisyhteisöstä? Metsälappalaiset ja osa inarinsaamelaisista ovat jo pitkään kamppailleet tunnustuksensa puolesta, ja nyt edessä oleva muutos tarkoittaa sitä, että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa yhteisöään koskevaan päätöksentekoon katoavat.

Eduskunnan tehtävänä on varmistaa, että Suomi toimii kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisesti ja kohtelee kaikkia saamelaisryhmiä yhdenvertaisesti. On kriittistä, että lainsäädäntö ei aja eri ryhmiä vastakkain vaan vahvistaa alkuperäiskansamme oikeuksia kokonaisuudessaan. Pyydän teitä, arvoisat kansanedustajat, varmistamaan, että metsälappalaisten ja inarinsaamelaiden, kaikkien saamelaisryhmien, ääni kuuluu tässä keskustelussa. Onko yhdenvertaisuus todella toteutunut, jos osa perinteistä ja kulttuurista sysätään pois poliittisessa päätöksenteossa? Meidän on löydettävä tasapainoinen ratkaisu, jossa metsälappalaisten ja inarinsaamelaiden oikeus ja osallisuus tunnustetaan saamelaisyhteisössä.

Arvoisa rouva puhemies! Nostan tässä esille tänään tulleen Euroopan neuvoston vähemmistöjen suojelua koskevan komitean uuden raportin, joka kehottaa Suomea työskentelemään kaikkien saamelaisryhmien kanssa. Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen suositukset on julkaistu tänä päivänä. Yksi suosituksista on: ”Neuvottelukunta kehottaa viranomaisia varmistamaan tiiviissä yhteistyössä kaikkien saamelaisyhteisöjen kanssa, että kaikilla tasoilla tehtävät päätökset, jotka koskevat perinteistä maankäyttöä, eivät heikennä saamelaisten mahdollisuuksia säilyttää ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja identiteettiään, mukaan lukien heidän perinteiset elämäntapansa. Viranomaisten tulisi saattaa loppuun valmistelut ILO:n alkuperäiskansojen ja heimokansojen koskevan yleissopimuksen numero 169 ratifioimiseksi.”

Toisin kuin YK:n valvontaelimet, Euroopan neuvoston valvontaelimet, kuten tämä neuvoo-antava komitea, käyvät paikan päällä ja tapaavat näitä ihmisiä. Komitea on seurannut tilannetta jo 1998 lähtien Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa, eli heillä on hyvin vahva ym-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

määritys tilanteesta, toisin kuin YK:lla, jonka suositukset perustuvat pelkkiin jonkin tahon heille toimittamiin asiakirjoihin.

Neuvottelukomitea kehottaa viranomaisia luomaan edellytykset osallistavalle vuoropuhelulle kaikkien saamelaisyhteisön osien kanssa, jotta päästäisiin yhteisymmärrykseen pitkään jatkuneessa keskustelussa saamelaiskäräjien vaaliluetteloon rekisteröitymisestä. Lisäksi viranomaisten tulisi arvioida tiiviissä yhteistyössä kaikkien saamelaisyhteisön osien kanssa totuus- ja sovintoprosessin kokemuksia sen mahdollisen jatkamisen näkökulmasta vuoden 2025 jälkeen.

Arvoisa puhemies! Otan seuraavissa puheenvuoroissani esille myös saamelaiskäräjälain ja vaalitavan epädemokraattisuuden ja ongelmat, mitkä siihen liittyvät.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rasinkangas.

19.14 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa rouva puhemies! Toisessa käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain muuttamisesta. Kyseessä on kiistanalainen laki, ja valehtelisin, jos väittäisin olevani iloinen tästä lopputuloksesta. Lakiin tuleva polveutumisperusteen poisto on omiaan aiheuttamaan tilanteita, joissa esimerkiksi metsäsaamelaiset ja inarinsaamelaiset voivat jäädä pois vaaliluettelosta.

Arvoisa puhemies! Pidän kuitenkin erittäin tärkeänä, että perustuslakivaliokunta mietinnössään tuo esiin, että vuoden 1962 väestölaskennan ei sen epätäydellisyyden vuoksi tulisi olla ainoa mahdollinen tai välttämättä edes ensisijainen näyttö vaaliluetteloon kuulumiseksi. Esimerkiksi kirkonkirjoihin ja muihin asiakirjoihin tehdyillä merkinnöillä tulee olla merkitystä. Perustuslakivaliokunta pitää myös selvänä, ettei hakijalta voida edellyttää aukotonta näyttöä. On todella harmillista, että tilanne ei ole näin, mutta olisi äärimmäisen hyvä tilanne, että Euroopan ainoa alkuperäiskansa, saamelaiset, ei keskenään syrjisi eri saamelaisryhmittymiä, vaan jokainen saamelainen myös aidosti on mukana vaaliluettelossa sekä jatkaa normaalia saamelaiskulttuuriaan ja harjoittaa normaalisti elinkeinojaan.

Arvoisa puhemies! Esitys on tosiaan ristiriitoja aiheuttava, ja onkin tärkeää seurata tilanteen kehittymistä lain voimaantulon jälkeen, ja tarvittaessa asia tulee ottaa uudelleen tarkasteluun. Saamelaiskäräjät tarvitsee lain, joka on oikeudenmukainen ja yhdenvertainen kaikille saamelaisryhmille. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Rintamäki.

19.16 Anne Rintamäki ps: Arvoisa puhemies! Käsittelemme paljon puhuttua ja kiisteltyä saamelaiskäräjälakia eli hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta.

Lain ongelma kiteytyy nähdäkseni siihen, kenellä on oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Vaaliluetteloon merkitään siis sellaiset henkilöt, jotka ovat äänioikeutettuja saamelaiskäräjillä. Mietinnössä todetaan seuraavasti: ”Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon on saamelaiskäräjistä annetun lain 3 §:ään ehdotetun säännöksen mukaan henkilöllä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi 1. tammikuuta 2027 tai sen jälkeen järjestetyissä saamelaiskäräjien vaaleissa. Vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä on myös, että samassa laissa säädetty ikä,

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kansalaisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.” Toisin sanoen lain nojalla sellaisilla saamelaisilla, jotka puhuvat ensimmäisenä äidinkielenään suomea, ei ole mitään asiaa vaaliluetteloon. Samaan aikaan kuitenkin sellaisella suomalaisella henkilöllä, jonka yksi kahdeksasta isoisovanhemmasta on sattunut olemaan saamea puhuva saamelainen, vaikkei itse olisi millään tavalla kasvanut saamelaisessa kulttuurissa, on mahdollisuus vaaliluetteloon päästä.

Arvoisa puhemies! Se, että osa saamelaisväestöstä on menettänyt oman kielensä, ei tee heistä vähempää saamelaisia. Pidän kielikriteeriä outona jo siitäkin syystä, että isoisovanhempien ensimmäistä kieltä voi olla vaikea jälkikäteen edes osoittaa aukottomasti ja silti siitä pitäisi olla kiinni niinkin tärkeä asia kuin äänioikeus. Herää kysymys, edustaako saamelaiskäräjät tällaisena sitten enää koko saamelaisväestöä vai vain tiettyä osaa siitä.

Yhdenvertaisuudesta on puhuttu viime vuosina paljon. Pelkona on, että tämän lain läpimenon jälkeen Lapissa asuu naapureina sukuja ja perheitä, joita jatkossa kohdellaan eriarvoisesti. Toisella suvulla on oikeus olla mukana päätöksenteossa, toisella ei. Eri saamelaisyhtymät eivät olisi jatkossa yhdenvertaisia. Mielestäni tämä lakiesitys on paitsi epäoikeudenmukainen myös kohtuuton. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pitko.

19.20 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Kannatan tämän lain hyväksymistä. Pidän ensimmäisessä käsittelyssä pidemmän puheenvuoron siitä, miksi. Tiivistettynä: Tämä lakiesitys on erittäin tärkeä laki saamelaisten itsehallinnon vahvistamiseksi. Se korjaa Suomen ihmisoikeusrikkomukset, ja pidän tärkeänä, että me hyväksymme tämän lain, jota olemme täällä eduskunnassa yrittäneet neljä vaalikautta hyväksyä, jotta pääsemme myös tästä tilanteesta eteenpäin, mutta erityisesti jotta saamelaiset voivat jatkaa työtä oman kulttuurinsa ja kielen kehittämiseksi ja elämän eteenpäin jatkamiseksi. Se kaikki aika, mitä tähän lakiin on jouduttu laittamaan, on ollut pois muusta: perheestä, harrastuksista, käsitöistä ja niin edelleen.

Haluan tässä puheenvuorossani vastata muutamaan väitteeseen, joita tässä keskustelussa on tuotu esille, sillä pidän tärkeänä, että vääriä väitteitä ei jää tähän pöytäkirjaan ilman, että niihin on vastattu.

Se, että kaikki halukkaat eivät pääse saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, ei ole syrjintää. Perustuslakivaliokunta on arvioinut lakiesityksen perustuslaillisuutta ja yksimielisesti todennut, että laki on perustuslain mukainen ja perustuslaki kieltää syrjinnän. Saamelaiskäräjät ovat hyväksyneet tämän lain omassa käsittelyssään, ja siten se toteuttaa saamelaisten oikeutta itse määritellä oma kansansa.

Ajattelen itse niin, että se, ovatko kriteerit minun mielestäni hyviä tai huonoja, ei ole niinkään merkityksellistä, vaan se, ovatko ne saamelaisten mukaan lähellä sitä heidän käsitystään, miten saamelaisuus heidän kulttuurissaan määritellään. Sen kirjoittaminen auki Suomen lainsäädäntöön ei ole tietenkään yksiselitteistä, mutta olen ymmärtänyt, että tämä esitys vastaa sitä kuitenkin mahdollisimman hyvin. Saamelaiskäräjät nimittäin eivät aikoinaan hyväksyneet tätä lappalaispykälää, joka eduskunnan käsittelyssä 90-luvulla tähän lakiin hyväksyttiin, ja juuri se on se syy, miksi tämä voimassa oleva laki ei kunnioita saamelaisten itsemääräämisoikeutta. Ja hyvä, että se ollaan nyt poistamassa. Tämän niin sanotun lappalaispykälän perusteella käräjäluetteloon on voinut päästä henkilöitä, joita saamelaiset eivät tunnista saamelaisiksi. Tämä on ollut aivan kestävätilanne.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Täällä on puhuttu saamelaisryhmistä. Ensinnäkin saamelaiset ovat yksi kansa, eivät useita kansoja. Suomen alueella elää yksi alkuperäiskanssa, saamelaiset. Ei ole toisiaan vastaan olevia saamelaisia vaan yksi kansa, ja tähän kansaan kuuluu kolme kieliryhmää. Nämä kaikki kolme kieliryhmää ovat olleet valmistelemassa tätä lakia [Sara Seppänen: Yksi kansa menetti kielensä!] ja ovat sen hyväksyneet saamelaiskäräjien osana.

Arvoisa puhemies! Haluan myös muistuttaa, että tämä laki tulee helpottamaan sekä kielen menettäjien että erityisesti siitä syystä inarinsaamelaisten asemaa, että erityisesti inarinsaamelaisten kohdalla kieli on voitu menettää jo aikaisemmassa sukupolvessa ja tämä kielikriteerin laajentaminen korjaa tätä tilannetta. Tämä laki tulee myös samalla vastaamaan yleispohjoismaista tasoa. Tässä salissa on monesti peräänkuulutettu, että meidän tulisi ottaa mallia muiden maiden saamelaispolitiikasta, ja itse asiassa nyt me tulemme saatamaan tämän lain Pohjoismaiden kaltaiselle tasolle.

Mieleeni on jäänyt eräs keskustelu yhden saamelaisäidin kanssa. Hän sanoi, että hän ei toivo, että enää hänen lapsensa joutuvat käymään tätä samaa taistelua, sitä taistelua, mitä hän on käynyt jo pitkään, toista vuosikymmentä, kun tätä lakia on yritetty uudistaa.

Toivon, että täällä eduskunnassa me kunnioitamme saamelaisten oikeutta itse määritellä itsensä ja hyväksymme tämän lain, ja erityisesti ajattelemme niitä tulevaisuuden saamelaisia, niitä lapsia ja tulevia saamelaislapsia. Emmehän halua tämmöistä taakkaa jättää heidän harteilleen? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Biaudet.

19.25 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Pitkoa siitä, että hän nosti esille erittäin, erittäin tärkeitä asioita. Mielestäni on todella, todella arvokasta, että kun nyt hyväksymme saamelaiskäräjälain, niin olemme antaneet saamelaisille, Euroopan ainoalle alkuperäiskansalle, oman äänen.

On tärkeää tietää, että näitä keskusteluja saamelaiskäräjien ja saamelaisten kanssa on käyty vuosikausia. Itse sain kunnian istua tässä edellisen oikeusministeriön kansliapäällikön vetämässä työryhmässä, ja voin hyvin sanoa, että ei ole niin, että saamelaiset eivät olisi olleet mukana tekemässä myönnytyksiä ja kompromisseja ja löytämässä yhteisymmärrystä tämän lain muotoiluille. Ajattelen, että ne ponnistukset eivät ole olleet välttämättä helppoja mutta ne ovat erittäin arvokkaita, ja olen tosi iloinen, että ne nyt vihdoin sitten tuottavat sellaisen tuloksen, että tämä asia saadaan kuntoon.

Itselläni on myös ollut kunnia edustaa Suomea YK:n alkuperäiskansafoorumissa — siitä on jo useampi vuosi — ja siellä maailmalla kuitenkin ajateltiin aina, että Suomi on ollut esimerkkinä puolustamassa ja edistämässä alkuperäiskansojen asemaa kansainvälisesti. Olemme myös olleet silloin, kun ILO 169 -sopimusta neuvoteltiin, yksi niistä maista, jotka nimenomaan edistivät kirjoituksia, ja onkin ollut hiukan surullista, että emme sitten ole pystyneet enää täyttämään samanlaista kunnianhimoa saamelaisten oikeuksien tunnustamisessa ja virallistamisessa lainsäädännössämme kuin silloin. Mutta kaikesta huolimatta alkuperäiskansaoikeus on voimassa, ja olemme myös Suomea edistäneet esimerkiksi YK:n alkuperäiskansajulistusta, joka on erittäin vahva ja ohjaava laillinen instrumentti tänä päivänä. Siellä tietenkin tämä velvollisuus neuvotella ja myöskin saada suostumus saamelais- ja alkuperäiskansaa koskevissa kysymyksissä on ihan keskeinen kysymys.

Olemme RKP:ssä erittäin tyytyväisiä siihen, että tämä lakikäsittely viimein etenee. Saamelaiskäräjälain uudistaminen on merkittävä ja todellakin pitkään odotettu askel ihmisoi-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

keuksiin alkuperäiskansan itsehallinnon vahvistamiseksi, ja olemmekin suruksemme saaneet vuosien varrella useita huomautuksia YK:n eri ihmisoikeuselimiltä, jotka todellakin kyllä tuntevat Suomen tilanteen erittäin hyvin, muun muassa YK:n ihmisoikeuskomitealta ja rotusyrjinnän vastaiselta komitealta. On korkea aika korjata nämä puutteet ja voida ylpeänä taas seistä Suomea alkuperäiskansojen puolella myöskin kansainvälisesti. Tämä on tietenkin erityisen tärkeää saamelaisten mutta myös kansainvälisen oikeuden kannalta. Suomi on sitoutunut alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamiseen, ja on vahva ristiriita, että emme ole pystyneet käytännössä sitten osoittamaan tätä tukea.

Nyt käsiteltävä lakiuudistus vie Suomen lähemmäs näiden velvoitteiden täyttymistä. Olemme tehneet määrätietoista ja pitkäjänteistä työtä, ja ajattelen, että tämä on vahva alku sille, että myös myöhemmin voimme pohtia vielä vahvemmin sitä, miten todellisuudessa voimme käytännössä vahvistaa saamelaisten oikeuksia omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja elinkeinoihinsa. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Vestman.

19.29 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Halusin tulla vielä tässä saamelaiskäräjälakia koskevassa perustuslakivaliokunnan mietinnön toisessa käsittelyssä pitämään puheenvuoron siksi, että asia on tärkeä, mutta myös siksi, että tästä lakiuudistuksesta liikkuu julkisessa keskustelussa myös paljon virheellisiä väitteitä, ja niiden oikaisemiseen tässä haluan keskittyä. Tämä, että keskustelu perustuisi faktoihin ja tosiasioihin, on tärkeää myös siksi, että tiedän, että tämän saamelaiskäräjälain hyväksyminen on herättänyt saamelaisyhteisössä paitsi suurta helpotusta myös joissakuissa huolta.

Ensinnäkin keskustelussa on väitetty, että saamelaiskäräjälain uudistus olisi perustuslain ja oikeusvaltioperiaatteen vastainen. Tämä ei pidä paikkaansa. Lakien perustuslainmukaisuuden, sisältäen myös oikeusvaltioperiaatteen mukaisuuden, arvioi eduskunnan perustuslakivaliokunta. Tässäkin haastavassa asiassa perustuslakivaliokunta teki huolellista työtä, mistä vielä kiitos valiokunnan jäsenille. Valiokunta on siis päättänyt tämän huolellisen arvionsa perusteella, että tämä lakiesitys on perustuslain mukainen, edellyttäen, että yksilön oikeusturvaa parantavat muutokset tehdään perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaisesti. Valiokunta oli tästä perustuslainmukaisuudesta yksimielinen. Kun perustuslakivaliokunta on kerran päättänyt, että laki on esityksen mukaisena tai tiettyjen muutosten jälkeen perustuslain mukainen, niin näin myös on. Suomen oikeusjärjestyksessä lakien perustuslainmukaisuuden ratkaisee auktoritatiivisesti perustuslakivaliokunta sille perustuslain mukaan kuuluvan tehtävän ja toimivallan mukaisesti. Tähän tyydyttäköön niin tässä talossa lakeja säädettäessä kuin myös säätämisen jälkeen. Valiokunnan perusteluista ja argumentaatiosta voi toki käydä aina oikeudellista keskustelua, mutta lopputulosta perustuslainmukaisuudesta se ei muuta. Tämä koskee paitsi tätä käsittelyssä olevaa saamelaiskäräjälakia myös muita perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyjä lakeja.

Puhemies! Perustuslakivaliokunta on siis edellyttänyt oikeusturvaa koskevan yksilön perusoikeuden takia muutoksia, jotka varmistavat sen, että laki toteuttaa alkuperäiskansan oikeuksien lisäksi yksilön oikeusturvan. Tähän liittyen on esiintynyt julkisessa keskustelussa väite, että vaaliluetteloon merkitsemistä koskevaa asiaa ei saisi enää korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyyn tai saisi sen vain ennakkopäätösperusteella. Näin ei enää perustuslakivaliokunnan esittämien muutosten jälkeen ole. Valiokuntahan katsoi, että hallituksen esityksen mukainen hyvin rajattuun ennakkopäätösperusteeseen liittyvä jatkovali-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

tuskynnyks on perustuslain kannalta ongelmallinen ja olisi vastannut osittaista jatkovalituskieltoa. Siksi perustuslakivaliokunta esittää ja edellyttää jatkovalituskynnyksen madaltamista, eli oikeusturvaongelma on poistettu tässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Mietinnön mukaan jatkovalitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen määräytyy siis hallintoprosessilain yleissäännöksen mukaan. Jatkovalitusoikeus on näin ollen paitsi ennakkopäätösperusteella myös ilmeisen virheellisyyden, kuten lainvastaisuuden tai muun painavan syyn, takia. Siten viime kädessä ylin riippumaton tuomioistuin, korkein hallinto-oikeus, saamelaiskärjälain 3 §:ää soveltamalla ja tulkitsemalla ratkaisee sen, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa.

Puhemies! Kolmantena väitteenä, joka on syytä oikaista, on esitetty se, että ratkaisu siitä, kuka pääsee saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, perustuisi uudistuksen jälkeen syrjintään. Näin on siis väitetty julkisuudessa. Suomessa kaikessa julkisessa vallankäytössä on noudatettava lakia, ei mielivaltaa. Tämä sama vaatimus koskee tietysti myös saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemistä. Käsittelyssä olevan lain 3 §:ssä säädetään siis niistä aineellisista kriteereistä, jotka tyhjentävästi määrittelevät sen, keillä äänioikeus on. Perustuslaissa turvataan saamelaisten asema alkuperäiskansana ja säädetään, että saamelaisilla on kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Tästä johtuu se, että saamelaiskäräjien näkemykselle 3 §:n kriteereistä on lakia säädettäessä annettava erityistä merkitystä niin oikeudellisessa kuin poliittisessa harkinnassa. Näin linjasi siis perustuslakivaliokunta. Saamelaisten itsemääräämisoikeutta toteutetaan näin 3 §:n aineellisten kriteerien kautta. Kun laki on säädetty, saamelaiskäräjien vaalilautakunnan on virkavastuulla ja riippumattoman muutoksenhakulautakunnan on tuomarin vastuulla sovellettava näitä laissa säädettyjä edellytyksiä äänioikeudelle. Päätöksenteko on siis lakisidonnaista. Viime kädessä kysymyksen siitä, täyttääkö henkilö pykälässä tarkoitetun objektiivisen kielikriteerin, ratkaisee, kuten todettu, riippumaton ylin tuomioistuin. Ja kuten aiemmin totesin, perustuslakivaliokunta nimenomaan on edellyttänyt tämän jatkovalituskynnyksen madaltamista ja siten myös korkeimpaan hallinto-oikeuteen pääsyä.

Arvoisa puhemies! Neljänneksi: Kielikriteeristä keskustelussa on esitetty sinänsä ymmärrettävä huoli siitä, ettei vanhoista asiakirjoista voida aukottomasti päätellä sitä, kuka on puhunut saamea ensimmäisenä kielenään. Tämänkin seikan perustuslakivaliokunta on mietinnössään tunnistanut. Mietinnössä todetaan nimenomaisesti, ettei vuoden 1962 väestölaskennan sen epätäydellisyyden vuoksi tulisi olla ainoa mahdollinen tai välttämättä edes ensisijainen näyttö, vaan esimerkiksi kirkonkirjoihin ja muihin asiakirjoihin tehdyillä merkinnöillä tulisi olla merkitystä. Valiokunta toteaa pitävänsä selvänä myös, että hakijalta ei voida edellyttää asiassa aukotonta näyttöä ja että edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän kohtuudella arvioituna riittävällä selvityksellä. Näyttöä ensimmäisestä kielestä tulee mietinnön mukaan arvioida kokonaisuutena, ja harkinnassa tulee antaa merkitystä myös yksilön oikeuksien toteutumiselle.

Arvoisa puhemies! Viidentenä oikaistavana seikkana haluan kommentoida 9 §:n yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitetta koskevaa väärinymmärrystä. Julkisessa keskustelussa on siis jopa esiintynyt sellainen väite, että yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite estäisi Lapin elinkeinojen kehittymisen. Pidän tätä väitettä perusteettomana. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteessa on kysymys menettelyn sääntelystä, jossa ei oteta kantaa esimerkiksi maankäytön sisältöön. Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteen tavoitetta löytää yksimielisiä ratkaisuja saamelaisille merkityksellisissä asioissa. Toisaalta valiokunta on mietinnössä paaluttanut, että velvoitteessa ei ole kyse saame-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

laiskäräjien veto-oikeudesta hankkeisiin eikä sille tule sellaista merkitystä myöskään tosiasiassa antaa. Valiokunta on nimenomaisesti myös todennut, ettei saamelaiskäräjien passiivisuus estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä. Kysymys ei siis ole veto-oikeudesta, vaan sen varmistamisesta, että asiat, joilla voi olla erityistä merkitystä saamelaisille, varsinkin kotiseutualueella, syntyvät vuorovaikutuksessa saamelaiskäräjien kanssa. [Puhemies koputtaa] Valiokunnan kuulemisissa saamelaisten kotiseutualueen kunnista Inari ja Utsjoki puolsivat yhteistoiminta- ja neuvotteluvetoa ja toivat esiin kuntien myönteisiä käytänteitä yhteistyöstä saamelaiskäräjien kanssa. — Ja vielä viimeisestä asiasta jatkan sitten myöhemmin keskustelussa. Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Löfström.

19.38 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Att förnyelsen av sametingslagen nu godkännts i grundlagsutskottet och behandlas här i andra behandlingen i plenisalen är en viktig milstolpe, inte bara för det samiska folket utan för hela Finland. Det här är ett avgörande steg för att stärka vår gemensamma demokrati och vårt engagemang för de mänskliga rättigheterna.

I svenska riksdagsgruppen är vi mycket nöjda över att behandlingen av sametingslagen nu är här i plenisalen och att vi äntligen kan få lagen i mål. Förnyandet av lagen har länge varit en prioritet för vår riksdagsgrupp. Redan år 2014 under Anna-Maja Henrikssons första period som justitieminister gavs ett lagförslag om att förnya lagen. Det är nu nästan elva år sedan. Att vi nu uppdaterar vår lagstiftning så att den bättre motsvarar våra internationella förpliktelser och beaktar den kritik som riktats mot Finland av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter är inte bara ett rättsligt ansvar, det är också en moralisk skyldighet. Det handlar om att respektera och stärka samernas rätt till självbestämmande och att trygga deras språk och kulturella autonomi.

Ärade talman! Jag vill rikta ett stort tack till alla kollegor i grundlagsutskottet för den proffsiga hanteringen av detta ärende — det var inte enkelt och det krävde mycket samarbete — och också tacka utskottets ordförande mycket för det ledarskap han tog i utskottet. Vi tar nu ett steg närmare att stärka skyddet för mänskliga rättigheter och förbättra verksamhetsförutsättningarna för samernas språkliga och kulturella autonomi. Det här är en historisk och mycket fin sak som vi nu ska föra i mål den här veckan i riksdagen.

Arvoisa rouva puhemies! Saamelaiskäräjälain uudistuksen hyväksyminen perustuslakivaliokunnassa ja tänä päivänä toisessa käsittelyssä istuntosalissa on merkittävä virstanpylväs, ei ainoastaan saamelaisille vaan koko Suomelle. Tämä on tärkeä askel kohti yhteisen demokratian vahvistamista ja sitoutumistamme ihmisoikeuksien kunnioittamiseen.

Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä olemme erittäin tyytyväisiä siihen, että saamelaiskäräjälain käsittely on nyt tässä salissa ja että laki saadaan viimein maaliin. Lain uudistaminen on ollut pitkään ryhmämme prioriteetti. Jo vuonna 2014, Anna-Maja Henrikssonin ensimmäisellä kaudella oikeusministerinä, annettiin ehdotus lain uudistamisesta. Siitä on nyt lähes yksitoista vuotta. On tärkeää, että päivitämme lainsäädäntömme vastaamaan paremmin kansainvälisiä velvoitteitamme ja otamme huomioon YK:n ihmisoikeuskomitean Suomea kohtaan esittämän kritiikin. Kyse ei ole pelkästään oikeudellisesta vastuusta vaan myös moraalisesta velvollisuudesta. Tavoitteena on kunnioittaa ja vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta sekä turvata heidän kielellinen ja kulttuurinen autonomiansa.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa puhemies! Haluan esittää lämpimät kiitokset perustuslakivaliokunnan kollegoille tämän asian asiantuntevasta käsittelystä — ei ole ollut helppoa — ja kiitos erityisesti myös valiokunnan puheenjohtajalle. Otamme nyt askeleen kohti ihmisoikeussuojan vahvistamista ja saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien parempaa toteutumista. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kaleva poissa. — Edustaja Forsgrén, olkaa hyvä.

19.43 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Tänään käsittelemme erittäin tärkeää asiaa ja sitä, mitä olen odottanut jo pitkään. Saamelaiskäräjälaki on kaivannut jo pitkään uudistamista. On kyse siitä, olemmeko valmiita aidosti kunnioittamaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta vai jatkammeko politiikkaa, jossa valtaväestö määrittelee alkuperäiskansan puolesta, kuka heitä saa edustaa ja millä ehdoilla. Tänään meillä on käsissämme tilaisuus osoittaa, että Suomi ottaa ihmisoikeudet ja alkuperäiskansojen oikeudet tosissaan, ei vain puheissa, myös teoissa.

Arvoisa puhemies! YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus on selvä: ”alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään, jäsenyydestään ja toimielintensä rakenteesta omien perinteistään ja tapojensa mukaisesti”, artikla 33. Tämä ei ole kaunis julistus paperilla. Se on perusoikeus, jonka tarkoituksena on suojella alkuperäiskansojen valtakulttuuriin sulautumiselta ja syrjäytymiseltä. Suomen nykyinen saamelaiskäräjälaki ei täytä näitä vaatimuksia. Se on vanhentunut 3 §:n aiheuttamien ongelmien takia, ja se on saanutkin lukuisia ihmisoikeusloukkauksia, joista meitä on muistuttanut sekä YK:n ihmisoikeuskomitea että YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea. Komiteat ovat toistuvasti todenneet, että Suomen tulkinta saamelaiskäräjälain vaalikelpoisuudesta rikkoo saamelaisten itsemääräämisoikeutta, ja edellyttävät lainsäädännön pikaisia muutoksia. Tähän ei voi suhtautua välinpitämättömästi.

Hallituksen esitys on askel oikeaan suuntaan. Hallituksen esitys on merkittävä ja oikeasuuntainen uudistus, joka selkeyttää äänioikeutta saamelaiskäräjävaaleissa ja irrottaa sen epäselvästä ja kiittelystä saamelaismääritelmästä. Esitys korostaa ryhmäidentifikaatiota, joka on laajasti asiantuntijoiden mukainen ja alkuperäiskansojen oikeuksien kannalta olennainen. Esitys laajentaa kieliperustetta neljanteen polveen, poistaa niin sanotun lappalaiskriteerin ja tuo vaaliluetteloon merkittäviä parannuksia, jotka vahvistavat saamelaisten omaa toimijuutta. Samalla esitys yhtenäistää Suomen lainsäädäntöä Norjan ja Ruotsin kanssa ja tukee pohjoismaisen saamelaissopimuksen linjaa. Se vastaa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaatimuksiin ja estää tulevia oikeudenloukkauksia.

Arvoisa puhemies! Meidän on syytä kuunnella, mitä saamelaisyhteisö itse kertoo. Vuosia jatkunut epävarmuus lakiuudistuksesta on ollut henkisesti kuormittavaa erityisesti saamelaisnuorille mutta varmasti koko yhteisölle. Julkinen keskustelu, jossa heidän identiteettinsä ja kuulumisensa yhteisöön kyseenalaistetaan toistuvasti, on lisännyt vihapuhetta ja epävarmuutta. Tämän uudistuksen läpivienti antaisi yhteisölle selkeän viestin: Teillä on oikeus määrittää itse itsenne. Me luotamme teihin.

Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet vaativat meitä toimimaan. Jos me emme tee tarvittavia uudistuksia, emme ainoastaan epäonnistu alkuperäiskansan oikeuksien turvaamisessa, epäonnistumme myös oikeusvaltiona.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnalla oli iso työ tehtävänä, ja haluankin lukea sivulta 12 sen keskeisimmän kappaleen: ”Perustuslakivaliokunta on edellä arvioidessaan sääntelyä perustuslain kannalta korostanut saamelaiskäräjälain 3 §:n aineellisten kriteerien keskeistä merkitystä alkuperäiskansan itsemääräämisoikeuden kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan paitsi oikeudellisessa myös tarkoituksenmukaisuusharkinnassa on 3 §:n osalta syytä antaa erityistä merkitystä sille, että saamelaiskäräjät ovat antaneet ennakkohyväksynnän hallituksen esityksen sisältämille lakiehdotuksille. Valiokunta ehdottaa siksi 3 §:n hyväksymistä muuttamattomana.” Tämä 3 § on juuri se lakiesityksen keskeisin kokonaisuus, ja onkin erittäin tärkeätä, että se tuli ulos sieltä perustuslakivaliokunnasta hallituksen esityksen mukaisena.

Arvoisa rouva puhemies! Lopulta kysymys on myös arvovalinnasta. Haluammeko olla maa, jossa vähemmistöt, erityisesti alkuperäiskansa, joutuvat jatkuvasti perustelemaan olemassaoloaan ja oikeuttaan osallistua omien asioiden päättämiseen, vai olemmeko maa, joka tunnustaa, että yhdenvertaisuus tarkoittaa myös erityistä tukea silloin, kun yhteiskunnan rakenteet ovat olleet eriarvoistavia? Tunnistammeko eriarvoisen historiamme ja sortomme? Saamelaiskäräjälain uudistus on tärkeä askel kohti oikeudenmukaisempaa, yhdenvertaisempaa ja aidosti ihmisoikeuksia kunnioittavaa Suomea. Vahvistamalla saamelaisen itsemääräämisoikeutta me vahvistamme samalla koko yhteiskunnan demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta. Siksi, arvoisa puhemies, toivon koko sydämestäni, että tämä eduskunta osoittaa olevansa ihmisarvon, oikeuden ja aidon tasa-arvon puolella. Hyvät kollegat, tuetaan tätä uudistusta, ei puolivillaisesti, ei viivytellen, vaan selkeästi, vahvasti ja päätäväisesti — on sen aika.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen.

19.48 **Sara Seppänen ps:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt ymmärrän niitä, jotka elävät saamelaisyhteisössä, ehkä jopa käräjien jäsenenä, ja ovat eri mieltä autoritäärisen hallinnon kanssa, kuinka vaikeaa ja ahdistavaa voi olla. Tuntuu todella pahalta katsella tuota naureskelua parvelta, ivallista hymyilyä ja ilkeämielistä ilkkumista.

Tällä hetkellä osa suvuista ja osa perheenjäsenistä pääsee käräjien luetteloon ja osa ei. Tämä kertoo oikeastaan siitä tilanteesta, mitä Lapissa tällä hetkellä tapahtuu: naureskelua, haukkumista, vähättelyä, myöskin aikamoisia rikoksia, joista jopa osa käräjien jäsenistä on tällä hetkellä tutkinnan alaisena.

Saan todella paljon viestejä [Jenni Pitkon välihuuto] — nämä ovat julkisia asioita — tällä hetkellä Lapista niiltä, jotka eivät pääse osalliseksi tätä omaa edustuselintään:

”Hei! On ollut hienoa nähdä, että sinä olet aktiivisesti puhunut lakiesitystä vastaan. Sinua äänestäneenä tiedän tehneeni oikein.” Tämä henkilö esittelee itsensä savolaiseksi, joka on joutunut seuraamaan vaimonsa taistelua identiteettinsä puolesta.

Seuraava viesti: ”Hei, Sara! Kiitos tästä pitämästäsi puheesta ja meidän metsäsaamelaisen näkökulman esiin tuomisesta saamelaiskäräjäkeskusteluun. Erityisesti sydäntäni lämmittää rohkeutesi pukeutua Sodankylän pukuun. Sain siitä innostuksen päättää pukeutua itsenkin siihen. Olisiko sinulla tiedossa ompelija, joka voisi auttaa minua valmistamaan puvun?”

Seuraava viesti: ”Toivottavasti mahdollisimman moni kansanedustaja tämän asian ymmärtää. Käräjät parhaillaan presidentin vieraana, mutta metsäsaamelaiset pyyhittää samalla kartalta yrittämällä poistaa jopa lappalaiskäsite. Kyllä tulevaisuus pelottaa. Käräjien val-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

ta on pakko saada kuriin.” Hän jatkaa vielä myöhemmin: ”En tiedä, mitä voidaan enää tehdä, jos tämä laki menee läpi. Toivoton olo sukuni ja esivanhempieni puolesta.” — Näitä viestejä on todella paljon.

Edellisessä puheessani päätin siihen, että otan esille demokratian ja sen vajeen tällä hetkellä. Eli saamelaiskäräjien edustajia ei valita suhteellista vaalitapaa käyttäen, kuten parlamentarismissa ja demokratiassa on tapana toimia. Saamelaiskäräjälakiin ei olla määritelty sitä, miten vaalitulosta huomioidaan paikkajaossa. Käsillä oleva saamelaiskäräjälaki mahdollistaa tilanteen, jossa kymmenen saamelaiskäräjien jäsentä voi saada suuremman äänimäärän vaaleissa kuin 11 saamelaiskäräjälle valittua valtaa pitävän ryhmittymän jäsentä. Nämä 11 voivat ottaa vallan ja syrjäyttää loput kymmenen päätöksenteosta.

Kun saamelaiskäräjät vaalien jälkeen järjestäytyvät ja paikkoja eri toimielimiin täytetään, niin vaalitulosta ei kunnioiteta. Vähemmistöön valtaenemmistön ulkopuolelle jääneet ääniharavat syrjäytetään. He jäävät ilman puheenjohtajiston, hallituksen tai muiden toimielimien paikkoja. Heille demokratian nimissä kuuluvat paikat jaetaan valtaa pitävien ryhmittymää myötäileville, vaikka nämä eivät olisi menneet läpi vaaleissa tai edes olleet vaaleissa ehdolla.

Demokratia varmistaa sen, että saamen kansan eri äänenpainot tulevat kuuluville. Demokratian, myös saamelaisten, asiat alkavat kiinnostamaan saamelaiskäräjiä ja äänestäjienkin alkavat kiinnostamaan, kun äänistä kilpaillaan puolueiden kesken. Demokratian mitaamiseen on olemassa kansainvälisesti käytettyjä mittareita, ja yksi niistä on vapaat puolueet. Tämä laki alistaa saamelaiset elämään autoritäärisen hallinnon alla.

Esimerkiksi saamelaiskäräjien vaaleissa vuonna 23 Enontekiöllä äänioikeutettuja oli 288, kiintiöpaikkoja voimassa olevan lain mukaan kolme ja uuden lakiesityksen mukaan kaksi, kun taas esimerkiksi Inarissa äänioikeutettuja on 1 453, kiintiöpaikkoja on sama määrä, kolme, ja tässä uudessa esityksessä kaksi. Eli paikkoja ei jaeta äänestäjien määrän mukaan.

Kuten me tiedämme tunnetusti, saamelaiskäräjävaaleissa hyvin menestynyt inarinsaamelainen Kari Kyrö, joka on kolme kertaa ollut vaalien ääniharava, on myös kaksi kertaa sieltä luettelosta poistettu. On erikoista, että väitetään, että saamelaisyhteisö tuntee saamelaiset, oman kansansa, ja kuitenkin vaaleissa kolme kertaa peräkkäin eniten ääniä saanut halutaan poistaa luettelosta. Mitä tämä kertoo demokratiasta? Ei ainakaan kovin hyvää.

Tätä lakiesitystä on perusteltu muun muassa sillä, että saamelaiskäräjät pystyisivät vaikuttamaan ilmastonmuutokseen, mutta ilmastonmuutosta vastaan ei voida tehdä toimenpiteitä ilman yhteiskuntarauhaa. Paras tapa varmistaa yhteiskuntarauha on demokratia. Tällä hetkellähän saamelaisyhteisössä eletään tilanteessa, että vaaleja ei tarvitsisi käydä lainkaan. Mitä sinne kukaan vaivautuu ehdolle ja äänestämään, kun laki on sellainen, että kansan tahto ei sitä kautta pääse kuuluville?

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Vestman.

19.55 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Äskeinen puheenvuoroni jäi hieman lopusta kesken, ja ajattelin vielä nostaa esille sen seurantavelvoitteen, joka tähän perustuslakivaliokunnan mietintöön sisältyy: Eli nyt tämän lain hyväksymisen yhteydessä, jos ja toivottavasti kun eduskunta tämän mietinnön hyväksyy, hyväksyttäväksi tulee tosiaan myös valtioneuvostolle seurantavelvoite, jonka mukaan siis hallituksen tulee seurata tarkoin lain toimivuutta ja vaikutuksia saamelaisten itsehallinnon toteutumiseen ja eri ryhmiin sekä tar-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

vittaessa ryhtyä viipymättä asianmukaisiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Pidän tätä seurantavelvoitetta hyvin tärkeänä asiana. Se on perusteltua jo siitä syystä, että kyseessä on pitkään valmisteltu lakiuudistus ja se todella sisältää merkittäviäkin muutoksia voimassa olevaan saamelaiskäräjälakiin.

Haluan myös tähän loppuun toistaa ensimmäisessä käsittelyssä esittämäni toiveen: toivon todella, että eduskunta hyväksyy toisessa käsittelyssä perustuslakivaliokunnan mietinnön ja että siten vihdoinkin — vihdoinkin — saamelaiskäräjälakiuudistus saadaan säädettyä saamelaiskäräjien hyväksynnän, pitkän lainvalmistelun ja perusteellisen eduskuntakäsittelyn jälkeen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pitko.

19.56 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin kiittää laajasti täällä tänään ja edellisessä käsittelyssä käytetyistä puheenvuoroista tähän lakiin liittyen. Olen tyytyväinen ja henkilökohtaisesti hyvin iloinen, että näin laaja kannatus on tälle laille.

Saamelaiskäräjälain epäonnistuminen kerta toisensa jälkeen tulee myös nähdä jatkumona sille politiikalle, jota Suomi on saamelaisia kohtaan harjoittanut. Tässä käsittelyssä ei olla vielä puhuttu siitä historiasta, vaikka itse ajattelen, että se kuuluu tähän. Assimilaatiopolitiikka ja kulttuurin ja kielen vuosikymmenten sorto niin valtion kuin kirkonkin toimesta ovat asioita, joita me kansanedustajat tässä salissa emme ehkä ole harjoittaneet, mutta tästä saamelaiskäräjälaista me olemme vastuussa, tuleeko se voimaan vai ei. Kerta toisensa jälkeen saamelaisten oikeutta itse määritellä oma kansansa... Se on osa sitä sortopolitiikkaa, mitä Suomen valtio on tehnyt. Siksi Suomen valtio onkin käynnistänyt tämän sovintokomissiotyön, jotta nämä vääryydet tunnustetaan ja sovintoa voidaan hakea.

Kun osa tänään täällä käytetyistä puheenvuoroista ja kommenteista on kohdistettu esimerkiksi lehterillä oleville saamelaisille, joilla ei ole mahdollisuutta vastata itseään koskeviin syytöksiin tässä salissa, se on mielestäni pöyristyttävää ja erittäin epäkohteliasta. On myös vaikea kuvitella, miten tähän historiaan jatkoksi sopii se, että suomalainen kansanedustaja kannustaa omalla pukeutumisellaan ottamaan käyttöön saamelaisten kulttuurisia elementtejä ilman, että sen näkee osana samaa assimilaatiopolitiikkaa, mitä Suomen valtio on harjoittanut.

Meillä on suuri työ pyrkiä kohti sovintoa ja totuuden tuomista esille, kuten huomaamme. Näin ajattelen. Toivon, että tämä laki hyväksytään ja pääsemme siltä osin vähän eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen.

19.59 Sara Seppänen ps: Arvoisa rouva puhemies! Luen nyt pitkäaikaisen saamelaisvaikuttajan ja käräjiin kuuluvan Jouni Kitin kirjeen tähän lakiesitykseen liittyen.

Tämä on otsikoitu näin: ”Kokonaiskuva puuttuu saamelaisista.”

”Kun luin hallituksen esitystä saamelaiskäräjien muuttamiseksi, tuli ilmi, miten heikoin perustein näinkin isoa asiaa yritettiin saada maaliin. Silmiinpistävää oli asutushistorian ohittaminen, vaikka historialliselta ajalta on saatavissa väestöarvioita, joiden avulla voimme kehittää kokonaiskuva saamelaisten alueittaisesta menestymisestä.

Arkeologisten aineistojen perusteella Lapissa asuneet saamelaiset ovat ainakin 1400-luvun vaiheilla eläneet verraten erillään ja riippumattomina toisistaan. Tätä ilmiötä voidaan

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

selvittää pyyntikulttuurin kautta. Vasta sen jälkeen kun maanviljelykulttuuri oli omaksuttu, alkoi saamelaisten määrä kasvaa. Vuoden 1757 vaiheilta lähtien inarinsaamelaisten menestyminen, toisin kuin kaikkina varhaisempina aikoina, on ollut jatkuvaa ja kiihtyvää. Maanviljely merkitsi olosuhteiden suurta väljentymistä.

Harva tulee ajatelleeksi, että luonnossa vallitsee jatkuva kilpailu elintilasta ja ravinnosta. Tämä kilpailu ylläpitää kehitystä. Niin myös Lapissa ja muualla. Kilpailua käyvät lajit keskenään. Ihminen on kaikista lajeista kilpailuhenkisin ja kilpailukiihkoisin. Kilpailu on epäilemättä jo varhain kehittänyt ihmisten elämää ja kanssakäymistä järjestäväksi käyttäytymiseksi.

Ihmisten välinen vahvemmuus, paremmuus, luo järjestystä ihmisten välisiin suhteisiin. Kylä ei menesty ilman järjestystä; jonkun on sanottava, milloin metsästyksen tai porojen kokoamaan lähdetään.

Käräjien johto pyrkii säilyttämään valtansa kaikin keinoin. Sen mielestä inarinsaamelaistalle valtaa ei tule antaa, koska he eivät osaa sitä käyttää. Todellisuudessa nykyinen valtarakennelma jatkaa inarinsaamelaisten syrjintää. Olennainen ero ihmisryhmän ja muiden eläinryhmien hierarkioiden välillä on kuitenkin se, että vain ihmisryhmissä valta voi periytyä.

Tämä vallan periytyvyys on isossa kuvassa epäilemättä luonut pohjaa sille ihmisryhmien, kylien, heimojen, eturyhmien väliselle kamppailulle, joka halki vuosisatojen on ollut myös Lapissa ihmisyhteisöjen kehitystä käynnissä pitävä voima.

Kilpailu ja valtapyrkimykset ovat ohjanneet ihmisten käyttäytymistä, joka on luonnossa poikkeuksellinen; ihmisestä, saamelaiset mukaan lukien, on kehittynyt sodankävijä, oman lajinsa joukkosurmaamisen harjoittaja. Miten on mahdollista, että ihmisestä on tullut sodankävijä? Tätä pohtivat monet inarinsaamelaist arvioidessaan alueelle muuttaneiden porosaamelaisten vihamielistä suhtautumista heihin.

Suurempi valta saamelaiskäräjille?:

Saamelaiskäräjät on kaikissa käänteissä vaatinut, että sille on annettava suurempi valta päätöksenteossa sillä perusteella, että tämä on välttämätöntä saamelaisten elämänmuodon turvaamiseksi. Taustalla luonnollisesti kummittelee väite, että ilman maa- ja metsäoikeuksia ei saamelaisella kulttuurilla ole tulevaisuutta.

Ajatus saamenkielisen väestön yhteenkuuluvuudesta nousi toisen maailmansodan jälkeen merkittäväksi uudeksi aatteeksi, jolla oli myös poliittisia seurauksia. Aiemmin tämä yhteenkuuluvuus oli kaikkea muuta kuin selviö, ja harva jos kukaan edes ajatteli sellaista olevan olemassa. Lappalaisten keskuudessa saamenkielisen väestön yhteenkuuluvuutta on pidetty selviönä. Liioittelematta lappalaisten ja saamelaisten verisukulaisuutta voi todeta, että geenitutkijat ovat havainneet yhteisiä tekijöitä, jotka pohjoisessa ulottuvat valtiollisten rajojen poikki, Norjan, Suomen, Ruotsin ja Venäjän alueella.

Kun ajatellaan ihmisiä yhdistäviä tekijöitä ja poliittisten määritelmien keinotekoisuutta, voidaan todeta, että lappalaisia ja saamelaisia ovat yhdistäneet myös monet muut tekijät kuin luonto ja genetiikka. Luonto on osaltaan sanellut ne toimeentulon keinot ja kulttuurien muodot, joita ihmiset ovat selviytyäkseen käyttäneet. Toimeentulon hankkimismenetelmät (maanviljely, karjanhoito, metsästys, kalastus ja poronhoito ynnä muu sellainen) ja jopa ruokakulttuuri ovat muodostuneet tällä pohjoisella alueella hyvin samankaltaisiksi.

Nämä lappalaiset asukkaat eivät löydä mitään uutta vieraillessaan naapurimaiden etnografisissa museoissa tai kotiseutumuseoissa. Rajanveto saamelaisen ja muun väestön elämänmuodon välille saattaa osoittautua vaikeaksi saamelaisuuden määrittelyssä. Saame-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

laismääritelmän perusteella saamelaiskäräjien tekemät historian tulkinnat ovat olleet irvokas tapa edistää 'alkuperäiskansan asiaa'. Yhteisen historian erottajaksi tuli etnonationalistinen ideologia, josta on kehkeytynyt lähes yhtä fanaattinen kuin pohjoisessakin tunnettu uskonnollinen hurmoksellisuus.

Melko yhtenäisessä lappalais- ja saamelaisyhteisössä on tähän asti ollut hyvin vähän kansanryhmien välisiä jännitteitä. Saamelaisten ja lappalaisten suhteen suuri teema ei ole ollut vihollisuus vaan korkeintaan jonkinlainen erillisyys eroavien toimeentulotapojen ja erilaisten saamen kielen versioiden kautta. Tämän kannanoton tarkoituksena on tarkastella asetelmaa saamelaisia ja lappalaisia jakavan saamelaismääritelmän muodostaman rajan molemmilta puolilta: saamelaisia lappalaisesta näkökulmasta nähtynä mutta myös lappalaisia saamelaisnäkökulmasta nähtynä.

Johtopäätöksiä saamelaismääritelmän perusteella saamelaisuuteen liittyvistä ongelmista:

Tässä kannanotossa kysytään ja yritetään vastata kysymyksiin, mikä oikein on tämä saamelaismääritelmä, joka tähtää juuriltaan ja nykyisiltä elämänmuodoiltaan yhtenäisen väestön jakamiseen, miten se on syntynyt ja miten se vaikuttaa esim. saamelaisten oikeuksiin. Saamelaismääritelmän olemuksesta on tehty lukuisia tulkintoja. Yksi asia on kuitenkin selvä: saamelaismääritelmän piiriin kuulumattomat lappalaiset...” [Mikrofoni sulkeutuu]

Äänentoisto katkesi teknisen vian vuoksi.

Täysistunto keskeytettiin kello 20.06.

Täysistuntoa jatkettiin kello 20.28.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Arvoisa yleisö siellä lehtereillä, tämä on ensimmäistä kertaa tämän talon historiassa tapahtunut, niin että olette kyllä ihan oikeasti historiallisella hetkellä täällä. Mutta niin kuin huomaatte, asioilla on tapana järjestyä, varsinkin kun niitä itse vähän järjestellään. Niin meillä Pohjanmaalla tavataan sanoa. [Sara Seppänen: Hyvä sanonta!]

No niin, istuntoa jatketaan teknisen tauon jälkeen. Meillä oli siis ongelmia äänipöydän kanssa. Nyt olemme varajärjestelmällä, mutta me pyrimme selviämään tästä istunnosta, niin että saadaan sitten korjattavaksi noita. — Avaan keskustelun, ja edustaja Seppänen jatkaa. Olkaa hyvä.

20.29 Sara Seppänen ps: Arvoisa rouva puhemies, kiitos! Jatkan tästä pitkäaikaisen saamelaisvaikuttaja Jouni Kitin kirjeestä:

”Johtopäätöksiä saamelaismääritelmän perusteella saamelaisuuteen liittyvistä ongelmista:

Saamelaismääritelmän olemuksesta on tehty lukuisia tulkintoja. Yksi asia on kuitenkin selvä: saamelaismääritelmän piiriin kuulumattomat lappalaiset on saamelaiskäräjien näemyksen mukaan tuomittu helvettiin yhtä varmasti kuin tie taivaaseen on ainakin periaatteessa avattu sillä saamelaismääritelmän piiriin kuuluville ihmisille.

Kaikki väitteet saamelaiden ja lappalaisten kulttuurien erilaisuudesta ovat väärä. Kaikissa oleellisissa kohdissa on olemassa yksi ainoa samanikäinen saamelais-lappalainen sivistys ja elämänmuoto, joka elää, muuttuu ja sykkii samassa tahdissa. Kaikki, jotka väittävät joko saamelaiskulttuuria lappalaiskulttuuria vanhemmaksi ja paremmaksi tai saamelaiden elävän luonnonmukaisemmin kuin lappalaisten, ovat väärässä.

Tällainen väite edellyttää sen todistamista, että nämä kulttuurit niihin sisältyvine elämänmuotoineen olisivat siinä määrin erilaisia, että ne vaatisivat ja oikeuttaisivat saamelaismääritelmän luoman jaon kaikkine seuraamuksineen. Voidaan kyllä puhua paremmuudesta tai seikoista, mutta perusteiltaan ja olemukseltaan kulttuurit ovat aivan samoja.

Viimeisen kuluneen 500 vuoden aikana, jolloin liikenneyhteydet ja vuorovaikutus olivat paljon heikompia, säilyi saamelainen eli lappalainen kulttuuri, eikä väestö kuroutunut kahdeksi täysin erilaiseksi kulttuurimuodoksi. Siltä osin kuin eroja oli, kyse oli historiallisista muutoksista, jotka koskivat kaikkia ryhmiä, joskin eriaikaisesti, ja paikalliset olosuhteet loivat erilaisia kulttuurin ilmentymiä. On selvää, että meidän päivinäme tiheän liikenteen ja vilkkaan kanssakäymisen aikana saamelais-lappalainen elämänmuoto on muuttunut entistä enemmän yhteneväiseksi. Nationalismille tyypilliseen tapaan saamelainen etnonationalismi romantisoi eroja.

Erot esimerkiksi kielen versioissa tai eri alueiden saamelaispuvuissa ovat rikkaus, mutta rikkaus ja siunauksellisuus muuttuvat vastakohdiksi, kun pyritään kivittämään aikaisemmin syntyneet kulttuurin sisäiset erot ja jakamaan historiasta irrallisella etnisellä saamelaismääritelmällä saamelais-lappalainen väestö kahdeksi erilliseksi väestöksi.

Tällöin on kyse ryhmäeduista ja valtapolitiikasta, joka on vain pukeutunut saamelaiskansalliseen asuun. Tämä etnonationalistinen politiikka ottaa mallia ja tukea kansainvälisestä alkuperäiskansojen liikkeestä ja käyttää kansainvälisiä sopimuksia ja foorumeita viipusiminaan, joilla omalla kansallisella kentällä yritetään parantaa oman ryhmän asemaa. Etuja tavoiteltaessa ei kaihdeta vetoamista väärennettyyn historiaan eikä toisten samaan etniseen ryhmään kuuluvien polkemista siinä määrin, että kyse ei ole mistään muusta kuin rotusorrosta.

Tuntuu vaikealta kuvitella, että yhteistä alkuperää oleva saamelais-lappalaiskulttuuri alkaisi kulkea tällaisen historiasta irrallaan olevan saamelaismääritelmän perusteella eri teitä esimerkiksi silloin, kun puhutaan erillisistä saamelaiden oikeuksista. Jos Suomen alkuperäisväestön osana on puhjeta vielä kerran kukoistukseen, tämä kukoistus koskee sen kaikkia nykyisiä ryhmiä. Jos se taas tuhoutuu, tuho koskee kaikkia. Tämä ei tietenkään sulje pois eräiden pienten eroavaisuuksien mahdollisuutta. On osattava erottaa toisistaan monimuotoisen kulttuurin sisäiset erot, jotka ovat rikkaus, ja näihin eroihin perustuva rotuerottelu, joka on kirous.

Arvio saamelais-lappalaiskulttuurista osoittaa, että jokainen eheä kulttuuri on elävä kokonaisuus siitä riippumatta, kuuluuko henkilö saamelaisrekisteriin vai ei. Se kehittyy ja suorittaa sille määrätyn elämäntehtävän omien sisäisten ja ulkoisten edellytystensä mukaisesti. Sen kannattajia voivat olla erilaiset ammatilliset ryhmät. Mutta kaikista eroavaisuuksista huolimatta kulttuuri näiden ryhmien keskuudessa kehittyy perusolemukseltaan yhä enemmän samanlaiseksi. Se on käynyt elinaikanaan läpi samat olennaiset muutokset.

Saamelais-lappalaiskulttuuriin kuuluvien ryhmien rodulliset, kansalliset, maantieteelliset tai muut eroavaisuudet eivät ole muuttaneet itse kulttuurien perusluonnetta. Ne aiheuttavat sen piirissä ainoastaan pientä erilaisuutta. Saamelaiden kotiseutualueella saamelais-lappalaiskulttuurit muodostavat yhden ainoan jakamattoman kulttuuripiirin, ne ovat tällä

hetkellä olennaisilta osiltaan samassa kehitysvaiheessa. Niiden jakaminen keinotekoisella, historiasta irrallaan olevalla saamelaismääritelmällä on kaikkien tähän kulttuuriin kuuluvien ryhmien etujen vastainen, kehityksen peruuttamiseen tähtäävä hanke. On osattava nähdä tunteikkaasti ikiaikaisiin oikeuksiin vetoavan saamelaisen etnonationalistisen ideologian taakse tajuten, että kyseessä on vain valekaapu, jonka alla ajetaan suppean saamelaisen valtaeliitin aivan tähän ja huomiseen päivään liittyviä etuja.

Saamelaiskäräjien historiaan perustumattomat vaatimukset siirtää koko saamelais-lappalaiselle väestölle kuuluvat oikeudet vain yhdelle tämän väestön sisäiselle ryhmälle ovat tähän mennessä johtaneet turhiin selkkauksiin ja ristiriitoihin. Vuosien mittaan saamelaiskäräjien valtahankkeen sävy on käynyt tuimemmaksi samalla, kun sen tavoitteet ovat käyneet laajemmiksi ja retoriikka entistä enemmän tosiasioista piittaamattomaksi. Traagisinta on, ettei tässä kiistassa ole olemassa mitään luotettavaa viranomaistahoa, jonka ohjaukseen saamelaiskäräjien poliittinen johto alistuisi.

Vedoten itsemääräämisoikeuteensa alkuperäiskansana saamelaiskäräjät katsoo oikeudekseen ajaa ohjaamansa saamelais-lappalaisen väestön alus lippu liehuen vaikka kiville. Valitettavasti näillä kippareilla on riittänyt halukkaita luotseja, neuvoja ja tukijoita Suomen puoluekentässä, virkamiehistössä ja valtionjohdossa sen korkeinta tasoa myöten — sellaisia, joilla into on korvannut puuttuvan pätevyys. Saamelaiskäräjien poliittinen johto katsoo, että alkuperäiskansan asian ajaminen vapauttaa sen kaikista velvoitteista noudattaa sivistyneitä periaatteita maa-oikeuskiistan ja muiden kysymysten ratkaisemiseksi.”

Haluan vielä, arvoisa puhemies, muistuttaa, että Jouni Kitti on pitkäaikainen saamelaisvaikuttaja ja saamelaiskäräjien jäsen, syntynyt Inarissa, ja hän tietää ja tuntee tämän asian erittäin hyvin. — Jatkan vielä seuraavassa puheenvuorossani.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Mäenpää. — Toivon tosiaan, että kaikki käyvät täällä minusta katsottuna oikealla puhujakorokkeella puhumassa.

20.37 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies, hyvät naiset ja miehet, hyvät saamelaiset siellä lehterillä ja hyvät statuksettomat saamelaiset, jotka seuraatte tätä keskustelua jossain muualla! Tämä on aika erikoinen asia, mitä me nyt ollaan täällä käsittelemässä. Puhutaan saamelaiskäräjälain uusimisesta, joka uusimista kaipaa. Samanaikaisesti kuitenkin itselleni on tullut selväksi, että minä en voi tätä lakiesitystä tukea, koska mielestäni tämä on syrjivä. Tämä varmasti on tullut kaikille esiin tässä viime vuosina, kun välillä esimerkiksi Kari Kyrö ei ole päässyt saamelaiskäräjävaaliluetteloon. Hänet on sieltä tiputettu ainakin kerran, ilmeisesti kaksi kertaa, ja sitten hänet on korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä lisätty sinne vaaliluetteloon, ja sitten Kari Kyrö on ollut vaalien ääniharava.

Jos oikein muistan, niin täällä salissa ensimmäisen käsittelyn yhteydessä käytettiin semmoista sanojen muotoilua, että sinne saamelaiskäräjäluetteloon on päässyt suomalaisia. Kari Kyrö on ilmeisesti yksi esimerkki siitä, koska hänet on sieltä yritetty tiputtaa. Samanaikaisesti kuitenkin ihmettelen sitä, että jos Kyrö on sinne sitten päässyt, niin hänet on valettu ääniharavaksi siellä. Mitä se on se itseidentifiointi ja ryhmäidentifiointi, joita tässä puheissa on peräänkuulutettu?

Edustaja Pitko sanoi täällä tänään — yritän muistaa tarkan lainauksen — mielestäni niin, että saamelaisiksi on päässyt henkilöitä, jotka eivät ole saamelaisia. Sanoitteko te niin?

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

[Jenni Pitko: Joo, että saamelaiset ei saamelaisiksi tunnusta, sanoin näin!] — Joo. — Tämä on varmaan mielipide, koska...

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Nyt on kyllä sellainen tilanne, että täällä puhuvat vain kansanedustajat tässä tilassa.

Tämä kuitenkin johtaa siihen, on pakko tulkita näin, että se perustuu jonkun mielipiteeseen, että saamelaisiksi on päässyt henkilöitä, jotka eivät ole saamelaisia. Se ei ole mikään fakta. Esimerkiksi Kari Kyrön on sinne korkein hallinto-oikeus nostonut uudelleen jäseneksi, ja sitten hänet on valittu taas ääniharavana. Jos täällä mielipiteitä aletaan tuomaan julki, niin minä luulen, että maastamme löytynee myös näkemyksiä, että suomalaisiksikin on päässyt henkilöitä, jotka eivät ole suomalaisia. Tämä on aika vakavaa pohdiskella tällaisilla asioilla.

Mitä itse olen saanut yhteydenottoja tuolta Lapista, niin kyllä siellä ovat ihmiset huolissaan siitä, ja he kokevat, että tämä saamelaiskäräjälaki eriarvoistaa ihmisiä ja se syrjii ihmisiä. Sitä myötä siitä on helppo ajatella näin, että se on samalla myös rasistinen.

Perustuslakivaliokunta on kuitenkin laittanut siellä omassa pohdinnassaan seurantavoitteen tälle asialle. Tänä on käsiini tullut paperi, jonka on Euroopan neuvosto julkaissut 16.6.2025, ja täällä tiivistelmässä on kolme eri kohtaa, joissa tavallansa tulee kritiikkiä. Mielestäni se kohdistuu tähän lainsäädäntöön ja lainsäädännön luomiseen.

Täällä on kohdassa 6 näin: ”Pitkään jatkunut saamelaiskäräjien vaaliluetteloon rekisteröitymistä koskeva kiista on yhä ratkaisematta. Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys saamelaiskäräjiä koskevan lain muuttamisesta. Esityksen sisältämistä ehdotuksista ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä eri saamelaisryhmien välillä. On siten vielä ponnisteltava saamelaisyhteisön sisäisen rakentavan vuoropuhelun helpottamiseksi, jotta saamelaiskäräjien ja saamelaisenemmistön ja vähemmistöjen edustajat saadaan yhteen ja luodaan oikeudenmukainen tasapaino toisaalta yhteisön etujen ja toisaalta vapaan itsetunnustamisen periaatteen välillä. Joissakin saamelaisissa syntynyt käsitys siitä, että heidät olisi suljettu saamelaisyhteisöstä ulos, on haitallista heidän itsensä mutta myös koko yhteisön kannalta. Neuvoa-antava komitea katsoo, että vireillä olevalla totuus- ja sovintoprosessilla — jota se pitää tervetulleena, mutta samalla suosittelee, että se toteutetaan syrjimättömästi kaikki saamelaistahot mukaan ottaen — voisi olla keskeinen rooli tämän asian laajemmassa ja kattavammassa arvioinnissa.”

Kohdassa 2: ”Neuvoa-antava komitea kehottaa painokkaasti viranomaisia kuulemaan kaikkia saamelaisryhmiä tiiviisti ja varmistamaan sen, että perinteistä maankäyttöä kaikilla tasoilla koskevat päätökset eivät vaikuta kielteisesti saamelaisten kykyyn säilyttää ja kehittää kulttuureitaan, kieliään ja identiteettejään, mukaan lukien heidän perinteiset elintapansa. Viranomaisten tulisi saattaa päätökseen Kansainvälisen työjärjestön ILO:n alkupeiräiskansoja koskevan sopimuksen numero 169 ratifioinnin valmistelu.”

Kohdassa 4: ”Neuvoa-antava komitea vetoaa viranomaisiin, jotta ne loisivat olosuhteet kattavalle vuoropuhelulle kaikkien saamelaisyhteisön ryhmien kanssa pyrkimyksenä saavuttaa yhteinen ymmärrys pitkään jatkuneessa kiistassa saamelaiskäräjien vaaliluetteloon rekisteröitymisestä. Lisäksi viranomaisten tulisi tiiviissä kuulemisessa kaikkien saamelaisyhteisön ryhmien kanssa arvioida totuus- ja sovintoprosessin kokemukset ajatellen sen mahdollista jatkoa vuoden 2025 jälkeen.”

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Minun mielestäni nämä huomiot on hyvä liittää tähän seurantavelvoitteeseen. Tässä ovat ne asiat, mitkä täällä hiertävät, aika hyvin laitettuna julki. Mielestäni, jos näitä neuvoo-antavan komitean kehotuksia ei noudateta, tulee saamelaiskäräjille kohdistuva rahoitus purkaa ja osoittaa siitä esimerkiksi puolet sinne perustettavalle Lapin parlamentille, niin ehkä se riitely rahasta sitten loppuu, koska ainakin minusta tuntuu, että raha on tässä se ongelma.

Olen perehtynyt tähän mielestäni hyvin...

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Onko vielä pitkä puhe?

...ja olen toiminut eduskunnan Suomen alkuperäiskansojen ystävyysryhmän puheenjohtajana, ja sen takia en pysty tätä lakia puolustamaan. Hämmästelen suuresti, että tämä polveutumisperuste poistetaan alkuperäiskansan lainsäädännöstä. Tämä on jotenkin niin absurdia, että en voi käsittää millään tavalla, että polveutuminen poistetaan, koska se on minun mielestäni sen alkuperäiskansan ehto ja minun mielestäni siellä ILO:n perusteluissa se polveutuminen on kaikista tärkein asia. Jos polveutuminen poistetaan, saatan minäkin itseidentifioitua saamelaiseksi tai statuksettomaksi saamelaiseksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Poikkeuksellisesti annan puhua nyt puheenvuorot loppuun siitä syystä, että nämä poikkeusolot hieman vaikuttavat. — Edustaja Forsgrén.

20.47 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa rouva puhemies! Halusin vielä muutaman huomion tänne eteen tulla puhumaan. — Tässä keskustelussa ehkä menee muutama asia sekaisin, ja haluankin käydä läpi, mikä ongelma tässä lappalaispykälässä on. Elikkä tämä nykylaki on niin vanha kuin vuodelta 1995, ja se on auttamatta vanhentunut. Sen nykylain pääongelma on juuri tämä niin sanottu lappalaispykäle. Se lisättiin nykylakiin eduskuntakäsittelyssä, eli ilman saamelaiskäräjien hyväksyntää. Eli Suomen eduskunta lisäsi saamelaiskäräjälakiin kohdan, jota saamelaiskäräjät ei itse sinne hyväksynyt. Siinä pykälässä saamelaisuutta haetaan vanhoista verorekistereistä, jotka eivät ole rekisteri etnisyydestä tai kielestä vaan henkilön elinkeinosta. Norjan ja Ruotsin saamelaismääritelmässä ei tällaisia vastaavia pykäliä ole.

Hallituksen esityksessä oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmäsäännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kysymys olisi nimenomaan henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon eli äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, ketä on pidettävä ylipääntensä saamelaisena.

Lakiuudistuksella vahvistetaan saamelaisten itsemäärittämisoikeutta kansana eli saamelaisten oikeutta itse määrittellä, kuka on saamelainen, sen sijaan, että suomalaiset tekevät sen heidän puolestaan. Saamen kansalle kyse ei ole enempää eikä vähempää kuin heidän tulevaisuudestaan. Ajattelenkin, että meidän on velvollisuus varmistaa, että saamelaiskäräjien legitimitetti saamen kansan silmissä säilyy. Saamelaisilla on perusteltu huoli siitä, että ilman lainmuutosta muut ihmiset kuin saamelaisen yhteisön saamelaisena pitämät tulevat valtaamaan saamelaiskäräjät ennemmin tai myöhemmin, ja sen takia tämä lappalaispykälän uudistaminen ja poistaminen on todella keskeistä. [Sara Seppänen: Voi hyvänen aika!]

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Ehkä vielä sellaisen haluaisin nostaa esille, että minua häiritsee tässä keskustelussa, että siitä tulee hirveän vahva kuva siitä, että saamelaiset olisivat jotenkin riitaisa kansa tai ryhmittymä. Me kansanedustajat täällä eduskunnassa tapellaan yhtenä ja väitellään yhtenä milloin mistäkin asiasta, eikä kukaan silti ajattele, että meillä ei pitäisi olla oikeutta päättää meille kuuluvista asioista. Ajattelenkin, että tämä mielikuva siitä, että saamelaiset olisivat riitaisia ja jotenkin yhteiskunta, joka ei toistensa kanssa tule toimeen, kertoo vain siitä ennakkoluulosta ja yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, mitä meillä on heihin kohdistunut.

On hyvä tunnistaa itsekkin, että minä vasta aikuisiällä tunnistin, kuinka paljon yhteiskunta kohdistaa saamelaisiin yhteiskuntana rasismia ja ennakkoluuloja. Ei minulle koulussa kerrottu saamelaisten historiaa tai sitä, mitenkä lainsäädäntö Suomessa on kehittynyt.

Muistan 2019, kun minä osallistuin sellaiseen Suomen kansallispukujen kampanjaan, ja minulla oli päällä Keuruun puku, joka on aivan ihana, se on sellainen vaaleanpunainen puku. Me julkaistiin siitä kuvat, ja olin hämmentynyt siitä, kun olin valmistautunut, että saan tältä tietyltä porukalta varmastikin negatiivisia kommentteja siitä, että saako minun näköiselläni ihmisellä olla suomalainen kansallispuku. Mutta mikä oli hämmäntävää, oli se, että siihen päivitykseeni tuli satoja kommentteja, missä haukuttiin saamelaisia, aiheeseen, mikä ei liittynyt millään tavalla heihin, ja silloin minä tajusin, kuinka systemaattista saamelaisiin kohdistuva rasismi ja ennakkoluulo ja syrjintä on tässä yhteiskunnassa. Se ehkä opetti minullekin jotain sellaista, mitä en ollut itse tunnistanut. Ajattelenkin, että vähemmistön edustajana tehtäväni on aina puolustaa muita vähemmistön edustajia. [Juha Mäenpää: Myös vähemmistön vähemmistöjä! — Sara Seppänen: Puolusta vähemmistön vähemmistöjä!]

Haluan kiittää tässä lopuksi RKP:tä, koska jos joku tämän hallituksen esityksen on hallitusohjelmaan tuonut, niin se on varmasti RKP, ja siitä iso kiitos, koska mikään ei harmitanut viime hallituskaudella enemmän kuin se, että tämä tärkeä lakiesitys kaatui ihan viime metreillä. Se oli ehkä sellainen, minkä kanssa oli todella vaikea elää, mutta nyt voimme korjata tämän virheen.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen.

20.51 Sara Seppänen ps: Arvoisa rouva puhemies! Täällä eduskunnassa käy ilmi, että suurin osa kansanedustajista ei tunne Lapin historiaa tai tätä asiaa tai sitä, minkälaisia erilaisia saamelaisryhmittymiä meiltä Suomesta löytyy.

Vierailin Inarissa vaalitulaisuudessa ministeri Ranteen kanssa, ja siinä Ivalon S-marketin pihalla minua tapaamaan tulivat äiti ja tytär. Äiti itki, ja tytär yritti kertoa heidän asiansa. Heidän tarinansa oli sydäntä särkevää. Kun 1962 Lapissa tehtiin niin sanottu Nickulin väestötutkimus, jonka perusteella perustettiin saamelaiskäräjien vaaliluettelo, ei Inarissa eikä Lapissa ylipäätään mennytkään hirveästi teitä sinne inarinsaamelaisten asumuksiin. Tämän perheen, tämän äidin ja tyttären, koti on Inarijärven rannalla, mutta he eivät saa tunnustusta omalle identiteetilleen. Heitä ei hyväksytä saamelaiskäräjäluetteloon. Jostain syystä tämä kieli on ollut vaikea todistaa. Te, hyvät edustajat, edellinenkin puhuja, ette tunne tätä asiaa tarpeeksi hyvin. Puheenvuoronne kertoi juuri siitä.

Jatkan nyt Jouni Kitin, pitkäaikaisen saamelaisvaikuttajan ja saamelaiskäräjien jäsenen, kirjettä:

”Saamelaiskäräjille riittää, kun lisätään hiiltä oman etnonationalistisen kattilan alle ja nostetaan Suomen valtioon kohdistuvaa painetta vetoamalla oman asian puolesta kansain-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

välisillä foorumeilla. Joku historiallinen totuus painaa tässä menossa hyvin vähän. Tuloksena on moraalinen sekasorto. Saamelaiskäräjät vaatimuksineen yrittää anastaa itselleen mahdollisimman suuren osan lappalaisten historian ja oikeuksien kustannuksella. Saamelaiskäräjien vaatimukset johtavat yhteisen kulttuuriperinnön tuhoamiseen, ja sen ajama, saamelaisten historialle vieras kollektiivisen maanomistuksen malli yksityisomistuksen heikkenemiseen, murenemiseen ja häviöön.

Saamelaiset ja lappalaiset samoissa yhteisöissä:

'Rekisterisaamelaiset' ja statuksettomat saamelaiset asuvat ja elävät pienemmissä ja suuremmissa kylissä etupäässä samassa ryhmäasutuksessa. 'Rekisterisaamelaiset' eivät siis muodosta muusta väestöstä erottuvaa asutusaarekettä. Mainitut ryhmät joutuvat yhdessä päättämään jokapäiväiseen elämään kuuluvista yhteisistä asioista. Yleensä tämä ei arjen ja käytännön tasolla tuota suuriakaan vaikeuksia.

Ylä-Lapissa on paikallisen yhteisön elämään perinteellisesti kuulunut monia sellaisia työtehtäviä, jotka on tehty ihmisten tai koko kylän yhteisvoimin. Yhteistyö on nykyaikana organisoitunut paliskunniksi, metsästysseuroiksi, kalastuskunniksi, yhteismetsiksi, työliitoiksi ja talkoiksi. Muita yhteistyömuotoja ovat kansalaisjärjestöt, kuten raittiusseurat, urheilu- ja nuorisoseurat ja niin edelleen.

Saamelaisalueen kylissä on luonteenomaista lähes päivittäinen kanssakäyminen naapureiden kesken, joista useimmat ovat sukulaisia. Lapset seurustelevat enimmäkseen naapureitten lasten kanssa ja käyvät samaa koulua näiden kanssa. Kaikissa niissä kylissä, joissa asuu saamelaisia ja statuksettomia saamelaisia sekaisin yhdessä, tulee saamelaismääritelmään nojautuva kahtiajako ja ILO:n alkuperäiskansasopimuksen ratifiointi aiheuttamaan vain lisääntyvää eripuraisuutta ja eriseuraisuutta.

Seurauksena tulee olemaan turhaa ja vahingollista käräjäjoutia Norjasta Suomeen 1800-luvun lopulla muuttaneiden porosaamelaisten jälkeläisten ja statuksettomiksi jätettyjen Suomen kantasaamelaisten kesken. Näiden viimeksi mainittujen eli alueen todellisen alkuperäiskansan historiallisista alueista päättäminen siirtyisi alueelle muuttaneiden porosaamelaisten jälkeläisille. Erityisen suuri oikeustilan muutos tulisi koskemaan tiloille vahvistettujen kalastusnautintojen omistajia. Tiloille vahvistettujen kalastusnautintojen käytöstä päättäminen saattaisi pahimmassa tapauksessa siirtyä muille kuin todellisille omistajille.

Etnonationalistinen saamelasideologia:

1970-luvulta lähtien kehiteltiin eräiden johtavien saamelaisten toimesta oppia, että valtion aikoinaan saamelaisilta ottamat maat piti palauttaa takaisin saamelaisille. Sen mukaan saamelaiset olivat ihmiskunnan kruunu. Saamelaiset onnistuttiin määrittelemään jopa lain tasolla niin, että määritelmä kattoi vain määrätyn osan saamelaisista. Tämän opin mukaisesti peiteltiin, väärennettiin ja salattiin kaikki, mikä vihjasikin siihen, että muilla kuin saamelaisilla voisi olla oikeuksia. Laadittiin luetteloita saamelaisista menetelmin, jotka eivät kestä kritiikkiä, ja kanonisoitiin nämä luettelot vaaliluetteloksi, jota ryhdyttiin kutsumaan saamelaiskäräjärekisteriksi. Aikaisemmin laaditut, pätevämmät luettelot salattiin. Nuorena, vasta saamelaispolitiikan piiriin tullessa olin itsekkin innostunut saamelaiskansallisen nousun aatteesta, mutta tajusin pian, että on tapahtumassa outoja asioita. Heräsin kysymään, miten on mahdollista, että samojen vanhempien lapsista toiset olivat saamelaisia, toiset eivät.

Minun käskettiin pitää suu kiinni ja olla sekaantumatta asioihin, joita en ymmärtänyt. Nyt oltiin suurella asialla, saamelaisten oikeuksia palauttamassa! Niinpä minun totuutta vaativana luottamusmiehenä oli pakko ryhtyä ottamaan selvä siitä, mistä oli kysymys.

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Ryhdyin selvittämään itselleni Lapin asutushistoriaa. Pian selvisikin, että alueella oli asunut lappalaisväestöä ennen kuin alueelle muutti 1800-luvun jälkimmäiseltä puoliskolta lähtien Norjasta porosaamelaisia ja että olin itse näiden myöhäisten maahanmuuttajien jälkeläinen. Alueet, jonne muuttajat tulivat, olivat olleet satoja vuosia alueella ennen heitä asuneitten metsä- ja kalastajasaamelaisten omistuksessa. Alueella oli runsaasti nähtävissä niillä ennestään asuneitten ihmisten jättämiä asuinpaikkoja ja muita merkkejä heidän muinaisesta läsnäolostaan.

Ennen pitkää tulin huomaamaan, että näiden ihmisten kieltämiseen pyrkivä saamelaismääritelmä oli kuin Maginot-linja. Se oli tarkoitettu edestä päin tulevan hyökkäyksen torjumiseksi, mutta sen tekijät eivät olleet valmistautuneet siihen, että se voitaisiin kiertää, se ei ollut aukoton. Saamelaiskäräjien valtaapitävät uskovat propagandan voimaan ja uskottelevat, että he jääräpäisyydellään voittaisivat enemmän kuin häviäisivät.

Poliittinen johto on koko ajan ollut karkäs syöttämään valtakunnan tason poliitikoille muunneltua totuutta. Olen alusta alkaen ollut varma siitä, että saamelaisliikkeen poliittinen johto on väärässä ja että julkinen sana hakee totuutta, vaikka sen on ollut vaikea päästä siihen käsiksi. Etnonationalistinen saamelaisliike vetoaa vahvasti ihmisten, myös toimittajien ja poliitikkojen, tunteisiin ja soittelee heidän oikeustajunsa herkillä kielillä, miten se tahtoo. Yksi paljon sovellettu ja tuottoisa perusmenetelmä on ollut kestitä niin kotimaisia kuin kansainvälisiä vierailijoita ja tarjota heille samalla museaalinen kuva saamelaisista muka ajankohtaisena kuvana saamelaisten ainutlaatuisuudesta, paimentolaisesta elämänmuodosta ja luontosuhteesta.

Statuksettomien saamelaisten liike:

Statuksettomien saamelaisten esiinnousu tapahtui ilman, että etnonationalistisen saamelaisliikkeen poliittisella johdolla olisi ollut mitään käsitystä tapahtuneen murroksen todellisesta mittakaavasta ja peruuttamattomuudesta. Tuolle siihen asti yleistä mielipidettä yksin hallinnelle etnoeliitille on ollut äärimmäisen epämiellyttävää, että sitä alettiin nimitää statuksettomien saamelaisten historiallisten alueitten valloittajiksi. Tosiasioihin perustuvat väitteet on yritetty hiljentää ja torjua leimaamalla niiden esittäjät 'saamelaisvastaisiksi'.

Todellisen alkuperäsväestön oikeuksien veitsenteräksi muodostui maa-oikeuskysymys ja kysymys statuksettomien saamelaisten oikeudellisesta asemasta. Etnonationalistinen saamelaisliike tähtäsi siihen, että todellisen alkuperäsväestön maa-oikeudet siirretään saamelaiskäräjien edustamille myöhäisille maahanmuuttajille, porosaamelaisille. Tavoitteena oli kollektiivinen maanomistusmuoto, jossa omistus toteutuisi saamelaiskäräjien kautta.

Maa-oikeudet kuuluvat kuitenkin todelliselle eikä ideologisesti luodulle väärälle alku-peräisväestölle, olipa sitten kyse tällä hetkellä tunnustetusta maaomaisuudesta tai sellaisesta, jonka kruunu ja Suomen valtio on itselleen ominut yksipuolisella saannolla. Siksi saamelaiskäräjien johdolle on ollut välttämätöntä kiistää ei ainoastaan todellisen alkuperäisväestön maa-oikeudet vaan myös sen olemassaolo. Ei olekaan mikään ihme, että 'rekisterisaamelaiten' tunnustaminen alkuperäisväestöksi yksinoikeudella on aiheuttanut sen, että todellinen alkuperäisväestö on noussut puolustamaan oikeuksiaan ja olemassaoloaan.

Tarkoitus pyhittää keinot?:

Saamelaiskäräjien vaatimukset ILO:n alkuperäiskansasopimuksen ratifioimisesta ovat herättäneet kovaa vastarintaa monessa osapuolella, joiden etuihin sopimus vaikuttaisi. Yhtenä syynä on ollut vaatimusten epämääräisyys. Kipeimpänä tulevaisuuden uhan kokee Lapin todellinen alkuperäisväestö, joka näkee maa-oikeuksiensa menettämisen mahdollisuus-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

den. He ovat vaatineet päästä samaan neuvottelupöytään saamelaiskäräjien kanssa ja osallistumista Suomen valtion ja saamelaiskäräjien välisiin neuvotteluihin.

Saamelaiskäräjät ovat torjuneet nämä neuvottelupyynnöt ja -vaatimukset yksioikoisesti väittäen, että statuksettomat saamelaiset eivät ole saamelaisia vaan suomalaislähtöisten uudisasukkaiden jälkeläisiä, jotka yrittävät sulauttaa saamelaiset suomalaiseen pääväestöön tai kaapata heidän identiteettinsä tekeytymällä saamelaisiksi. Historiallisten tosiasioiden valossa identiteettikaappaus on tapahtunut toisinpäin, varkaat yrittävät selvitä huutamalla: ottakaa varas kiinni! Suomen valtion edustajat ja elimet eri tasoilla ovat suhtautuneet vähintäänkin passiivisesti tähän käynnissä olevaan identiteettikaappaukseen ja rasistiseen syrjintään. Statuksettomien saamelaisten vähättely ei ole voinut olla nostamatta poliittisia jännitteitä.

On asiatonta väittää, etteikö ILO:n alkuperäiskansasopimuksen ratifiointi koskisi millään tavalla alueella asuvan muun väestön ja ennen kaikkea statuksettomien saamelaisten oikeuksia. Siksi alkuperäiskansasopimuksen ratifioinnin ympärillä käytävä keskustelu muodostuu paljon tärkeämmäksi kuin toimet saamen kielen elvyttämiseksi. Se koetaan vakavana ihmisoikeusloukkauksena. Koko puhe maiden palauttamisesta takaisin saamelaisille ei ole muuta kuin saamelaiskäräjien poliittisen johdon sumuverho, jolla se naamioi päähankkeensa, jota se on sitkeästi ajanut ja ajaa edelleen panoksia korottaen: saada statuksettomille saamelaisille kuuluvat ja kuuluneet maa-alueet hallintaansa ja siinä ohessa alueen muulle väestölle kuuluvia oikeuksia niin laajalti kuin suinkin mahdollista. Identiteettivarkaus ei saa jatkua.

Statuksettomilta saamelaisilta on aikoinaan kirkon ja valtion toimesta viety itsemääräämisoikeus ja kieli. Tiedän, mistä puhun. Minulla on täysin omakohtaiset kokemukseni siitä, miten ummikkosaamelaisen muuttaminen suomalaiseksi tapahtui. Olen itse syntynyt ummikkosaamelaisena porolappalaisena ja aloittanut elämäni todellisena erämaan lapsena. 1950-luvun alussa jouduin aloittamaan koulunkäyntini Inarissa ja asumaan koulukodissa. Koulu oli täysin suomenkielinen, ja koulukoti tuki sen suomalaistamistehtävää. Kun valtio on ryöstänyt ihmisiltä kielen ja saanut heidät häpeämään omaa kulttuuriaan, on ehdottoman kohtuutonta tehdä saamen kielen taidosta kriteeri sille, onko ihminen saamelainen.

Tutkijat eivät ole kyenneet kiistämään statuksettomien saamelaisten esiin nostamia tosiasioita. Uudempi tutkimus on tuonut runsaasti lisävaloa kysymyksiin, jotka liittyvät muun muassa Suomen saamelaisten alkuperään ja heidän maa-oikeuksiinsa, mutta keskeisten tosiasioiden on katsottava tulleen Suomen valtion tietoon viimeistään Pokan toimikunnan työn aikana. Valtio kuitenkin toimii niin kuin sillä ei olisi tietoa mistään, mitä on pidettävä moraalittomana ja kestäättömänä. Viimeaikaisen kehityksen yksi erityispiirre on ollut, että Metsähallitus, joka vastaa valtion Lapissa olevasta, yksipuolisella saannolla itselleen edustamasta maaomaisuudesta, on solminut strategisen liiton saamelaiskäräjien kanssa.

Tämän liiton kautta valtio pyrkii suojaamaan maaomaisuutensa statuksettomien saamelaisten vaateilta ja saamelaiskäräjät lisäämään asteittain omaa vaikutusvaltaansa ja samoin torjumaan omat vaateensa statuksettomien vaateilta. Statuksettomat saamelaiset eivät ole luopuneet eivätkä tule luopumaan omista oikeuksistaan ja asemastaan alueen todellisena alkuperäiskansana, vaan vaativat näiden tunnustamista Suomen valtion ja myös saamelaiskäräjien taholta. Neuvottelujen avaaminen siitä, miten nykyään vielä statuksettomien saamelaisten edustus järjestetään, on paljolti Suomen valtion vastuulla — saamelaiskäräjien

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

nykyjohto on tehnyt selväksi, ettei sillä ole aikomustakaan neuvotella piirinsä ulkopuolelle jätettyjen saamelaiden kanssa.

Saamelaiskäräjien sanelupolitiikka statuksettomia saamelaisia kohtaan ei ole loukannut ainoastaan näitä vaan myös muita alueen asukkaita. Oikeudellisia vaatimuksia esittäessään statuksettomat saamelaiset ovat ottaneet huomioon niin oikeudelliset kuin poliittiset realiteetit. He ovat valmiit, aivan kuten tähänkin asti, elämään rinnan ja sovussa alueen muun väestön kanssa, mukaan lukien Suomeen vuoden 1852 rajasulun jälkeen muuttaneet porosaamelaiden jälkeläiset, joiden veljiä ja sisaria he ovat — monessa tapauksessa ei vain kuvaannollisesti vaan todellisten perhesiteiden kautta. He eivät kuitenkaan voi alistua omilla historiallisilla alueillaan toisen tai kolmannen luokan kansalaisiksi siksi, että toinen väestöryhmä vie heiltä historian, identiteetin ja maat rotuerottelun määritelmät täyttään.

Vastuu tämän vääryyden lopettamisesta ja lisävahinkojen syntymisen estämisestä on Suomen valtiolla, jonka on nähtävä totuus ja korjattava omat virheensä. Virheellisen ja oikeudettoman politiikan jatkaminen yhtä oikeudettomalla tuo mieleen koiran, joka syö oman oksennuksensa. Sellainenko Suomen valtio haluaa olla?

Edellä todettuun viitaten katson välttämättömäksi, että esitys uudeksi saamelaiskäräjälaiksi palautetaan uuteen, perinpohjaiseen valmisteluun ja ennen kaikkea että siinä oleva saamelaismääritelmä muutetaan niin, että se varmuudella kattaa myös ne saamelaiset, jotka on tällä hetkellä jätetty statuksettomiksi.

Lisäksi pidän välttämättömänä, että lakiehdotukseen sisältyvät menettelyt sen määrittelemiseksi, onko yksilö alkuperäiskansan jäsen, muutetaan niin, että ne vastaavat kansainvälisen oikeuden periaatteita. Johtavana oikeuslähteenä on tässä YK:n rotusorron vastaisen sopimuksen pysyvän seurantakomitean CERD:n suositus numero 8, jonka mukaan kysymys siitä, onko yksilö katsottava alkuperäiskansan jäseneksi, on ratkaistava ensisijaisesti yksilön itseidentifikaatioon perustuen.

Siltä osin kuin lisäksi on tarvetta sille, että alkuperäiskansan yhteisö identifioi yksilön, tämän on tapahduttava noudattaen yhteisön perinteisiä muotoja eli paikallisella tasolla kunkin ryhmän perinteitä noudattaen ja soveltaen. Tämä sulkee pois lakiesitykseen sisältyvän menettelytavan, jossa identifioivana yhteisönä toimii keskitetysti saamelaiskäräjät tai joku sen elin.

Yhtä vähän kuin saamelaiset tällä hetkellä edustavat kaikkia Suomen saamelaisia, yhtä vähän he edustavat mitään perinteistä alkuperäiskansan identifiointiperinnettä tai meidän aikaamme säilynyttä alkuperäiskansan omaa hallintoelintä. Kysymys yksilön oikeusturvasta jäsenyysasioissa on ratkaistava tavalla, joka täyttää ei vain alkuperäiskansasopimuksen ja alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen periaatteet vaan myös YK:n ihmisoikeussopimuksen ja Suomen perustuslain vaatimukset.

Saamelaiskysymyksen ratkaisu:

Saamelaisten asian määrittäminen perustuslailla on synnyttänyt paljon ristiriitoja. Elettyään 110 vuotta yhdessä Venäjän kanssa oli Suomesta kaksi vuotta aikaisemmin tullut itsenäinen valtio. Ero oli tapahtunut epäsovun vallitessa.

Palataan sitten saamelaisten asemaan. Venäjän ja Suomen välisten rauhanneuvottelujen prosessi on siinä määrin kiinnostava, että siitä kannattaa ottaa mallia järjesteltäessä Suomen valtion ja saamelaisten välisiä suhteita. Suomen on asetettava työryhmä asiaa valmistelemaan. Hallitusmuoto rakentuu sille pohjalle, että saamelaiset alkuperäiskansana on rakennettava sille pohjalle määrittelemättä oikeuksien sisältöä. Avoimeksi kysymykseksi

jää, mikä on sen merkitys suhteessa samalla alueella asuvaan muuhun väestöön. Tässä tilanteessa hallituksen tulee ryhtyä toimenpiteisiin tämän epäkohdan korjaamiseksi.

Tämä ongelma on koetettava toteuttaa sovinnollista tietä valtion ja saamelaiskäräjien välisellä sopimuksella. Siitä ehdotusta valmistelevaan on asetettava yhteinen neuvottelukunta, jossa olisi yhtä monta saamelaisten, valtion ja alueen muun väestön edustajaa. Neuvottelukunnan tulee tehdä myös muita asiaan liittyviä ehdotuksia saamelaisten ja muun väestön suhteiden normalisoimiseksi. Lakiehdotukset on alistettava kaikkien virallisten valtion ja muiden elinten hyväksyttäväksi. Koska asiaan liittyy epäselvyyksiä ja väärinkäsityksiä, on saatava aikaan ylimalkainen sopimusluonnos.

Sen mukaan luovuttavat molemmat osapuolet toisen alueelle jääneen kiinteän omaisuuden sille, jonka alueella se sijaitsee, mutta siitä maksettavan korvauksen suuruus määritellään erityisessä selvittelytyöryhmässä. Saamelaisalueeseen jääneeseen statuksettomien saamelaisten omaisuuteen nähden valtiolla on oltava etuosto-oikeus.

Velat ja saamiset tunnustetaan voimassa oleviksi ja niiden kuoletuksista on jälkeensä päätettävä. Molemminpuolisesti on taattava kaikkien ihmisten vapaa liikkuminen ja voimassa olevat ihmis- ja muut oikeudet. Myös osapuolten pysyvä asutus maantieteellisellä alueella on turvattava.

Alueella asuville saamelaisille turvataan kaikki Suomen kansalaisille kuuluvat oikeudet, ja vastavuoroisesti Suomen valtio sitoutuu myöntämään Suomen kansalaisille kuuluvat perusoikeudet. Kysymys koskee, suostuuko valtio luovuttamaan saamelaisalueen hallinnon saamelaiskäräjille omistajalle Suomen perustuslaissa määritellyjä oikeuksia pelkätään saamelaisille.”

Täällä on pitkästi vielä tekstiä, mutta otan tämän loppuosan vielä, eli Jouni Kitti sanoo: ”Lopuksi:

Saamelaisia on vuosisatojen ajan pidetty melkein moukkina. Norjassa, Ruotsissa, Venäjällä saamelaisia on pidetty alkukantaisina alkeellisine elämänmuotoineen. Myöhempi kehitys on osoittanut, että saamelaisista sittenkin kannattaa ottaa opiksi. Mielikuvat ja todellisuus eivät kohta. Saamelaisista annettu kuva on osoitettu monella tapaa vääräksi. Heitä pidettiin kauan aikaa sellaisina, jotka eivät henkisesti pystyneet kilpailemaan suomalaisten kanssa ollen siten hierarkiassa alempana.

Tiede vastasi aikoinaan siihen myönteisesti: saamelaiset eivät luoneet yhtenäistä ideologiaa, heillä ei ollut omakielistä kirjoitusta ja kulttuuria ilmentäviä monumentaalisia rakennuksia. Näin yksinkertaisesti ei voi kuitenkaan perimmäisiä kysymyksiä ratkaista. Tieteen todistuksien vastapainoksi kelpaavat monet käytännön alalla saadut kokemukset, joista saamelaisetkin ovat hyötäneet. Tiede itsekin on ruvennut epäilemään omia päätelmiään. Eräiden uusimpien teorioiden mukaan saamelaiset ovat alkuperäisellä asteella olevia villoja, joiden selviämisestä kannattaisi kaikkien ottaa oppia varsinkin nyt globaalin ilmastomuutoksen keskellä. Mikähän se oppi voisi olla? Kestävä luonnonvarojen käyttökö vai joku muu kiinnostava aihe?

Todellisuudessa tämän päivän saamelaisuudesta ei ole mitään opiksi otettavaa, koska se, mitä luullaan saamelaisilla olevan, ei ole enää muuta kuin kirjoissa ja joidenkin tutkimusmatkailijoiden raporteissa. Tämän päivän saamelaisuus antaa sellaisen kuvan, että teknisiä härveleitä on pihapiirissä kaikkialla, kenties enemmän kuin samalla alueella toimivilla suomalaisilla poromiehillä. Kuten tunnettua, on Lapin erämaissa säilynyt entisaikojen saamelaisista runsaasti maastossa jälkiä, joiden alkuperää tiede ei ole kyennyt tyydyttävästi selittämään, ja mitä läheisempään kosketukseen saamelaiset ovat joutuneet suomalaisten

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

kanssa, heidän on ollut pakko tuntea näitä kohtaan myötätuntoa. Viime vuosina saamelaisen huonon tilanteen parantamiseksi on lähdetty siitä, ettei ole mitään estettä myöntää saamelaisille eri elinkeinoihin yksinoikeuksia saamelaisalueella.

Siinä katsotaan, ettei lainsäädäntöä tulisi rakentaa yksityisiin kiinteistökohtaisiin oikeuksiin vaan ainoastaan yhteisölliseen ja kulttuuriseen malliin. Tällaisen mallin huono puoli on se, että muiden kuin saamelaisrekisteriin kuuluvien ihmisten kulttuuriset tarpeet sivuutetaan kokonaan. Tosiasiassa saamelaisten ja muiden elämäntavassa ei ole mitään eroja. Erottavana tekijänä on siis saamelaismääritelmä, ei historialliset oikeudet tai laillinen saanto. Niinpä laillista saantoa ja omistajahallintaa koskevat kysymykset tulisi ottaa selvitetäväksi ennen kuin lainvalmistelutyötä jatketaan.”

Arvoisa rouva puhemies! Tämä oli Jouni Kitin minulle lähettämä kirje. Jouni Kitti on niin sanottu porosaamelainen, tullut sukunsa kanssa Norjasta silloin 1800-luvun puolivälin jälkeen, ja hän tuntee tämän asian erittäin hyvin.

Nostan vielä täältä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnosta muutamia asioita tähän lopuksi.

Valiokunnan lausuntoluonnoksesta kohta 8: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa lappalaiskriteerin poistaminen sai osakseen kritiikkiä, ja sitä pidettiin jopa syrjivänä. Inarinsaamelaiset ry toteaa lausunnossaan lain esitetyssä muodossaan heikentävän inarinsaamelaisten mahdollisuuksia edistää, säilyttää ja kehittää omaa kulttuuriaan, koska heidän pääsynsä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon estyy jatkossa aikaisempaa useammin lappalaiskriteerin poistamisen myötä. Toisaalta esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa lausunnossaan, että lappalaiskriteerin poistaminen on perusteltua. Tämä on hyvin ristiriitaista. Inarinsaamelaiset itse näkevät, että tämä on syrjivää.

Kohta 9: Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa arvostelua sai osakseen myös vaaliluettelon perustaminen uudelleen. Voimassa olevan lain 3 §:n 3 kohdan perusteella saamelaisuuden määritelmä on henkilön osalta täytynyt, jos ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Hallituksen esityksessä 3 §:n 1 momentin 2 kohta ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennen 1.1.2027 tehdyt vaaliluettelomerkinnät eivät enää tuo henkilölle oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon. Tämä säännös merkitsee käytännössä sitä, että jokaisen hakijan oikeus tulla merkityksi luetteloon arvioidaan uudelleen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa osa lausunnonantajista katsoi ehdotetun muutoksen johtavan siihen, että jo vuosia vaaliluettelossa olleita ja saamelaisiksi hyväksytyjä henkilöitä jäisi uuden vaaliluettelon ulkopuolelle.

Kohta 10: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että saamelaiskäräjälain 3 §:ään ehdotettujen muutosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikutuksia olisi ollut syytä käsitellä hallituksen esityksessä perusteellisemmin. Valiokunta katsoo, että kaikille saamelaisryhmille on taattava — on taattava — laissa yhdenvertaiset oikeudet, ja pitää yhdenvertaisuuden näkökulmasta jännitteisenä vaaliluettelon muodostamista uudelleen siten, että nykyiseen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuuluvia henkilöitä jätettäisiin sen ulkopuolelle.

Arvoisa rouva puhemies! Kohta 11: Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää lisäksi perustuslakivaliokunnan huomiota siihen, että voimassa oleva saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmä on ainoa lainsäädännössä esitetty määritelmä, jonka perusteella on ollut mahdollista arvioida, onko yksilö oikeutettu käyttämään saamelaisille kollektiivisesti turvattuja oikeuksia. Valiokunta pitää perusteltuna eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa esitettyä huolta siitä, että vaikka esityksessä on tähdennetty, ettei vaaliluetteloa tule pi-

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

tää luettelona siitä, ketkä Suomessa ovat saamelaisia, on mahdollista, että vaaliluetteloon kuulumattomuus voi tosiasiaassa rajata yksittäisen saamelaisena itseään pitävän henkilön tai hänen perheensä mahdollisuuksia nauttia alkuperäiskansan jäsenille kuuluvista oikeuksista ja palveluista.

Arvoisa rouva puhemies! Lähes 75 prosenttia saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuuluvista asuu muualla kuin saamelaisalueella. Meillä on Lapissa, lapinkylien alueella, metsälappalaisten asuttamien lapinkylien alueella, perheitä, jotka ovat eläneet siellä vuosisatoja sitä saamelaista kulttuuria. Tämän polveutumiskriteerin poistamisen myötä heillä ei ole mitään mahdollisuutta tulla valtion taholta tunnustetuiksi saamelaisiksi. Kuitenkin perustuslakivaliokuntakin mietinnössään korostaa sitä, että tämä käräjien vaaliluettelo on vain vaaliluettelo, koska me emme ole Suomessa määritelleet, kuka on alkuperäiskansaansa kuuluva. Olen itsekin useaan otteeseen vedonnut saamelaiskäräjiin ja muihin tahoihin, eikä kannattaisi rakentaa sopua, eikä kannattaisi rakentaa yhteisöä, joka on elävä ja joka ottaa mukaan kaikki saamelaisväestön osat.

Minusta tämä on hämmästyttävää. Suomi on pieni kansa. Meillä on vielä pienempi saamelaisväestö, josta pitäisi olla erittäin ylpeä ja onnellinen siitä, että edes kolme saamen kieltä on säilynyt, kun metsälappalaisten keminsaame on hävinnyt. Nyt tuplarangaistaan metsälappalaisia. Ensin suomalaistamistoimenpiteillä vietiin heidän kielensä, nyt tällä lailla vielä tuplarangaistaan niin, että he eivät varmasti tule tunnustetuiksi tähän alkuperäiskansaväestöön. Tämä on tosi surullista. Itse olisin kannattanut ehdottomasti sellaista saamelaiskäräjälain uudistusta, missä kaikki otettaisiin mukaan. Tässä laissa näin ei tapahdu, vaan osa jätetään ulkopuolelle, ja tämä tulee aiheuttamaan Lappiin valtavasti ongelmia ja myös surua eri perheissä ja suvuissa.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

8. Valtioneuvoston puolustusselonteko

Valtioneuvoston selonteko VNS 9/2024 vp

Valiokunnan mietintö PuVM 5/2025 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 18.6.2025 pidettävään täysistuntoon.

9. Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2025 toiseksi lisätalousarvioksi

Hallituksen esitys HE 58/2025 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 9/2025 vp

Mietinnön pöydällepano

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Pöydällepanoa varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että mietintö pannaan pöydälle 18.6.2025 pidettävään täysistuntoon.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että lisätalousarvioehdotuksen ainoassa käsittelyssä noudatetaan seuraavaa menettelyä:

Pöytäkirja PTK 68/2025 vp

Asian käsittely alkaa keskiviikkona 18.6.2025 kello 14 pidettävässä täysistunnossa yleiskeskustelulla, jossa on nopeatahtinen osuus, jolloin etukäteen varatut puheenvuorot saavat kestää enintään viisi minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään viisi minuuttia.

Muutosehdotukset on jätettävä keskuskansliaan viimeistään keskiviikkona 18.6.2025 kello 10. Asiaan liittyvät äänestykset ovat torstaina 19.6.2025. Siltä osin kuin lisätalousarvioehdotukseen ei ole ehdotettu muutoksia, se katsotaan hyväksytyksi valtiovarainvaliokunnan mietinnön mukaisena.

Menettelytapa hyväksyttiin.

Mietintö pantiin pöydälle 18.6.2025 pidettävään täysistuntoon.

10. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 18.6.2025 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 21.25.

Pöytäkirjan vakuudeksi: